

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Годишњи извештај
2005

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Годишњи извештај
2005

Уводна реч

Прошла година била је кључна за наставак процеса транзиције у Србији, за шта су ујаво у 2005. години створене претпоставке успешно вођеним завршним преговорима са представницима Међународног монетарног фонда о годишњем финансијском аранжману за продужено финансирање. Одбор извршних директора Фонда је, на основу мера сprovedених током 2005, у фебруару 2006. године потврдио успешно окончање овог финансијског аранжмана, чиме не само да је омогућен накнадни отплате преосталог дуга повериоцима Париског клуба већ је Србија и пред другим кредиторица и међународним финансијским организацијама, као и пред садашњим и потенцијалним инвеститорица, добила неопходну "легицимацију" да се налази на јавном реформском путу.

То је већ половином прошле године, између остало, резултирало и поправљањем кредитног рејтинга земље, који је према Standard & Poors-у оцењен као ББ-, што је ниво који углавном имају земље у транзицији које су постигле релативну макроекономску стабилност. Чињеница да садашњи кредитни рејтинг омогућава даље различите облике иностранних улагања у српску привреду потврђује и обим нето страних директних инвестиција у 2005. години од око 1.550 милиона долара, према, на пример, 966 милиона у 2004. години.

Значајан део тих инвестиција односи се и на приватизацију банака и, може се рећи, ујаво прошла година је потврдила колико су активности Народне банке Србије на плану развоја контролне и регулаторне функције у финансијском сектору допринеле успешности даље власничке трансформације банкарског сектора. У процесу преузимања приватних или приватизовања државних банака кукци су били првокласни странички инвеститори, спреми да за улазак на српско банкарско тржиште често плаће вишеструко већу цену од њихове књиговодствене вредности. Али оно што је многа битије од тога, и на чему је Народна банка ујорно инсистирала и кроз примену стриктних критеријума за оцену бонитета инвеститора, јесте да су то институције са знањем и богатим искуством у банкарском пословању, а чије учешће у банкарском сектору Србије до сада није прешло проценаи који би омогућио успостављање монополске позиције. У 2005. години је донет и нови Закон о банкама, чија ће примена омогућити још строжу контролу рада банака и приближавање Базелским стандардима.

Сектор осигурања, над којим је надзор 2004. године поверен Народној банци, у прошлој години је поново подведен под строге тржишне и регулаторне прописе. Иако је број друштва за осигурање смањен за око 50 одсто, укључујући премија осигурања је повећана за 53 одсто, број

запослених у овом сектору за 35 одсто, обим пословања увећан за 51 процена, а капитал за 19 одсто, док су техничке резерве, које служе за измиривање преузетих обавеза по издајим полицама, повећане чак за 99 одсто, а сразмерно томе побољшана је и сигурност и стабилност овог сектора.

На исти начин како је то учињено у банкарском сектору и области осигурања, Народна банка се у прошлој години – формирањем посебних сектора и припремом и доношењем одговарајуће подзаконске регулативе – припремила и за новодобијене надлежности надзора над пословањем давалаца финансијског лизинга и надзора над друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима. На тај начин су у 2005. години створени услови да Народна банка ефикасно сироводи једну од својих најзначајнијих функција – интегрисану супервизију у финансијском сектору.

У прошлој години инфлација је била већа од пројектоване, цене на мало су повећане за 17,7 одсто. Разлози су познати: а) једнократни ефекти увођења пореза на додатну вредност, б) скок светских цена нафте и гаса, в) повећање административно контролисаних цена, али и г) раст домаће потражње и кредитне активности банака. Кредити банака привреди и становништву досишли су у 2005. години високе стопе раста и повећана је задуженост оба сектора, што је утицало на реални раст кућне потражње. У прошлој години забележена је стопа раста кредита приватном сектору од високих 57 одсто, а истовремено и повећана задуженост предузећа и банака у иностранству, тако да је учешће спољног дуга привреде крајем године досишло око 26 одсто бруто домаћег производа и изједначило се са стопом екстерне задужености државе.

За Народну банку, и поред бројних критика којима је била изложена због мера које је предузела крајем 2005. и на почетку ове године, није било дилеме да је смањивање инфлације био и остао приоритетни циљ економске политике, чијем остваривању треба да буду посвећени сви доносиоци економских одлука. Народна банка је, такође, при томе више пута упозоравала да је општинску монетарну рестрикцију одредило оно што је било пројектовано да се уради у другим секторима, као и да све што је она принуђена да уради има своју не малу цену. Али право питање је шта би се догодило да Народна банка није водила активну политику каматних стопа пре свега на отвореном тржишту, одржавала висок ниво репо операција и да није мењала стопу и проширивала основицу за обрачун обавезне резерве? Још конкретније, питање је колики би у 2005. години били инфлација и привредни раст да Народна банка није, на тај начин, повукла око 120 милијарди динара. Да је тај новац наставио да поддржава потражњу, инфлација би сигурно била знатно већа од остварене.

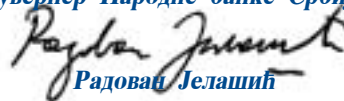
Народну банку, наравно, на то нико не треба да подсећа и она ће и убудуће предузимати потребне мере, ма колико оне биле непопуларне. Свесни смо да Србија пролази кроз "кредитни бум", који није лако обуздавати пре свега зато што су њени грађани, после вишегодишње

ајстџиненције, још увек глaдни кредитиa и недовољно обавештени о ризицима убрзаног задуживања. При томе, глaвни разлог за забринутост Народне банке није толико обим кредитиa колико брзина њиховог раста. На то је Народна банка могла да утиче и административним мерама којима располаже као и свака монетарна власт, али се одлучила за тржишне механизме монетарног регулисања, којима је у 2005. години утицала на стерилисање вишка ликвидних средстава банкарског сектора.

У прошлој години остварена су и два рекорда, који иакође потврђују постигнућу стабилности финансијског система. Девизне резерве Народне банке Србије повећане су за 1,59 милијарди долара и са нивоом од 5,84 милијарде долара на крају 2005. су већ обезбеђивале земљи сигурност у виду шестомесечне покривености укупног увоза робе и услуга. Истовремено, поверење грађана у банкарски сектор може се најбоље мерити и нешто растом девизне штедње од 814,1 милион евра, која је на крају прошле године достигла износ од 2,24 милијарде евра. Са повећањем од 57 одсто, у прошлој години су премашени сви годишњи прирастии девизне штедње од 2001. године, од када она бележи перманентни раст.

У Народној банци Србије сматрамо да се реформе у друштву могу успешно спроводити уколико свака институција то најпре учини у "својој кући." Као резултат организационог реструктурирања и рационализације послова, на крају прошле године Народна банка је имала 1.394 мање запослених иако је обим њених надлежности значајно проширен. Такође, у складу са одређењем да на комерцијалне банке пренесе послове из њиховог делокруга, у филијалама Народне банке су у октобру прошле године укинуте експозиције, на основу чега је Народна банка Републици Србији пренела 1.386.000.000 динара укупне вредности грађевинских објеката и опреме.

Гувернер Народне банке Србије

Радован Јелашевић

САДРЖАЈ

ОРГАНИЗАЦИОНЕ ШЕМЕ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	9
МАКРОЕКОНОМСКА КРЕТАЊА	15
АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ	31
МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА	33
ПОЛИТИКА КУРСА ДИНАРА И ДЕВИЗНЕ РЕЗЕРВЕ	59
ЕМИСИЈА НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА	73
ПЛАТНИ БИЛАНС СРБИЈЕ	79
ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ	89
БАНКАРСКИ СЕКТОР И НАДЗОР БАНАКА	109
НАДЗОР НАД ОБАВЉАЊЕМ ДЕЛАТНОСТИ ОСИГУРАЊА	127
НАДЗОР ДРУШТАВА ЗА УПРАВЉАЊЕ ДОБРОВОЉНИМ ПЕНЗИЈСКИМ ФОНДОВИМА	137
НАДЗОР ПОСЛОВАЊА ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА	141
ПЛАТНИ ПРОМЕТ	149
ДИРЕКЦИЈА ЗА РЕГИСТРЕ И ПРИНУДНУ НАПЛАТУ	153
НАЦИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА ПЛАТНЕ КАРТИЦЕ	159
ЗАКОНОДАВНА ДЕЛАТНОСТ	167
ИНТЕРНА РЕВИЗИЈА	171
ОРГАНИЗАЦИОНЕ И КАДРОВСКЕ ПРОМЕНЕ	175
ИНФОРМАЦИОНА ТЕХНОЛОГИЈА	183
ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ ЗА 2005. ГОДИНУ	189

РУКОВОДСТВО

НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ (на дан 31. 12. 2005)

ГУВЕРНЕР

Радован Јелашић

ВИЦЕГУВЕРНЕР

Диана Драгутиновић

ВИЦЕГУВЕРНЕР

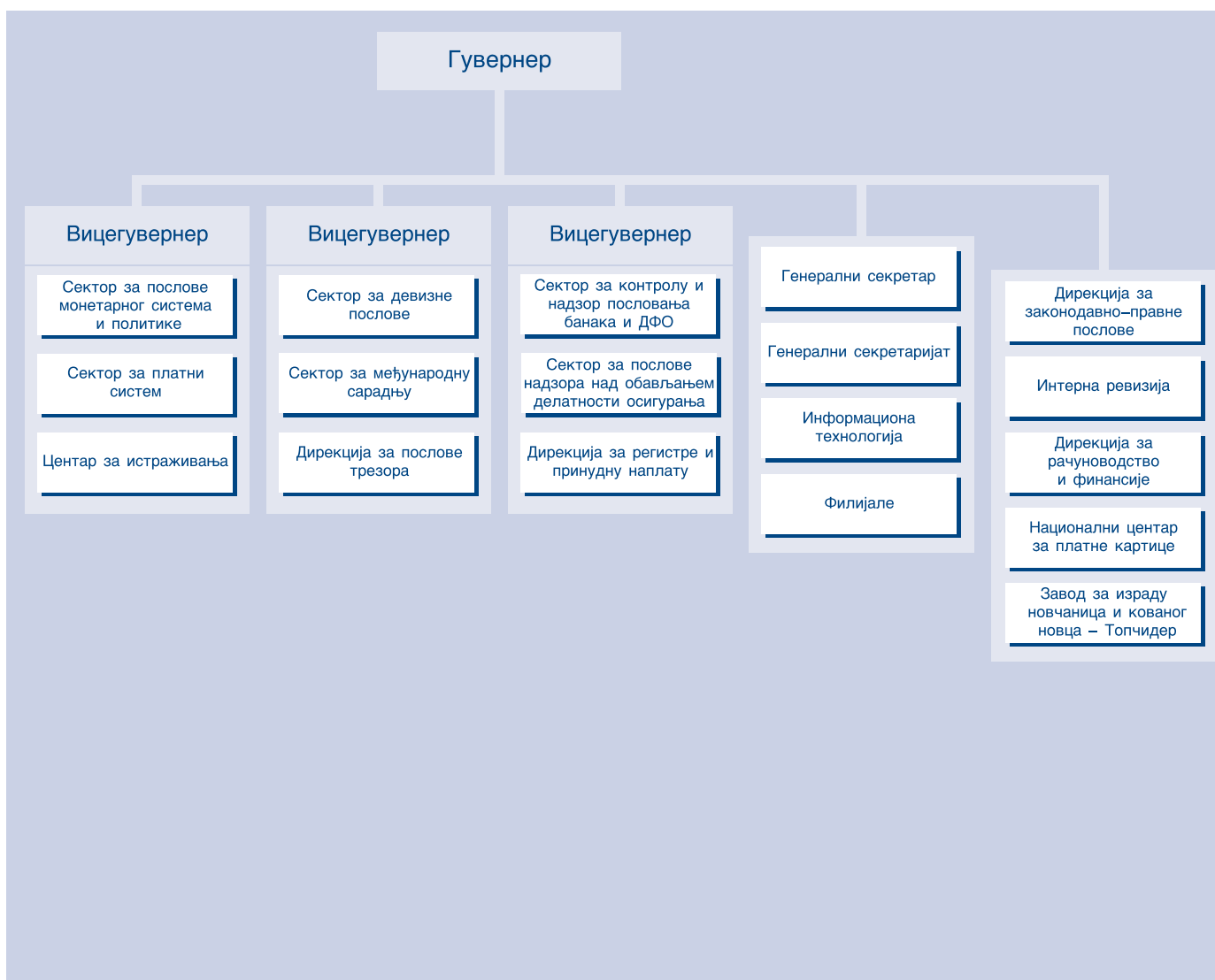
Ана Глигоријевић

ВИЦЕГУВЕРНЕР

Дејан Симић

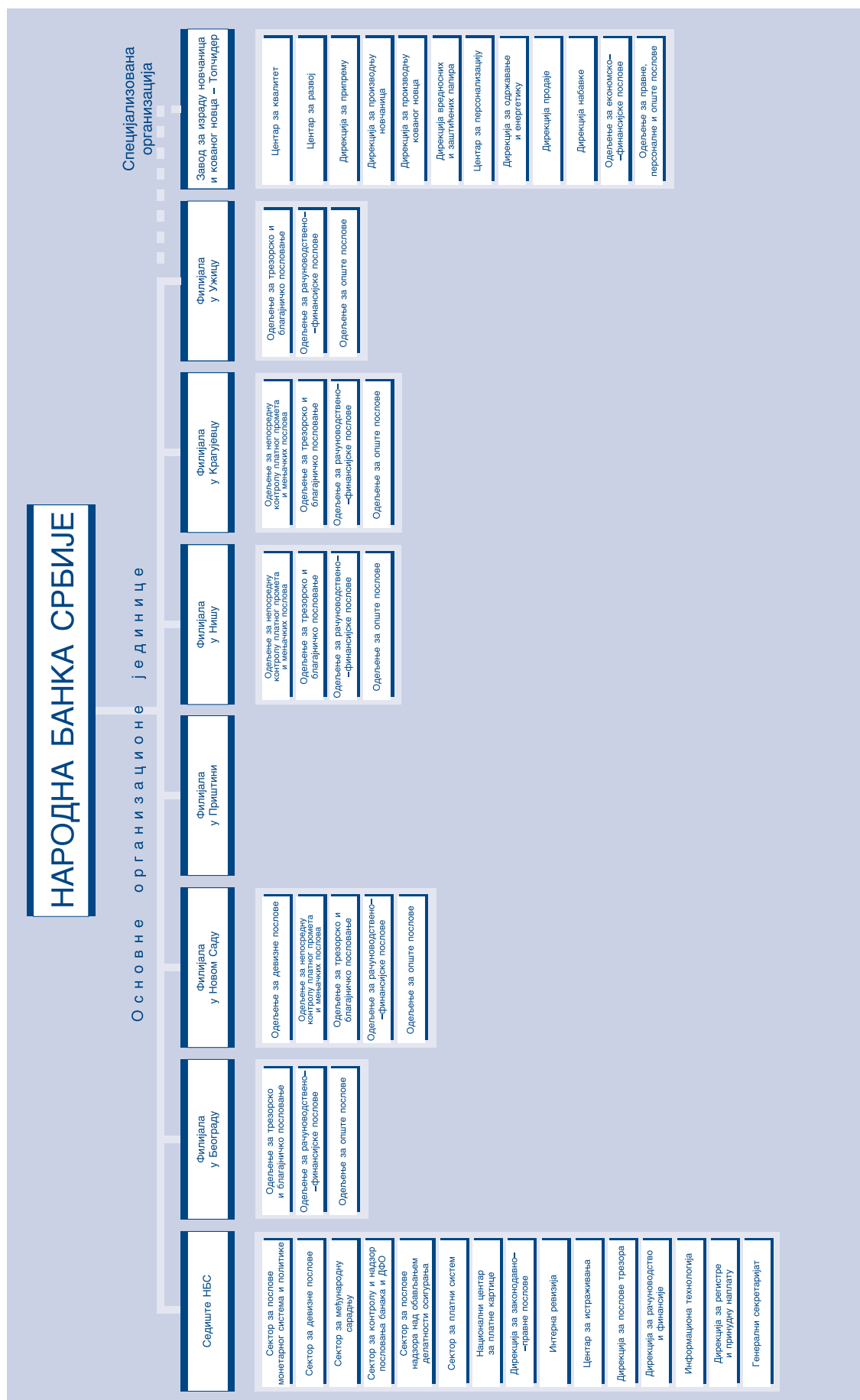
ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА

НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ (на дан 31. 12. 2005)

ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ

(на дан 31. 12. 2005)

МАКРОЕКОНОМСКА КРЕТАЊА

ОПШТЕ ОЦЕНЕ МАКРОЕКОНОМСКИХ КРЕТАЊА	16
КРЕТАЊЕ ЦЕНА	18
ПРИВРЕДНА АКТИВНОСТ И ЗАПОСЛЕНОСТ	21
ПРИВРЕДНА АКТИВНОСТ	21
ЗАПОСЛЕНОСТ	25
ДОМАЋА ТРАЖЊА И ЈАВНИ СЕКТОР	27
ЗАРАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ	27
ЈАВНА ПОТРОШЊА	28
ИНВЕСТИЦИОНА АКТИВНОСТ	29
ПРОМЕТ У ТРГОВИНИ	30

Опште оцене макроекономских кретања

Укупна економска активност у 2005. години наставила је да расте, уз пораст инфлације изнад пројектованог нивоа, делимично редуковање високог спољнотрговинског дефицита и дефицита текућег платног биланса (у односу на 2004. годину) и постизање фискалне равнотеже, захваљујући оствареном фискалном суфициту.

Бржи раст извоза и спорији раст увоза робе и услуга утицали су на смањење учешћа текућег дефицита платног биланса у бруто домаћем производу на 9,1% укључујући званичну помоћ. Остварен је висок прилив капитала од страних директних инвестиција и дознака из иностранства, као значајних извора финансирања дефицита текућег рачуна у средњем року. Девизне резерве Народне банке Србије повећане су за 1,59 милијарди долара и достигле ниво од 5,84 милијарди долара, што чини покривеност од око шест месеци укупног увоза робе и услуга.

Према претходним подацима званичне статистике, бруто домаћи производ (БДП) Републике Србије је у 2005. години реално повећан за 6,3%, у оквиру чега је раст бруто додате вредности износио 4,5 процентних поена, а ефекат раста пореза 1,7 процентних поена.

Секторски посматрано, бржи раст БДП-а остварен је у трговини, саобраћају и делу осталих услуга терцијарног сектора, док је индустрија имала скроман раст, од свега 0,8%, а пољопривреда реалан пад од 5,3% у односу на 2004. годину.

Главни генератор економског раста у 2005. години био је раст агрегатне тражње, укључујући висок раст кредита пословних банака пласираних сектору становништва и пословном сектору.

Стопа незапослености и даље има узлазну тенденцију. У 2005. години је износила 26,9%, што представља повећање у односу на стопу од 26,0% из 2004. Незванична стопа незапослености, која се процењује на бази анкете, такође бележи пораст – са 18,5% у 2004. на 20,8% у 2005. години.

Просечан реални раст зарада био је успоренији у односу на раст у претходној години (10,4% у 2004. и 6,2% у 2005), што одговара процењеном порасту продуктивности у целој економији. Зараде у јавном сектору наставиле су тренд успоравања раста. Учешће масе исплаћених пензија кретало се на нивоу од око 14,1% процењеног БДП-а, што је приближно исто као у 2004. години.

Јединични трошкови рада у индустрији били су у 2005. години виши за 3,7% него у 2004, као последица бржег пораста реалних бруто зарада од продуктивности. На нивоу целе привреде реалне зараде и продуктивност имали су приближно исти пораст, па су јединични трошкови рада остали непромењени.

Инфлација је у 2005. години била већа од пројектоване с обзиром на то да су цене на мало повећане за 17,7%. Томе су цене које се слободно формирају на тржишту допринеле са 7,6, регулисане цене са 9,0, а цене пољопривредних производа са 1,1 процентни поен. Иначе, пројектована инфлација у 2005. години је износила 9,6% (мерено децембар на децембар). Главни фактори инфлације били су повећана ефективна домаћа тражња и кредитна активност банака, повећање административно контролисаних цена, скок светских цена нафте и гаса, једнократни ефекти увођења пореза на додату вредност и др.

Базна инфлација (раст цена које се слободно формирају на тржишту) порасла је са 11,0% у 2004. на 14,5% у 2005. години.

Регулисане цене су, посматрано у целини, порасле за 20,2%. У оквиру тога, нарочито висок пораст забележиле су цене које су под контролом локалних самоуправа: комуналне услуге, 40,4%, и саобраћајне услуге, 37,5%, које су инфлацији допринеле са 3,35 и 1,12 процентних поена, респективно. Цена електричне енергије повећана је у јулу за 8,4%, па је њен допринос стопи инфлације у 2005. години био скроман (0,5 процентних поена).

Висок раст цена сирове нафте на светском тржишту, уз номиналну депресијацију курса динара, узроковао је да цена бензина у 2005. години порасте за 23,4%. Укупан допринос нафтних деривата расту цена на мало износио је 2,4 процентна поена. Смањење приноса у пољопривреди условило је да раст цена на мало пољопривредних производа (36,0%) буде двоструко већи од укупног раста цена на мало. Од осталих показатеља раста цена, трошкови живота су порасли за 17,1%, цене индустријских произвођача за 15,4%, а цене пољопривредних произвођача за 11,8%, мерено децембар на децембар.

Односи размене (*terms of trade*) у 2005. години били су повољни за привреду, с обзиром на побољшање од 3,5% у односу на 2004. годину.

Кредити банака привреди и становништву достигли су у 2005. години веома високе стопе раста и задуженост оба сектора је повећана, што је утицало на реални раст укупне тражње. Стопа раста кредита приватном сектору износила је 57% (делом и услед ниске статистичке базе). Прираст домаћих кредита приватном сектору учествује са око 10% у БДП-у. Штедња приватног сектора код банака такође је у порасту и чини 18% БДП-а (становништво 12%, а привреда 6%). Истовремено је задуженост предузећа и банака у иностранству исказала повећање. Учешће спољног дуга привреде крајем године достигло је око 26% БДП-а (толико износи и степен екстерне задужености државе).

Због таквих кретања кредита и укупне тражње, Народна банка Србије је крајем 2005. и на почетку 2006. године предузела мере које имају за циљ заустављање монетарне експанзије и свођење инфлације на једноцифрен ниво.

Фискална политика у 2005. години имала је као основни циљ пуно уравнотежење фискалног биланса и смањење јавне потрошње. Укупни консолидовани јавни приходи у 2005. години су износили 701,5 милијарди динара, или 43,8% БДП-а, док је потрошња државног сектора у истом периоду износила 669,2 милијарде динара, или 41,8% БДП-а. Консолидовани суфицит је, према подацима Министарства финансија, износио 32,4 милијарде динара, чему су допринели суфицит остварен у републичком буџету, буџету локалног нивоа власти и фонда ПИО самосталних делатности.

Према усвојеном Закону о буџету за 2006. годину, планиран је суфицит републичког буџета у износу од 39,5 милијарди динара.

Стопа инвестиција, мерена односом укупних инвестиција у фиксне фондове према БДП-у, у 2005. години се процењује на око 17,5% БДП-а, што је испод потребног нивоа, посебно са становишта потенцијала Републике Србије.

Нето стране директне инвестиције у 2005. години износиле су око 1.550 милиона долара, према 966 милиона у 2004. и 1.360 милиона долара у 2003. години. Највећи део тих инвестиција везан је за куповину дела државних и друштвених предузећа и банака у процесу тендерске и аукцијске приватизације.

Република Србија је почев од јула 2005. поправила свој кредитни рејтинг, који је, према *Standard & Poors*-у, оцењен као ББ-, што је ниво који углавном имају земље у транзицији које су постигле релативну макроекономску стабилност. Садашњи кредити рејтинг, и поред низа озбиљних изазова, омогућава даље различите облике иностраних улагања у привреду Србије тим пре што су врло повољни и атрактивни законски услови за домаће и стране инвеститоре.

Значајно је што је успешно окончан трогодишњи аранжман са ММФ-ом, имајући у виду преостали отпис дуга Париском клубу поверилаца од 15%, чиме су, такође, побољшани изгледи у погледу кредитног рејтинга Србије. То је свакако један од услова за привлачење страних директних инвестиција и других врста страних улагања у условима оскудне домаће акумулације у привреди.

Кретање цена

Инфлација је у 2005. години била већа од пројектоване. Цене на мало су, према подацима званичне статистике, забележиле пораст од 17,7%, чему су цене које се слободно формирају на тржишту допринеле са 7,6, регулисане цене са 9,0, а цене пољопривредних производа са 1,1 процентни поен. Пројектована инфлација у 2005. години износила је 9,6% (мерено децембар на децембар).

Главни фактори инфлације били су повећана ефективна домаћа тражња и кредитна активност банака, повећање административно контролисаних цена, скок светских цена нафте и гаса, једнократни ефекти увођења пореза на додату вредност и др.

Показатељи раста цена у Републици Србији
(стопе раста у %)

	XII 2004. XII 2003.	XII 2005. XII 2004.
Цене на мало	13,7	17,7
Базна инфлација	11,0	14,5
Трошкови живота	13,1	17,1
Цене робе	12,9	16,3
Цене услуга	14,2	22,3
Цене произвођача у индустрији	12,0	15,4
Цене произвођача пољопривредних производа	10,4	10,6

Извор: Подаци НБС (Центар за истраживања) и Републичког завода за статистику.

Почетком 2005. године уведени порез на додату вредност (ПДВ), уместо пореза на промет, изазвао је једнократна поскупљења у јануару и фебруару. Ефекат ПДВ-а на стопу инфлације остварену у 2005. години процењује се на 2–2,5 процентних поена.

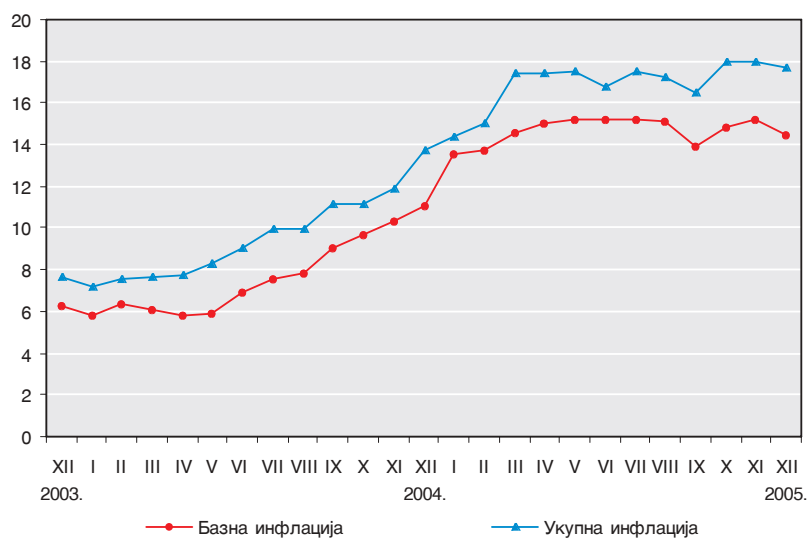
Базна инфлација (раст цена које се слободно формирају на тржишту) порасла је са 11,0%¹⁾ у 2004. години на 14,5% у 2005. години, с тим што се око 2–2,5 процентних поена може приписати ефекту увођења ПДВ-а. Поред тога, фактори који су допринели томе да базна инфлација буде релативно висока јесу: пораст тражње изазван порастом кредитне активности у 2005. години, мања понуда (због раста извоза, успорене индустријске и пада пољопривредне производње), пораст трошкова производње (раст цена пољопривредних производа, цена бензина, метала итд.), као и повећање царинских стопа средином 2005. године. Након високе јануарске базне инфлације, од 2,4%, највећим делом узроковане увођењем ПДВ-а, она се до августа кретала између 0,5 и 1,1%, да би се у наредна два месеца убрзала на 2,2% у октобру, након чега је поново дошло до њеног смиривања.

Из групе производа и услуга који улазе у обрачун базне инфлације расту цена на мало највише је допринела кафа (0,43 процентна поена), која је један од производа чије је повећање цене у највећој мери резултат екстерног шока – раста светске цене сирове кафе, која је свој максимум достигла у првој половини 2005. године. Поред тога, знатан допринос расту цена на мало имали су међумесни превоз путника (0,40), јестиво уље (0,26), оправка аутомобила (0,23), шећер (0,22) и детерџент за машинско прање (0,22).

У групи производа који су појефтинирили, доминирају технички уређаји и направе, али је с обзиром на мало учешће у ценама на мало њихов допринос у правцу снижавања инфлације занемарљив.

¹⁾ Базна инфлација за 2004. годину је коригована (у прошлом Годишњем извештају објављено је да је износила 11,5%) зато што су из њеног обрачуна, у складу са новом методологијом, искључени пољопривредни производи.

Кретање базне и укупне инфлације
(међугодишњи раст, у %)

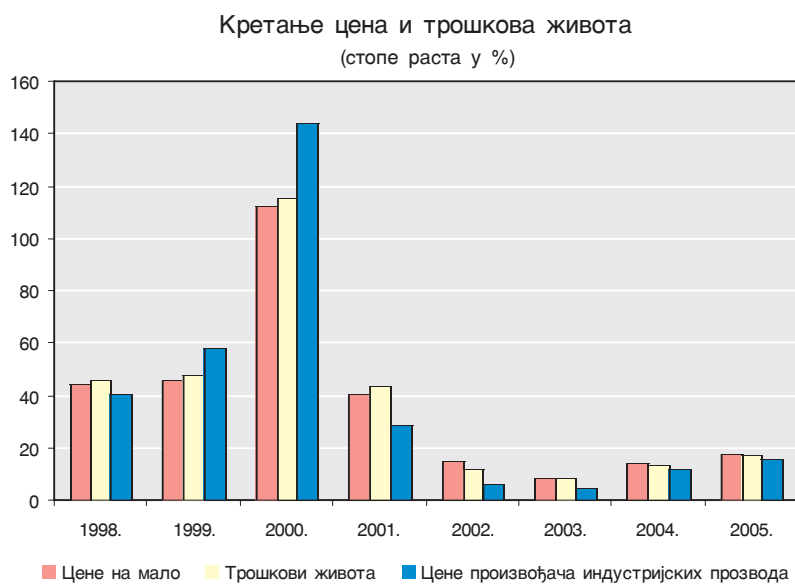
Извор: Републички завод за статистику.

Административно регулисане цене, посматрано у целини, у 2005. години порасле су за 20,2%. У оквиру тога, нарочито висок пораст забележиле су цене које су под контролом локалних самоуправа: комуналне услуге, 40,4%, и саобраћајне услуге, 37,5%, које су инфлацији допринеле са 3,35 и 1,12 процентних поена респективно. Тако висок раст делимично је резултат повећаног пореског оптерећења ових услуга након увођења ПДВ-а у јануару 2005. године, као и раста цене енергената (бензина и гаса).

Цена електричне енергије имала је у 2005. години релативно скроман пораст у односу на раст општег нивоa цена. Након јануарског пада, узрокованог смањењем пореског оптерећења, цена струје коригована је у јулу за 8,4%, тако да је њен допринос стопи инфлације био релативно скроман (0,5 процентних поена).

Висок раст цена сирове нафте на светском тржишту, уз номиналну депресијацију курса динара, узроковао је да цена бензина у 2005. години порасте за 23,4% и њен допринос расту цена на мало је износио 2,05 процентних поена. Када се томе дода 0,35 процентних поена доприноса уља за ложење, произлази да је укупан допринос нафтних деривата расту цена на мало у 2005. години износио 2,4 процентна поена.

Смањење приноса у пољопривреди условило је да раст цена на мало пољопривредних производа (36,0%) буде двоструко већи од укупног раста цена на мало. Цене појединих производа из ове групе вишеструко су порасле. Примера ради, само купус, чија је цена у 2005. скочила за око 2,8 пута, допринео је инфлацији са 0,34 процентна поена. Поред тога, значајнији ефекат на инфлацију имали су: кромпир (0,13 процентних поена), банане (0,08), карфиол (0,07) и шаргарепа (0,07).

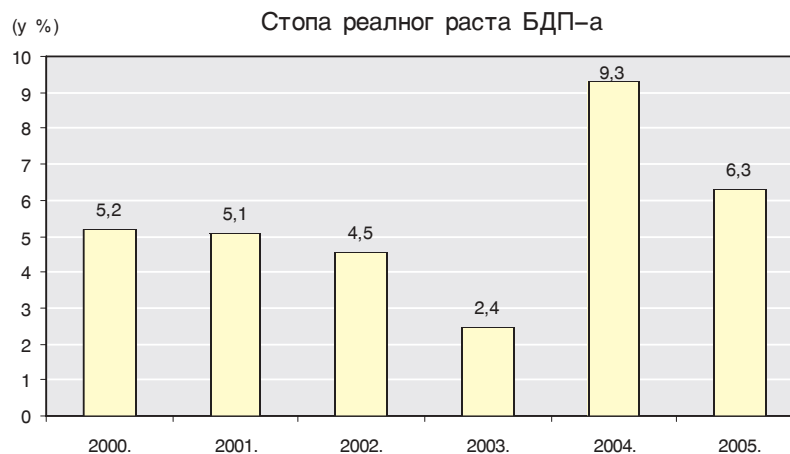
Од осталих показатеља раста цена, трошкови живота су порасли за 17,1%, цене индустријских произвођача за 15,4%, а цене пољопривредних произвођача за 11,8%, мерено децембар на децембар.

Односи размене (*terms of trade*) у 2005. години били су повољни за нашу привреду, с обзиром на побољшање од 3,5% у односу на 2004. годину, обрачунато на бази узорка од 63,2%. Наиме, просечне јединичне цене робе у извозу су повећане за 8,2%, а просечне јединичне увозне цене за 4,6% у односу на 2004. годину (у чему је и висок раст цена увозне нафте).

Привредна активност и запосленост

Привредна активност

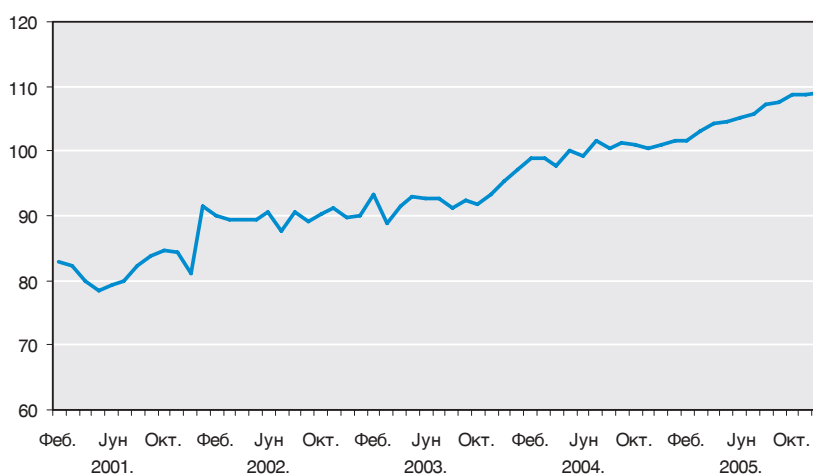
Индустријска производња је у 2005. години имала раст од 0,8% у односу на 2004. Посматрано по секторима, релативно већи раст забележен је у сектору производње и дистрибуције електричне енергије, гаса и воде (6,6%), док је у екстрактивној индустрији остварен раст од 2,1%. У прерађивачкој индустрији је, с друге стране, евидентиран пад од 0,7%, при чему овај део индустрије има доминантно учешће у укупној индустрији Србије (80,5%).

Извор: Републички завод за статистику.

Према сезонски прилагођеним подацима, након пада у јануару и фебруару 2005. године, делимично проузрокованог увођењем ПДВ-а, индустријска производња бележи релативно стабилна кретања у осталим месецима. У сектору прерађивачке индустрије евидентиране су осцилације сезонски прилагођеног индекса индустријске производње до маја. Посматрано по гранама прерађивачке индустрије, највећи прираст производње у односу на 2004. годину остварен је у производњи основних метала (21,8%). Производња основних метала, иначе, пласирана је великим делом на страно тржиште. Производња моторних возила и приколица је остварила повећање за 20,3%. Повећање производње у односу на 2004. годину остварено је и у производњи дуванских производа (14,6%). Израда производа од гуме и пластике је у односу на 2004. повећана за 9,2%.

Композитни индекс економске активности ¹⁾
(индекси, просек 2004 = 100)

¹⁾ Композитни индекс коригован по два основа: прво, променљен базни пондер и, друго, извршено прилагођавање индикатора пољопривредне производње.
Извор: Народна банка Србије.

У оквиру прерађивачке индустрије, у 2005. години је у односу на претходну највећи пад остварен у производњи канцеларијских и рачунских машина (74,4%). Такође, изразит пад забележен је у производњи машина и уређаја, осим електричних (39,1%).

У сектору екстрактивне индустрије, пораст у односу на 2004. годину забележен је у вађењу руда неметала и камена (17,2%), док је највеће смањење остварено у сектору вађења сирове нафте и гаса (3,5%).

Пољопривредна производња је у 2005. години, услед мање засејаних површина у јесењој сетви, поплава, нерешеног финансирања откупа и других фактора, имала пад у односу на рекордну 2004. годину. Према расположивим подацима и проценама, обим пољопривредне производње је у односу на 2004. опао за 5,3%. Пад пољопривредне производње је евидентиран у ратарству, за 1,4%, воћарству, за 24,6%, и виноградарству, за 43,3%, док је у сточарству производња повећана за 1,1%. Производња кукуруза је порасла за 7,1%, шећерне репе за 9,6% и соје за 16,2%, док је у готово свим другим врстама ратарске и воћарске производње забележен већи или мањи пад производње у односу на 2004. Производња пшенице је износила 2.007 хиљада тона, што је за 28,2% ниже у односу на рекордну производњу у 2004. години.

Извор: Републички завод за статистику.

Пад производње у већини грана пољопривреде, поред осталих фактора, одразио се на раст цена произвођача пољопривредних производа у просеку за 15,6% и на раст малопродајних цена пољопривредних производа у односу на 2004. годину.

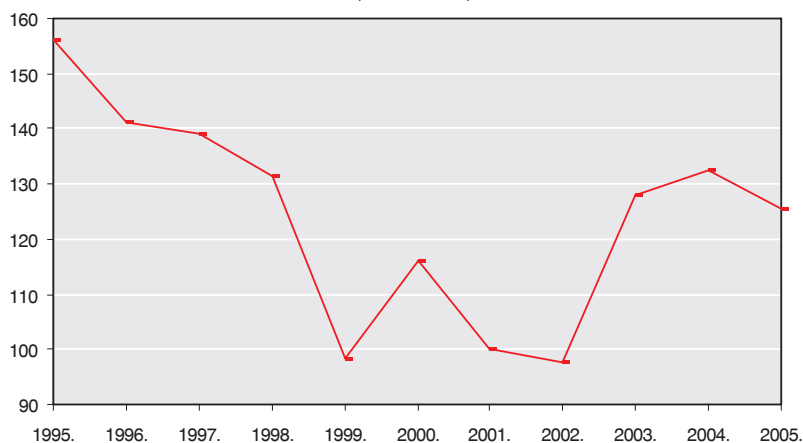
И поред пада укупног обима пољопривредне производње у 2005. години, снабдевеност домаћег тржишта прехранбеним производима била је релативно добра захваљујући, поред осталог, и прелазним залихама из 2004. године. То показују и подаци о откупу пољопривредних производа

у сталним ценама, према којима је откуп реално порастао за око 14% у односу на 2004. годину.

Укупне површине засејане пшеницом у јесењој сетви 2005. износиле су 530,4 хиљаде хектара, или 3,1% мање него у 2004, што ће имати утицаја на смањење укупне производње пшенице у 2006. години. Мање су такође засејане површине у приватном сектору, за 5,4%, док су засејане површине пољопривредних предузећа и задруга повећане за 4,7%.

Грађевинска делатност је, након пада у прва три тромесечја, остварила раст у четвртом тромесечју 2005. Мерено бројем ефективних часова рада, у 2005. години је забележен пад грађевинске производње од око 7% у односу на претходну годину. Таква кретања потврђују и подаци о кретању евидентираног броја радника на градилиштима. При томе је вредност извршених грађевинских радова у сталним ценама повећана за 6,3%. Кључне проблеме у грађевинарству представљају споро издавање докумената за градњу у општинама и успорено враћање земљишта (укључујући грађевинско) ранијим власницима и то су истовремено и највећи ограничавајући фактори развоја укупне грађевинске активности у Републици Србији. При томе се има у виду да је грађевинарство једна од најпропулзивнијих грана са становишта оживљавања капиталних и укупних инвестиција, будући да користи доминантно домаће ресурсе, тј. радну снагу и материјал.

Ефективни часови рада у грађевинарству
(2001 = 100)

Извор: Републички завод за статистику.

Посматрано по врстама градње, од укупне динарске вредности изведених радова у 2005. години највише је изграђено у области саобраћајне инфраструктуре, изградње нестамбених зграда, стамбене изградње, изградње цевовода, комуникационих услуга и електричних водова.

Укупна саобраћајна активност у 2005. години већа је за 4,1% него у 2004. У оквиру тога, обим превоза путника је остао непромењен, док је

обим превоза робе повећан за 22,7%. Посматрано по видовима саобраћаја, највећи раст је остварио физички обим услуга у речном саобраћају (23%), док је у ваздушном саобраћају евидентиран пад обима услуга од 12,3%. Обим промета у копненом саобраћају наставља тенденцију раста (14,9%), чему највише доприносе друмски и железнички саобраћај (42,2% и 6,1% респективно).

Обим телекомуникационих услуга порастао је за 35,9%, док је обим поштанских активности већи за 4,7% у односу на претходну годину.

Нето девизни прилив по основу саобраћајних услуга у 2005. години је износио само 26,3 милиона долара, што представља пад од 16,8% у односу на претходну годину. Комуникационе услуге су оствариле девизни нето прилив од 53,8 милиона долара, али је у поређењу са претходном годином исказан њихов пад од 46,1%.

Туристичка активност, мерена бројем долазака туриста, у 2005. години је повећана за 1% у односу на 2004, док је број ноћења мањи за 2%. Број долазака страних туриста, као и број ноћења, повећан је за 16% и 17%, респективно.

Посматрано по врстама туристичких места, највећи прираст долазака и ноћења домаћих туриста остварен је у бањском туризму. Највећи прираст долазака по изабраним туристичким местима остварен је у Суботици (53%), док је највећи прираст ноћења регистрован на Тари (16%). Највећи раст долазака и ноћења остварили су гости из Шпаније, Словеније и Чешке.

Девизни прилив од туризма повећан је за 37,8% у односу на 2004. годину, а девизни одлив за 18,6%. Нето девизни прилив је у 2005. износио 58,9 милиона долара.

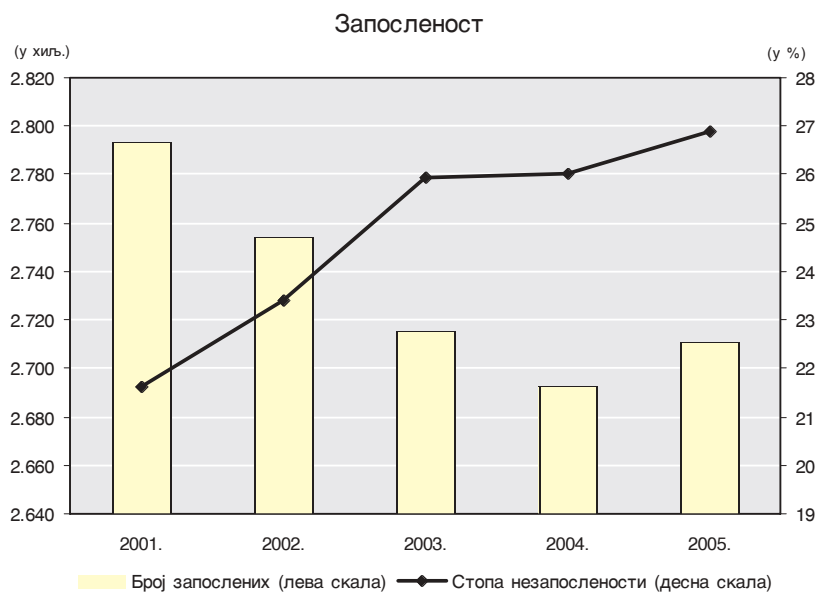
У другом тромесечју 2005. године усвојен је Закон о туризму, који омогућава унапређивање туризма као делатности у складу са стандардима европских туристички развијених земаља. У складу с Програмом за усмеравање и подстицање развоја туризма, издвојена су значајна средства буџета за субвенције у туризму. Средства су распоређена за финансирање пројекта Стратегија развоја туризма Србије за период од 2005. до 2015. године, који би требало да постави решења за улазак Србије на међународна туристичка тржишта и осигура раст српских туристичких производа. Истим програмом предвиђено је финансирање пројекта Туристичка сигнализација у Србији, као и кредитирање туристичке привреде по повољним условима.

Запосленост

Према подацима званичне статистике, укупан број запослених у 2005. години у просеку је износио 2.711 хиљада лица, што је за 0,7% више у односу на претходну годину.

Ипак, с обзиром на то да је незапосленост имала још израженији пораст (5,1%), стопа незапослености и даље има узлазну тенденцију. У 2005. години је износила 26,9%²⁾, што представља пораст у односу на 2004. (26,0%).

Незванична стопа незапослености (обухвата и нерегистроване запослене), која се процењује на бази анкете, такође бележи пораст са 18,5% у 2004. на 20,8% у 2005. години.

Извор: Републички завод за статистику.

Раст стопе незапослености и даље је у нескладу са релативно високим стопама раста БДП-а у последње две године. Томе доприноси процес реструктурирања привреде, који је праћен отпуштањем дела запослених.

Већу корелисаност са економском активношћу показује број заснованих радних односа, којих је у 2005. години било 537 хиљада, или за 22,3% више него у 2004. Овај податак знатним делом укључује флукуације радне снаге, тј. преласке са једног радног места на друго, који су забележили пораст од 35,2% у односу на 2004. годину, што говори у прилог променама на тржишту радне снаге. У исто време, број незапослених који су засновали радни однос имао је пораст од 9,7%.

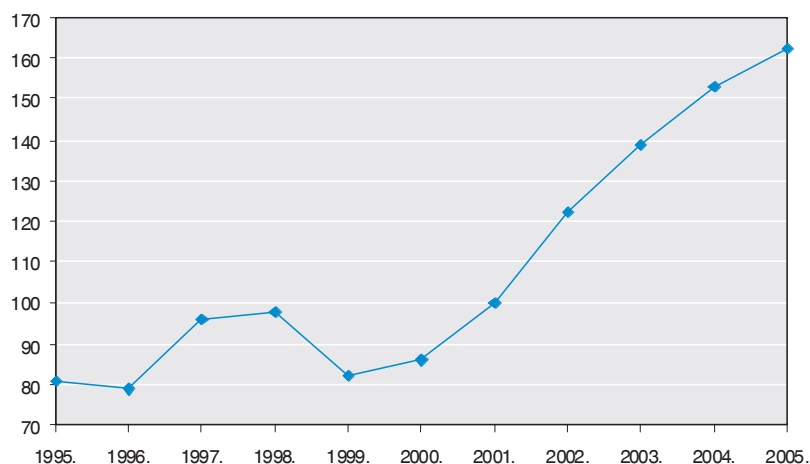
²⁾ РЗС израчунава просечан број запослених и незапослених на основу стања у марту и септембру.

Домаћа тражња и јавни сектор

Зараде запослених

Просечан раст зарада у 2005. години био је приближно исти као у 2004. и износио је номинално 23,4%. С обзиром на раст трошкова живота у 2005. години, реални раст зарада је успорен – са 10,4% у 2004. на 6,2% у 2005, што одговара процењеном порасту продуктивности у целој привреди Србије.

Просечне нето плате запослених
(реални раст, индекси 2001 = 100)

Извор: Републички завод за статистику.

Зараде у јавном сектору наставиле су тренд успоравања раста. У 2005. години маса нето зарада у овом сектору реално је била виша за 0,9% у односу на исти период претходне године. У оквиру тога, и даље најбржи раст бележе локална јавна предузећа, 9,4%, док је код осталих запослених дошло до реалног пада од 0,2%. Та разлика резултат је пораста броја запослених у локалним јавним предузећима, као и пада броја осталих запослених у јавном сектору. Ипак, и на локалном нивоу приметно је успоравање реалног међугодишњег раста зарада у 2005. години.

Учешће масе исплаћених пензија у 2005. кретало се на нивоу од око 14,1% процењеног БДП-а, што је приближно исто као у 2004. години.

Јединични трошкови рада у индустрији били су виши за 3,7% у односу на 2004. годину, као последица бржег пораста реалних бруто зарада (10,4%) од продуктивности (6,4%). У прерађивачкој индустрији јединични трошкови рада забележили су пораст од 5,5%. При томе је ниво бруто зарада по запосленом конкурентан, јер је један од најнижих у Европи (око 400 евра месечно у динарској противвредности).

На нивоу целе привреде реалне зараде и продуктивност имали су приближно исти пораст, тако да су јединични трошкови рада остали непромењени.

Јавна потрошња

Фискална политика у 2005. години имала је као основни циљ пуно уравнотежење фискалног биланса и смањење јавне потрошње. Укупни консолидовани јавни приходи износили су 701,5 милијарди динара, или 43,8% БДП-а, док је потрошња државног сектора истовремено износила 669,2 милијарде динара, или 41,8% БДП-а.³⁾ Консолидовани суфицит је, према подацима Министарства финансија, износио 32,4 милијарде динара, чему су допринели суфицит остварен у републичком буџету, буџету локалног нивоа власти и фонда ПИО самосталних делатности.

Према подацима Министарства финансија, приходи републичког буџета у 2005. години износили су 418,4, а расходи 391,6 милијарди динара, па је фискални суфицит достигао 26,8 милијарди динара, или око 2,0% процењеног БДП-а у 2005. години. Тај суфицит је ипак за 5,5 милијарди мањи од суфицита предвиђеног последњим ребалансом буџета у 2005. Приходи од ПДВ-а остварени у току године били су изнад пројектованих и износили су 215,9 милијарди динара, што је за 61% више од прихода по основу пореза на промет у 2004. години, највише захваљујући реформама у пореском систему, посебно у делу јавних прихода.

Суфицит остварен у 2005. години допринео је паду каматне стопе на државне записе са 20,7%, колико је износила на почетку 2005, на 14,6% у децембру. У 2005. години одржано је укупно 35 аукција државних записа, од чега се 26 односи на записе са роком доспећа од три месеца, а девет на записе са роком доспећа од шест месеци.

Према усвојеном Закону о буџету за 2006. годину, планиран је суфицит републичког буџета у износу од 39,5 милијарди динара, при чему би приходи требало да износе 487,9 милијарди, а расходи 448,3 милијарде динара.

Планирана је отплата јавног дуга у износу 39,4 милијарде динара, и то средствима буџетског суфицита у вредности од 32,9 милијарди динара и средствима по основу новог задуживања у вредности од 6,6 милијарди динара.

Примарни циљ јавних финансија у 2006. години јесте спровођење чврсте фискалне политике, уз реформу јавних расхода и одрживост њиховог обима на нивоу који обезбеђује макроекономски раст и стабилност јавних финансија. Предвиђено је да се фискално прилагођавање у 2006. години настави не само на нивоу републичког буџета већ и фонда здравственог осигурања, где се предвиђа суфицит од 10 милијарди динара. Суфицити у оквиру републичког буџета и фонда здравства утицаће на извесно смањење дефицита текућег рачуна платног биланса и у правцу смањења инфлаторних притисака.

³⁾ Извор: Анализа макроекономских и фискалних кретања у 2005. години, Министарство финансија, фебруар 2006. године.

Инвестициона активност

Укупна инвестициона активност је, према расположивим подацима и оценама, у 2005. години имала реалан раст у односу на претходну годину. То потврђују подаци о приливу страних директних инвестиција, претежно у вези са процесом приватизације, као и подаци о укупној вредности увоза опреме и резервних делова. Убрзана приватизација државних и друштвених предузећа у 2004. и 2005. години делимично је подстакла и раст домаћих улагања приватног сектора.

Стопа инвестиција, мерена односом укупних инвестиција у фиксне фондове према БДП-у, у 2005. се процењује на око 17,5% БДП-а, према стопи од 18,1% у 2004. години. Према претходним подацима званичне статистике, стопа инвестиција у фиксне фондове је у ранијим годинама била нижа и износила је нпр. 13,5% у 2003. години, 12,1% у 2002. години и од 10 до 12% у ранијих неколико година, што је тек једна половина потребног нивоа инвестирања код нас.

Стопа инвестиција у 2005. години је, према оценама, још увек знатно испод потребног нивоа и економских и људских потенцијала Републике Србије, будући да би на средњи рок требало да достигне око 25% БДП-а.

Нето иностране директне инвестиције у 2005. години износиле су око 1.550 милиона долара, према 966 милиона у 2004. и 1.360 милиона долара у 2003. години. Највећи део тих инвестиција везан је за куповину дела државних и друштвених предузећа и банака у процесу тендерске и аукцијске приватизације.

Према подацима званичне статистике, увоз опреме и резервних делова (капиталних производа) у 2005. био је доста висок и износио је 2.536,4 милиона долара (2.052,2 милиона евра), али је ипак за 18,5% мањи у односу на рекордан увоз капиталних производа у 2004.

Република Србија је почев од јула 2005. поправила свој кредитни рејтинг, који је, према *Standard & Poors*-у, оцењен као ББ-, што је ниво рејтинга који углавном имају земље у транзицији које су постигле релативну макроекономску стабилност и немају превеликих тешкоћа у погледу сервисирања својих финансијских обавеза према иностраним повериоцима. Ранији рејтинг, из новембра 2004, био је означен као Б+. Свакако да ће у наредном периоду кредитни рејтинг зависности од степена оживљавања и реструктурирања привреде.

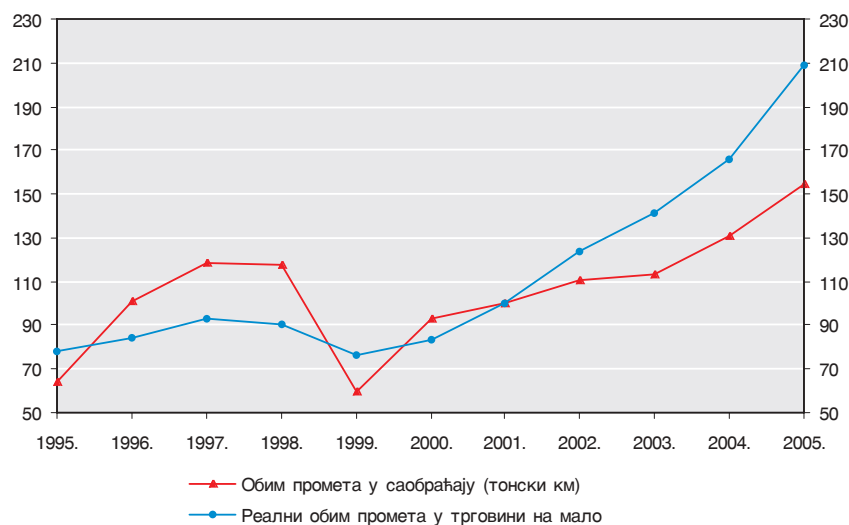
Садашњи кредити рејтинг, и поред постојећих озбиљних изазова, омогућава даље различите облике иностраних улагања у привреду Србије тим пре што се приватизација државних предузећа наставља, а врло су повољни и атрактивни законски услови за нова улагања за домаће и стране инвеститоре. Ту се пре свега мисли на врло ниску стопу пореза на профит корпорација (свега 10%), могућност пуне репатријације профита иностраних улагача, могућност реинвестирања профита у привреду Србије под врло повољним условима, врло велике погодности за улагања по моделу концесија, низак ниво бруто зарада по запосленом (око 400 евра месечно) у односу на већину других земаља и друге повољности.

Промет у трговини

Промет робе у трговини на мало у сталним ценама у 2005. је већи за 28,4% него у претходној години. Промет у трговини на велико је, према прелиминарним проценама, повећан за 18,7%. Тренд номиналног и реалног раста промета у трговини на мало бележи се од почетка 2005. године и поред процеса укидања чека на почек у тој години.

Од децембра 2005. године, банке су у обавези да приспеле чекове одмах наплате. Укидање чека као инструмента кредитирања становништва компензовано је увођењем и развојем кредитних картица. До краја 2005. године издато је око 3,9 милиона картица. Од укупног броја платних картица 89% представљају платне, док 9% чине кредитне картице. У истом периоду, повећан је номинални промет у трговини путем дебитних и кредитних картица. Број националних "Dina" платних картица крајем 2005. године је износио око два милиона, што представља пораст од 82% у односу на крај 2004.

Реални обим промета у трговини
на мало и у саобраћају
(индекси 2001 = 100)

Извор: Републички завод за статистику.

У 2005. години је настављена даља концентрација трговине у Србији. Крајем године, највећи ланац трговина остварује учешће од 26% на домаћем тржишту, што погодује повећању економичности пословања трговине, пласману домаће робе на тржиште и конкурентности са страним трговачким ланцима, али отвара и могућност настајања монопола у трговини на мало. Законом о заштити конкуренције, који је донет у септембру 2005, као и Уредбом републичке Владе из новембра 2005. године, правно је уређена област заштите конкуренције од различитих видова њеног спречавања и ограничавања с циљем обезбеђивања равноправности учесника на тржишту.

АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ

АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ	31
МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА	33
ПОЛИТИКА КУРСА ДИНАРА И ДЕВИЗНЕ РЕЗЕРВЕ	59
ЕМИСИЈА НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА	73
ПЛАТНИ БИЛАНС СРБИЈЕ	79
ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ	89
БАНКАРСКИ СЕКТОР И НАДЗОР БАНАКА	109
НАДЗОР НАД ОБАВЉАЊЕМ ДЕЛАТНОСТИ ОСИГУРАЊА	127
НАДЗОР ДРУШТАВА ЗА УПРАВЉАЊЕ ДОБРОВОЉНИМ ПЕНЗИЈСКИМ ФОНДОВИМА	137
НАДЗОР ПОСЛОВАЊА ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА	141
ПЛАТНИ ПРОМЕТ	149
ДИРЕКЦИЈА ЗА РЕГИСТРЕ И ПРИНУДНУ НАПЛАТУ	153
НАЦИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА ПЛАТНЕ КАРТИЦЕ	159
ЗАКОНОДАВНА ДЕЛАТНОСТ	167
ИНТЕРНА РЕВИЗИЈА	171
ОРГАНИЗАЦИОНЕ И КАДРОВСКЕ ПРОМЕНЕ	175
ИНФОРМАЦИОНА ТЕХНОЛОГИЈА	183
ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ ЗА 2005. ГОДИНУ	189

МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ МОНЕТАРНЕ ПОЛИТИКЕ	34
КРЕТАЊЕ ОСНОВНИХ МОНЕТАРНИХ АГРЕГАТА	35
ПРИМАРНИ НОВАЦ	35
НОВЧАНА МАСА М1	37
НОВЧАНА МАСА М2	38
НОВЧАНА МАСА М3	39
ТОКОВИ КРЕИРАЊА НОВЧАНЕ МАСЕ	40
НЕТО ЗАДУЖЕЊЕ ДРЖАВЕ КОД БАНКАРСКОГ СЕКТОРА	42
ИНСТРУМЕНТИ МОНЕТАРНЕ ПОЛИТИКЕ	43
ОБАВЕЗНА РЕЗЕРВА БАНАКА КОД НАРОДНЕ БАНКЕ	44
КРЕДИТИ ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЛИКВИДНОСТИ БАНАКА (КРЕДИТНЕ ОЛАКШИЦЕ, ЛОМБАРДНИ И ИНТЕРВЕНТНИ КРЕДИТ)	47
ДЕПОЗИТНЕ ОЛАКШИЦЕ	48
КАМАТНЕ СТОПЕ	49
МИНИМАЛНИ УСЛОВИ КРЕДИТНЕ СПОСОБНОСТИ БАНАКА	50
АКТИВНОСТИ НА ПРИМАРНОМ ТРЖИШТУ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ	51
АУКЦИЈЕ ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ	51
ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ НА ТРЖИШТУ НОВЦА У 2006. ГОДИНИ	54
ЕФЕКТИ НА КРЕТАЊЕ МОНЕТАРНИХ АГРЕГАТА	54
КРАТКОРОЧНЕ ХАРТИЈЕ ОД ВРЕДНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ – ШТЕДНИ ЗАПИСИ	56
АКТИВНОСТИ У ВЕЗИ СА СТАРОМ ДЕВИЗНОМ ШТЕДЊОМ	59

Циљеви и задаци монетарне политике

Смањење стопе инфлације, одржавање стабилности финансијског система и повећање нето девизних резерви представљали су основне циљеве монетарне политике за 2005. годину. Стопа инфлације у тој години пројектована је у распону 9%–10% (мерено децембар према децембру претходне године), а пораст нето девизних резерви на нивоу од 395 милиона долара. Ради остваривања тих циљева, била је предвиђена рестриктивна монетарна политика, што је подразумевало релативно умерен пораст монетарних агрегата. Народна банка је планирала да настави са развијањем и јачањем индиректних инструмената монетарног регулисања, уз знатнију улогу тржишних каматних стопа у спровођењу монетарне политике.

Главне карактеристике економског окружења у 2005. години биле су: раст реалног бруто друштвеног производа (који је надмашио пројектовани ниво), дефицит текућег дела платног биланса нижи како у односу на претходну годину, тако и у односу на пројектовани, и знатно побољшање фискалне позиције државе. Захваљујући спровођењу фискалне политике засноване на принципу чврстог буџетског ограничења и увођења пореза на додатну вредност, у буџету Републике Србије је остварен суфицит. Годишња стопа инфлације у Србији у 2005. години била је изнад пројектоване и износила је 17,7%. Порасту инфлације допринело је поскупљење основних и других комуналних услуга, увођење пореза на додатну вредност, раст цена сирове нафте и електричне енергије, повећање путарине и поскупљење пољопривредних производа. Базна (*core*) инфлација, за производе и услуге чије се цене формирају према тржишним условима, била је нижа од укупне инфлације и износила је 14,5%.

Будући да је основно усмерење монетарне политике смањивање инфлаторних притисака, односно снижавање стопе инфлације, раст динарских монетарних агрегата током 2005. требало је да буде успорен у односу на претходну годину, али то се није остварило. Напротив, раст основних монетарних агрегата је убрзан, што је у знатној мери допринело убрзању стопе инфлације. Повећање динарског примарног новца износило је 22,4%, а новчане масе М2 31,5%. У укупном креирању монетарног

раста посебно наглашен био је ток кредитне активности банака и нето иностране активе. Укупни пласмани банака небанкарском сектору повећани су за 57,1%. Пораст динарских пласмана износио је 72,2%. Појачана кредитна активност банака била је иницирана повећањем задужености банака у иностранству и повећањем девизних депозита. Нето инострана актива банкарског сектора је повећана за преко 61 милијарду динара и, у највећој мери, по том основу је креирана динарска новчана маса.

Кретање основних монетарних агрегата

Примарни новац

Укупан примарни новац у 2005. години растао је знатно брже него у претходној. Његова стопа раста износила је 66,9%, а у 2004. години 28,5%. Динарски примарни новац растао је по стопи од 22,4%. Посматрано у реалном изразу (дефлационирано растом цена на мало), тај пораст износи 4,0%. У оквиру динарског примарног новца остварено је повећање готовог новца у оптицају и банкарских резерви. До повећања издвојене динарске обавезне резерве у оквиру банкарских резерви дошло је и поред тога што је током 2005. године стопа обавезне резерве која се примењује на динарску основицу смањена са 21,0% на 18,0% (у новембру). Разлог томе је увођење диференциране стопе на динарске депозите са девизном клаузулом (повећање са 18,0% на 38,0%) и повећање депозита који улазе у динарску основицу обавезне резерве. Повећање су забележиле и слободне резерве банака, које су расле по стопи од преко 30,0%. Депозити локалне самоуправе, у оквиру укупног примарног новца, бележе врло мало повећање. Знатније повећање девизних депозита банака настало је по основу повећања издвојене девизне обавезне резерве банака код Народне банке. Повећано издвајање последица је деловања два фактора: (1) повећања стопе обавезне резерве (са 21,0% на 38,0%) и (2) проширења девизне основице на коју се обавезна резерва обрачунава, укључивањем у основицу свих кредита из иностранства, као и обавеза по основу нове девизне штедње грађана. Остали девизни депозити банака смањени су укључивањем нове девизне штедње у основицу за обрачун девизне обавезне резерве.

Нето инострана актива у 2005. години забележила је знатније повећање и представља, као и у претходној, основни ток креирања примарног новца. Претежан део повећања нето девизне активе остварен је повећањем девизних резерви. Прилив у девизне резерве остварен је у највећој мери по основу мењачких послова, затим привременог платног промета на територији државне заједнице Србије и Црне Горе, кредита од Међународног монетарног фонда, средстава иностраних кредита које је добила држава, деблокадом девизних средстава код иностраних банака, деблокадом злата, као и знатнијим издвајањем девизних депозита банака код Народне банке. С друге стране, одлив средстава из девизних резерви

остварен је интервенцијама Народне банке на Међубанкарском девизном тржишту, регулисањем обавеза према Међународном монетарном фонду и другим инокредиторима. Од укупног раста нето иностране aktive 44,1% је имало монетарне ефекте.

С обзиром на то да је путем нето иностране aktive Народне банке остваривано знатније креирање примарног новца, Народна банка је настојала да преко токова нето домаће aktive у највећој мери изврши стерилизацију вишкова ликвидних средстава банака и на тај начин утиче на успоравање њихове кредитне активности. По основу нето домаће aktive остварено је повлачење примарног новца, и то како кроз токове нето позиције државе, тако и кроз токове нето позиције банака код Народне банке и остале нето aktive.

Нето потраживања од државе осетно су смањена како по основу смањења кредита, тако и по основу повећања укупних депозита државе (готово удвостручених). Смањење кредита настало је повећањем исправки вредности кредита, а такође и трајном продајом државних хартија од вредности из портфеља Народне банке. У оквиру депозита државе, остварени раст динарских депозита резултат је, у највећој мери, увођења пореза на додатну вредност и по том основу већег раста прихода државе. Девизни депозити државе расли су по основу кредита које је држава добила из иностранства и по основу средстава од приватизације банака и предузећа.

Нето потраживања од банака знатније су смањена, углавном по основу повећања репо продаје благајничких записа Народне банке и државних хартија од вредности. Репо трансакције централне банке утицале су на повлачење ликвидних средстава из банкарског сектора.

Кредити осталим секторима, као и депозити банака у ликвидацији, забележили су незнатно повећање.

И поред низа мера које је Народна банка предузела с циљем смањивања инфлације и успоравања раста монетарних агрегата, примарни новац креиран девизним трансакцијама Народне банке није у потпуности стерилисан репо операцијама и трајном продајом државних хартија од вредности, тако да је у 2005. години раст примарног новца био изнад пројектованог на почетку године.

Биланс Народне банке Србије

(у милионима динара)

	Дец. 2004.	Дец. 2005.	Промене у 2005.
Нето потраживања од иностранства	170.404	332.085	161.681
Нето девизне резерве	177.524	343.318	165.794
Бруто девизне резерве	244.837	420.769	175.932
Кредити од ММФ-а и друге кратк. обавезе	-67.313	-77.451	-10.138
Остала нето потраживања од иностранства	-7.120	-11.233	-4.113
Нето домаћа актива	-21.274	-83.197	-61.923
Нето домаћи кредити НБС	-8.989	-58.095	-49.106
Нето потраживања од државе ¹⁾	-11.528	-44.126	-32.598
Кредити држави	21.427	15.388	-6.039
Депозити државе	-32.955	-59.514	-26.559
Динарски депозити	-22.966	-40.708	-17.742
Девизни депозити	-9.989	-18.806	-8.817
Нето потраживања од банака	2.842	-13.702	-16.544
Кредити банкама	4.594	3.126	-1.468
Благајнички записи НБС	-1.752	-2.419	-667
Репо операције	0	-14.409	-14.409
Кредити осталим секторима	198	295	97
Депозити банака у ликвидацији	-501	-562	-61
Остала нето актива	-12.285	-25.102	-12.817
Примарни новац	149.130	248.888	99.758
Динарски примарни новац	76.969	94.220	17.251
Готов новац у оптицају	45.165	53.650	8.485
Банкарске резерве	31.804	40.570	8.766
Обавезна резерва	20.953	26.046	5.093
Слободне резерве	10.851	14.524	3.673
Остали депозити банака	288	132	-156
Депозити органа локалне самоуправе	5.102	5.923	821
Девизни депозити банака	65.874	147.467	81.593
Девизна обавезна резерва ²⁾	18.497	147.062	128.565
Остали девизни депозити банака	47.377	405	-46.972
Девизни депозити осталих сектора	897	1.146	249

¹⁾ Нису укључени органи локалне самоуправе.²⁾ Укључени и депозити по основу девизне штедње који су од децембра 2005. године ушли у основу за обрачун обавезне резерве.

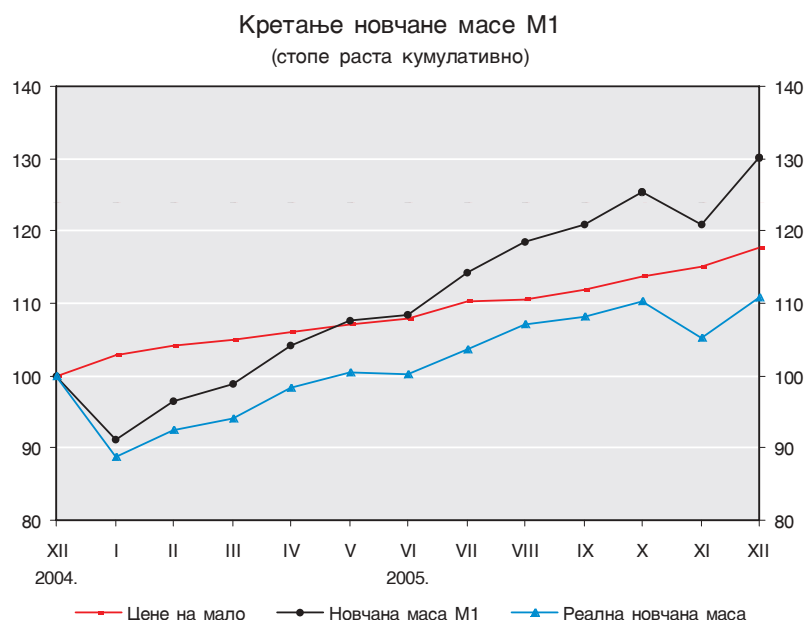
Извор: Народна банка Србије.

Новчана маса М1

Новчана маса М1 у 2005. години је повећана за 30,3%. То представља раст знатно већи у односу на претходну годину, када је износио 11,7%. У оквиру новчане масе М1 трансакциони динарски депозити су порасли за 38,1%, а готов новац у оптицају за 18,8%. Секторски распоред новца показује да су у свим секторима остварене високе стопе раста, на нивоу од око 40,0%, изузев локалне самоуправе, где је раст новца износио 15,9%. Пораст депозита привреде био је знатно већи у поређењу са претходном годином (39,4% у 2005. у односу на 11,0% у 2004).

Учешће готовог новца у оптицају у М1 смањено је за 3,6 процентних поена у односу на крај претходне године.

Покривеност новчане масе М1 девизним резервама Народне банке крајем 2005. године износила је 291,1% и била је већа за 70,0 процентних поена у односу на крај 2004. године.

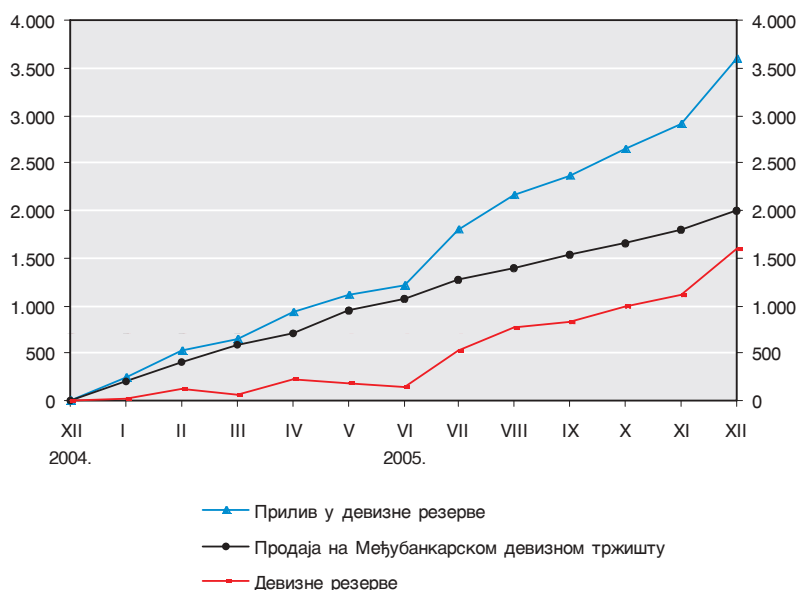

Новчана маса М2

Раст новчаног агрегата М2 такође је био већи него у претходној години и износио је 31,5%. У оквиру новчаног агрегата М2 раст динарских штедних и орочених депозита износио је 35,4%. Знатнији пораст остварен је код орочених депозита привреде (44,4%). Динарски орочени депозити осталих финансијских институција забележили су раст од 43,0%, а раст орочених депозита локалне самоуправе износио је 24,4%. Најмањи раст је забележен код штедних депозита становништва и износио је 18,4%.

Пошто су у 2005. години орочени депозити привреде имали већу стопу раста у односу на трансакционе депозите привреде, може се закључити да је привреда располагала вишковима (слободних) динарских средстава и да је дошло до трансформације некаматносних трансакционих у каматносни орочене депозите.

Кретање девизних резерви Народне банке Србије
(кумулятивне промене у милионима САД долара)

Извор: Народна банка Србије.

Новчана маса М3

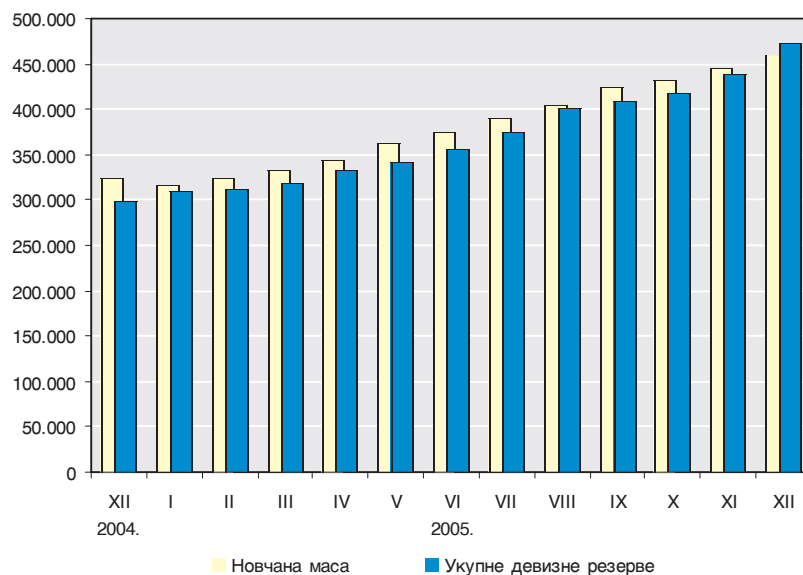
Најшири монетарни агрегат М3 у 2005. години забележио је стопу раста од 42,1%, пре свега услед изузетно високог раста девизних депозита (50,9%). У оквиру девизних депозита, највећи раст у апсолутном износу забележили су депозити становништва (највећим делом штедња), док је мањи раст забележен код девизних депозита привреде, осталих финансијских институција и локалне самоуправе. Посматрано у релативном износу, пораст девизних депозита становништва учествује са 89,2% у укупном расту девизних депозита.

У структури М3, у односу на претходну годину, смањено је учешће М1 и динарских штедних и орочених депозита, док је учешће девизних депозита повећано, што указује на повећање степена евроизације. Учесће М1 је са 34,4% у 2004. години смањено на 31,5%, учешће динарских штедних и орочених депозита је смањено са 10,9% на 10,4%, док је учешће девизних депозита повећано са 54,7% на 58,1%.

Покривеност М3 девизним резервама Народне банке повећана је са 76,1% на крају 2004. на 91,8% крајем 2005. године. Када се посматра покривеност М3 укупним девизним резервама банкарског сектора, у 2005. години овај показатељ је повећан за 10,6 процентних поена (са 92,2% на 102,8%).

Покривеност новчане масе М3 укупним девизним резервама

(стање на крају периода у милионима динара)

Извор: Народна банка Србије.

Токови креирања новчане масе

Новчани агрегат М3 у 2005. години креиран је како путем нето домаће, тако и путем нето иностране активе банкарског сектора. Пораст М3 је износио 42,1%. Допринос нето домаће активе расту М3 износио је 23,0 процентних поена, а нето иностране активе 19,1 процентни поен.

Нето инострана актива банкарског сектора повећана је за 61,7 милијарди динара, или 43,0%. Анализа нето иностране активе овог сектора показује да је на рачунима Народне банке у иностранству остварен раст захваљујући повећању девизних резерви Народне банке за 1,6 милијарди долара, од чега 0,9 милијарди потиче од девизних депозита банака код Народне банке. На рачунима пословних банака у иностранству забележено је знатно смањење нето потраживања услед повећања краткорочних и дугорочних обавеза банака према иностранству за 123,0% и смањења девизних резерви по основу полагања депозита код Народне банке. Пословне банке, односно банке са већинским страним капиталом, нарочито у задња четири месеца 2005. повећале су инострано задужење како по основу коришћења кредита, тако и по основу узимања депозита од својих матичних банака у иностранству. Највећи део средстава које су по том основу прибавиле банке су продале, тако да се повећање иностраног задужења није одразило на повећање девизних резерви банака. Напротив, оне су смањене у знатној мери и по основу девизних депозита које су морале да издвоје на посебне рачуне Народне банке.

Нето домаћа актива банкарског сектора повећана је за 74,5 милијарди динара, или 41,4%. На повећање нето домаће aktive банкарског сектора утицало је повећање кредита банака привреди и становништву, док је смањење нето потраживања од државе деловало у супротном правцу. Смањење нето потраживања од државе последица је како повећања динарских и девизних депозита државе код Народне банке, тако и смањења динарских кредита датих држави од стране Народне банке. Такође, банке су током године повећале и куповину обвезница старе девизне штедње и на тај начин додатно креирале новац у износу од 3,8 милијарди динара. Повлачење новца остварено је и преко токова остале нето домаће active банака, у износу од 41,7 милијарди динара, чему је у највећој мери допринео знатан раст капитала пословних банака.

Укупни кредити банака комитентима повећани су за 150,3 милијарде динара, или 57,1%, у односу на крај претходне године. Скоро целокупан пораст кредита (98,2%) односи се на кредите привреди и становништву. Динарски кредити банака порасли су за 72,2%, при чему су кредити становништву расли интензивније него кредити привреди. Банке су део доспелих потраживања отписале путем исправки вредности по пласманима, повећаних у односу на претходну годину за 68,5%, тако да је по том основу дошло до смањења пласмана банака.

Укупни кредити дати привреди повећани су за 87,1 милијарду динара, или 44,6%, од чега се на динарске кредите односи 85,9 милијарди динара. Девизни кредити банака одобрени привреди повећани су за 1,3 милијарде динара, или 2,2%.

Знатан део кредита које су банке одобриле у домаћој валути садржи девизну клаузулу, што представља заштиту банака од ризика девизног курса. Крајем године, ти кредити (индексирани кредити) учествовали су са око 72,6% у укупним динарским кредитима одобреним комитентима.

Кредити становништву повећани су за 60,5 милијарди динара, или 93,9% у односу на крај 2004. године. У повећању укупних кредита комитената на кредите становништву односи се 40,2%. Највећи пораст у оквиру кредита одобрених становништву забележили су потрошачки и готовински кредити.

Монетарни преглед

(у милионима динара)

	Дец. 2004.	Дец. 2005.	Промене у 2005.
Нето потраживања од иностранства	143.408	205.067	61.659
Нето потраживања банака од иностранства	-26.996	-127.018	-100.022
Нето домаћи актива банкарског сектора	180.057	254.583	74.526
Нето домаћи кредити	262.819	379.024	116.205
Нето потраживања од државе	-8.713	-46.659	-37.946
Кредити држави	29.138	20.957	-8.181
Динарски	28.991	20.099	-8.892
Девизни	147	858	711
Депозити државе	-37.851	-67.616	-29.765
Динарски	-24.485	-43.485	-19.000
Девизни	-13.366	-24.131	-10.765
Кредити осталим резидентним секторима	263.292	413.614	150.322
Кредити другим финансијским организацијама	695	445	-250
Кредити привреди	195.186	282.319	87.133
Динарски	138.382	224.254	85.872
Девизни	56.804	58.065	1.261
Кредити становништву	64.441	124.937	60.496
Кредити орг. локалне самоуправе	1.268	2.148	880
Кредити другим секторима	1.702	3.765	2.063
Купљене обвезнице старе девизне штедње	8.240	12.069	3.829
Остала нето актива	-82.762	-124.441	-41.679
Новчана маса М3	323.465	459.650	136.185
Новчана маса М2	146.604	192.756	46.152
Новчана маса М1	111.235	144.884	33.649
Готов новац у оптицају	45.165	53.650	8.485
Трансакциони депозити	66.070	91.234	25.164
Динарски штедни и орочени депозити	35.369	47.872	12.503
Девизни депозити	176.861	266.894	90.033

Извор: Народна банка Србије.

Нето задужење државе код банкарског сектора

Нето потраживања од државе у 2005. години смањена су за 41.336 милиона динара. Том смањењу допринело је како смањење кредита држави од стране банкарског сектора (8.493 милиона динара), тако и осетан раст депозита (32.843 милиона динара), пре свега код Народне банке. До смањења динарских кредита Народне банке држави дошло је услед повећања исправки вредности по тим кредитима, као и трајне продаје државних хартија од вредности. Динарски кредити пословних банака држави такође су смањени, али у мањој мери, делимично и због смањене куповине записа Трезора Републике Србије, док су девизни кредити забележили мање смањење.

Укупни депозити државе код банака у 2005. години повећани су за 63%. Динарски депозити државе код Народне банке повећани су преко 60%, претежно по основу прихода од ПДВ-а, док су код пословних банака забележили умеренији раст. Девизни депозити државе код Народне банке, који потичу од кредита из иностранства и из процеса приватизације, повећани су преко 80%, док су код пословних банака остварили незнатно повећање.

Нето позиција државе код банкарског сектора¹⁾

(у милионима динара)

	Дец. 2004.	Дец. 2005.	Промене у 2005.
Нето потраживања од државе	-16.266	-57.602	-41.336
Кредити држави	35.943	27.450	-8.493
Динарски	30.257	22.247	-8.010
НБС	21.427	15.208	-6.219
Пословне банке	8.830	7.039	-1.791
Девизни	5.686	5.203	-483
НБС	0	180	180
Пословне банке	5.686	5.023	-663
Депозити државе	-52.209	-85.052	-32.843
Динарски	-38.821	-60.878	-22.057
НБС	-28.068	-46.631	-18.563
Пословне банке	-10.753	-14.247	-3.494
Девизни	-13.388	-24.174	-10.786
НБС	-9.989	-18.810	-8.821
Пословне банке	-3.399	-5.364	-1.965

¹⁾ Укључена и локална самоуправа; нису укључене обвезнице државе по старој девизној штедњи.

Извор: Народна банка Србије.

Инструменти монетарне политике

Ради остваривања циљева монетарне политике у 2005. години, Народна банка је извршила одређена прилагођавања и измене у спровођењу појединих инструмената монетарног регулисања и увела нове инструменте како би кретања монетарних агрегата и ликвидности банкарског сектора одржала у пројектованим оквирима.

У 2005. години Народна банка је водила активну политику обавезне резерве банака увођењем њене диференциране стопе и проширивањем основице за обрачун.

Ради смањивања вишкова ликвидних средстава банкарског сектора, Народна банка је, почетком 2005. године, започела са репо аукцијским продајама хартија од вредности, а крајем године и са емитовањем штедних записа с циљем прикупљања слободних динарских средстава грађана.

У току године извршена је измена модела кредитних олакшица увођењем две нове кредитне линије ломбардног и интервентног кредита и укључивањем кредита за превазилажење дневних осцилација ликвидности банке у ломбардни кредит.

Такође, Народна банка је водила активну политику каматних стопа, пре свега на отвореном тржишту, као и политику каматних стопа на депозитне и кредитне олакшице.

У контексту сагледавања ефеката инструмената и мера монетарне политике, укључујући и мере за одржавање ликвидности банака, допуњена је Одлука о минималним условима кредитне способности банака.

Обавезна резерва банака код Народне банке

Народна банка је у 2005. години мењала стопу и проширивала основицу за обрачун обавезне резерве.

Почетком априла извршена је измена Упутства за спровођење Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, којом су дата одређена појашњења у погледу обухватности основице за обрачун обавезне резерве. Наиме, основицом за обрачун обавезне резерве обухваћене су и обавезе према зависним и повезаним банкама у иностранству. По том основу девизна обавезна резерва је од 10. априла повећана за 2,9 милијарди динара.

Током године висина стопе обавезне резерве није се мењала до обрачуна обавезне резерве на дан 10. јуна, када је изменом Одлуке о обавезној резерви, уместо јединствене стопе од 21%, уведена диференцирана стопа обавезне резерве, и то од 20% на динарску основицу и од 26% на девизну основицу.

Квантитативни ефекат смањења стопе динарске обавезне резерве за један процентни поен (са 21% на 20%) био је смањење динарске обавезне резерве за 0,1 милијарду динара, док је ефекат повећања стопе девизне обавезне резерве за пет процентних поена (са 21% на 26%) било повећање девизне обавезне резерве за 7,4 милијарди динара, тако да је укупна обавезна резерва повећана за 7,3 милијарде динара.

Ове мере имале су за циљ поскупљење кредита банака, дестимулисање тражње за њима и успоравање пласмана банака базираних на девизним изворима, уз афирмацију и јачање домаће валуте у банкарском пословању. С тим у вези, Народна банка је, закључно са обрачунским периодом 11. мај – 10. јун, престала да плаћа банкама камату на остварено просечно стање издвојене девизне обавезне резерве.

**Кретање обавезне резерве у периоду
од 10. децембра 2004. до 10. децембра 2005.**

(у милионима динара)

Обрачунашки период 2005. година	Динарска обавезна резерва				Девизна обавезна резерва				Разлика (4+8)
	Основица	Обрачу- ната ОР	Просечно стање издвојене ОР	Разлика (3-2)	Основица	Обрачу- ната ОР	Просечно стање издвојене ОР	Разлика (7-6)	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11. 12. 2004. до 10. 1. 2005.	99.777,8	20.953,3	22.306,6	1.353,3	87.450,6	18.364,6	18.429,2	64,6	1.417,9
11. 1 – 10. 2.	101.737,7	21.364,9	22.181,9	817,0	90.478,9	19.000,6	19.177,9	177,3	994,3
11. 2 – 10. 3.	97.600,6	20.496,1	21.940,0	1.443,9	83.729,4	17.583,2	17.680,4	97,2	1.541,1
11. 3 – 10. 4.	98.459,8	20.676,6	21.619,2	942,6	82.776,0	17.383,0	17.438,7	55,7	998,3
11. 4 – 10. 5.	100.717,4	21.150,6	22.378,1	1.227,5	96.692,7	20.305,5	20.434,5	129,0	1.356,5
11. 5 – 10. 6.	104.636,3	21.973,6	22.823,6	850,0	104.033,7	21.847,1	22.023,3	176,2	1.026,2
11. 6 – 10. 7.	109.272,6	21.854,5	22.714,3	859,8	112.581,6	29.271,2	29.345,5	74,3	934,1
11. 7 – 10. 8.	115.289,0	23.057,8	23.979,9	922,1	120.035,3	31.209,2	31.346,9	137,7	1.059,8
11. 8 – 10. 9.	117.693,5	23.538,7	24.082,4	543,7	128.245,2	37.191,1	37.289,3	98,2	641,9
11. 9 – 10. 10.	123.364,6	24.672,9	25.530,2	857,3	184.553,6	42.313,9	42.441,0	127,1	984,4
11. 10 – 10. 11.	128.519,9	25.704,0	26.274,9	570,9	190.584,5	49.598,5	49.746,1	147,6	718,5
11. 11 – 10. 12.	133.466,1	24.023,9	24.996,7	972,8	199.942,7	69.979,9	70.110,4	130,5	1.103,3

Извор: Народна банка Србије.

У августу је извршена нова измена Одлуке о обавезној резерви, којом је стопа обавезне резерве на девизну основицу повећана за три процентна поена, са 26% на 29%. Циљ ове мере био је да се смањи задуживање банака у иностранству и да банке своју кредитну активност више базирају на домаћим изворима и акумулацији. Квантитативни ефекат овог повећања стопе био је повећање девизне обавезне резерве за шест милијарди динара.

У настојању да се додатно утиче на успоравање кредитне активности банака, у септембру је донета Одлука о изменама и допунама Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, којом су у основицу за обрачун девизне обавезне резерве укључене обавезе по кредитима код страних правних лица са уговореним роком доспећа дужим од четири године, а који су закључени и регистровани до 31. децембра 2004. године. На тај проширени део девизне основице примењивала се стопа од 7%, која се sukcesивно повећавала у наредном периоду.

Према обрачуна обавезне резерве на дан 10. септембра, квантитативни ефекат ове измене био је повећање девизне обавезне резерве за 5,1 милијарду динара.

Новом изменом Одлуке о обавезној резерви, почев од обрачуна на дан 10. октобра, основица за обрачун обавезне резерве умањена је за износ дугорочних стамбених кредита под условом да су осигурани код Националне корпорације за осигурање стамбених кредита, како би се банке стимулисале да дугорочне стамбене кредите одобравају становништву под повољнијим условима.

Изменама Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије усвојеним у октобру, у основицу за обрачун обавезне резерве укључени су и депозити, кредити и друга средства примљена из иностранства по пословима које банка обавља у име и за рачун трећих

лица, како би се спречила могућност да банке избегну издвајање обавезне резерве превођењем својих уобичајених послова у комисионе послове.

Истом одлуком је, према утврђеној динамици, на део девизне основице коју чине девизни кредити са уговореним роком доспећа дужим од четири године стопа обавезне резерве повећана са 7% на 18%, а од 10. новембра на 29%.

Према обрачуну обавезне резерве на дан 10. октобра, квантитативни ефекат ове измене био је повећање девизне обавезне резерве за 7,3 милијарде динара.

Поред тога, прописано је да банке основицу за обрачун динарске обавезне резерве умањују за износ средстава орочене динарске штедње грађана прикупљене у периоду обележавања Светског дана штедње, тј. од 31. октобра до 6. новембра 2005, с циљем подстицања динарске штедње грађана.

Како је на основу праћења монетарних кретања уочено даље повећање кредитне активности банака, новом одлуком Монетарног одбора Народне банке стопа девизне обавезне резерве додатно је повећана за шест процентних поена, са 29% на 35%.

У складу са усвојеним изменама које се односе на обрачун обавезне резерве, на дан 10. новембра ефекат повећања стопе девизне обавезне резерве (на 35%) био је њено повећање за 20,4 милијарде динара.

Истовремено, ради стимулisaња банака за прикупљање динарских извора акумулације, стопа обавезне резерве на динарску основицу смањена је за два процентна поена, тј. са 20% на 18%.

Смањењем стопе динарске обавезне резерве на 18%, према обрачуну на дан 10. новембра, остварен је ефекат смањења динарске обавезне резерве за 1,7 милијарди динара, док је укупан квантитативни ефекат тако комбиноване мере био имобилизација 18,7 милијарди динара.

Пошто је уочена појава да банке, у својим пословним активностима, динарске депозите индексирају девизном клаузулом, дајући им "девизни карактер", и да при томе на ту категорију депозита обрачунавају обавезну резерву по стопи која се примењује на динарску основицу, тј. по стопи од 18%, усвојена је још једна измена Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије. Овом одлуком уведена је диференцирана стопа, која се примењује на динарску основицу за обрачун обавезне резерве, почев од обрачуна обавезне резерве на дан 10. децембра. Поред важеће стопе обавезне резерве од 18%, која се примењује на динарске депозите, кредите, хартије од вредности, као и на друге динарске обавезе, уведена је и стопа од 35% на динарске депозите индексиране девизном клаузулом.

Додатним изменама и допунама Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије у основицу за обрачун обавезне резерве укључене су и обавезе по основу девизне штедње положене код банака после 30. јуна 2001. године, које су до тада биле регулисане посебном одлуком. На тај начин је унифициран обрачун девизне обавезне резерве на проширену основицу, која укључује и девизне депозите физичких лица, тј. нову девизну штедњу. Да би се обезбедило одржавање издвојене обавезне резерве на нивоу обрачунате обавезне резерве на девизну

штедњу, извршена је допуна Одлуке, којом је прописана та обавеза банака. Истовремено, прописано је и да се девизна основица умањује за износ девизних штедних улога положених код банке у периоду од 1. до 7. новембра 2004. и од 31. октобра до 6. новембра 2005. године.

Ради даљег обезбеђења рестриктивности монетарне политике путем имобилизације девизних средстава, стопа девизне обавезне резерве је повећана за три процентна поена, тј. са 35 на 38% почев од њеног обрачуна на дан 10. децембра 2005. Такође, стопа од 35% уведена на динарске депозите са девизном клаузулом повећана је на 38%.

Ефекат унифицирања и повећања стопе девизне обавезне резерве на 38% био је њено повећање за 78,4 милијарде динара, од чега се 65,9 милијарди односи на депозите девизне штедње код Народне банке који су се раније водили на посебном рачуну, а сада су укључени у обавезну резерву.

Кредити за одржавање ликвидности банака (кредитне олакшице, ломбардни и интервентни кредит)

У првом тромесечју 2005. године, у оквиру инструмената монетарне политике којима се регулише ликвидност банака, у функцији је била само једна кредитна линија, кредити за одржавање дневне ликвидности банака, тзв. кредитне олакшице.

Кредит за одржавање дневне ликвидности Народна банка је одобравала банкама на основу залог хартија од вредности (благајничких записа Народне банке Србије, државних записа Републике Србије и обвезница Републике Србије емитованих ради измирења обавеза по основу девизне штедње грађана). С обзиром на његов дневни карактер, банке су биле у обавези да га, заједно са припадајућом каматом, врате до 12 часова наредног радног дана од дана коришћења, с тим што га могу користити највише десет радних дана у току календарског месеца.

Да би употпунила и заокружила монетарни инструментаријум за превазилажење ликвидносних проблема код банака, Народна банка је изменила важеће одлуке о одржавању дневне ликвидности банака, тако да су, почев од 1. априла 2005, у функцији три кредитне линије за ту намену – кредитне олакшице, ломбардни и интервентни кредит.

На тај начин банкама је било омогућено да за превазилажење дневних осцилација у ликвидности користе кредитне олакшице, а за превазилажење привремених ликвидносних проблема у току месеца ломбардни кредит, будући да је прописано да се кредитне олакшице могу у континуитету користити један радни дан, а ломбардни кредит највише пет радних дана. Поред тога, банке су могле обе врсте кредита највише користити по десет радних дана у току месеца.

За разлику од кредитних олакшица и ломбардног кредита, интервентни кредит је *ad hoc* карактера и банкама се одобрава уколико се утврди да имају привремених тешкоћа у одржавању ликвидности под условом да су претходно искористиле све повољније изворе ликвидности

доступне на тржишту, као и да су усвојиле програм мера за превазилажење ликвидносних проблема. У складу с тим, прописано је његово коришћење са крајњим роком доспећа до 12 месеци.

Основна карактеристика сва три модела кредита за одржавање ликвидности банака јесте да се одобравају на основу залоге хартија од вредности.

Имајући у виду да се кредитне олакшице и ломбардни кредит одобравају на основу залоге истих хартија од вредности, као и да се ти кредити могу комбиновано користити, током трећег тромесечја разматрана је могућност њиховог обједињавања у једну кредитну линију, како би банкама било омогућено да на основу истог колатерала, зависно од потребе, кредит за одржавање ликвидности користе опредељујући се за расположиву опцију дневног, односно континуираног коришћења.

У новембру је Народна банка донела нову Одлуку о условима и начину одобравања краткорочних кредита за одржавање ликвидности банака на основу залоге хартија од вредности (у даљем тексту: ломбардни кредит), чиме је монетарни инструментаријум за одржавање ликвидности банака, поред кредита за одржавање ликвидности, тзв. интервентног кредита, допуњен увођењем иновираниог ломбардног кредита.

Нова кредитна линија садржи одређена унапређења, која се огледају, између осталог, у обједињавању кредита за одржавање дневне ликвидности, тзв. кредитних олакшица, и краткорочних кредита на основу залоге хартија од вредности. На тај начин банкама је омогућено да на основу заложених хартија од вредности могу, у зависности од потребе, ломбардни кредит користити у различитом временском трајању, дневно или континуирано, што се кроз диференциране каматне стопе одражава на његову цену.

С обзиром на изражену високу ликвидност банкарског сектора, кредитне олакшице је у јануару и фебруару, а ломбардни кредит у децембру, користила само једна банка.

Интервентни кредит је у јуну такође одобрен само једној банци, са крајњим роком доспећа на дан 31. маја 2006. године.

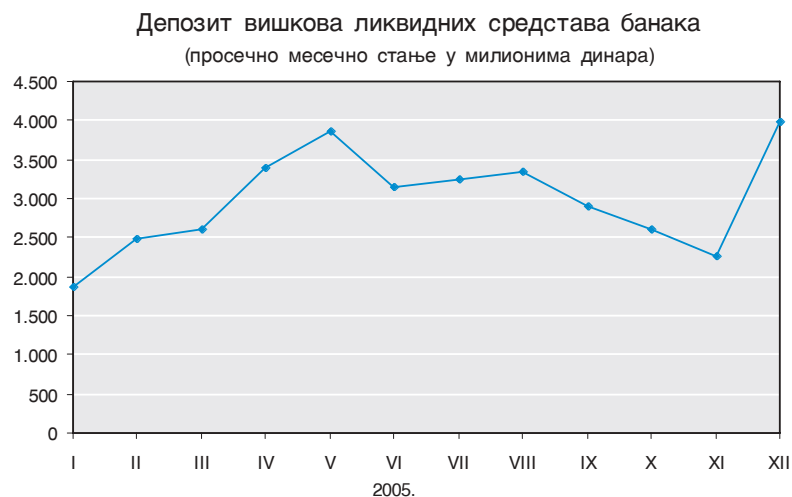
Депозитне олакшице

Модел депозитних олакшица који је утврђен у мају 2004. примењиван је и током 2005. године.

Депозитне олакшице имају за циљ да омогуће банкама да своје вишкове ликвидних средстава, који нису могли бити ангажовани на тржишту новца, пласирају код Народне банке уз одговарајуће камате.

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2005. године просечно стање средстава банака депонованих код Народне банке износило је 2.975 милиона динара, што је више за 629 милиона, или 26,8%, у односу на 2004. годину, када је просечно стање износило 2.346 милиона динара.

Просечно стање депонованих вишкова ликвидних средстава по тромесечјима у току 2005. износило је: у првом 2.312 милиона динара, у другом 3.472 милиона, у трећем 3.165 милиона и у четвртном 2.953 милиона динара.

Извор: Народна банка Србије.

У току године, најмање просечно месечно стање депонованих средстава банака код Народне банке забележено је у јануару, и износило је 1.859 милиона динара, а највише у децембру, и износило је 3.982 милиона динара.

Током 2005. године код Народне банке су своја средства депоновале 32 банке.

Каматне стопе

Есконтна стопа Народне банке Србије је од јануара 2004. године утврђена на нивоу од 8,5% годишње и до краја 2005. остала је непромењена.

У току 2005. године извршене су следеће измене и допуне у Одлуци о каматним стопама Народне банке Србије.

Допуном Одлуке од 1. априла Народна банка је утврдила каматне стопе на две нове кредитне линије, и то на ломбардни кредит – у висини од 275% есконтне стопе и на интервентни кредит – у висини од 200% есконтне стопе. Каматна стопа на износ коришћених кредитних олакшица износила је 250% есконтне стопе. Такође, истом одлуком прописано је да се каматне стопе уместо са два исказују са шест децималних места.

Изменом Одлуке од 2. јуна, с почетком примене од 11. јуна, укинута је обавеза Народне банке да плаћа камату, у висини 20% водеће важеће референтне каматне стопе, на средства издвојене девизне обавезне резерве у доларима и еврима.

Изменама Одлуке, с циљем додатне имобилизације вишкова ликвидних средстава банака депоновањем код Народне банке и јачања утицаја на кретање каматних стопа на међубанкарском тржишту жиралног новца, почев од 10. новембра повећана је каматна стопа на депозитне олакшице — са 2,975% годишње (35% есконтне стопе), колико је до тада износила, на 6% годишње.

Поред тога, из Одлуке су брисане одредбе које се односе на висину каматних стопа на кредите за одржавање дневне ликвидности и ломбардне кредите. По први пут, каматна стопа за обрачунавање редовне камате на коришћени ломбардни кредит базира се на просечној пондерисаној репо стопи по закљученим репо трансакцијама између Народне банке и банака која је важила у месецу у коме је банка користила ломбардни кредит, с тим што висина каматне стопе зависи од броја дана и начина коришћења кредита (непрекидно или с прекидима). Тако, Народна банка наплаћује камату на износ коришћеног ломбардног кредита по каматној стопи у висини просечне пондерисане репо стопе, и то:

- увећане за три процентна поена — ако је банка коришћени ломбардни кредит вратила наредног радног дана од дана његовог пуштања у течај и ако укупан број дана тако коришћеног ломбардног кредита у току месеца не прелази седам радних дана;

- увећане за шест процентних поена — ако укупан број дана коришћења ломбардног кредита у току месеца не прелази 14 радних дана, с тим да број дана непрекидног коришћења ломбардног кредита у том периоду не прелази пет радних дана, и

- увећане за девет процентних поена — ако укупан број дана коришћења ломбардног кредита у току месеца прелази 14 радних дана, односно укупан број дана непрекидног коришћења тог кредита прелази пет радних дана.

Остале каматне стопе по којима Народна банка наплаћује камату на кредите и друга своја потраживања и каматне стопе на средства банака код Народне банке нису мењане у 2005. години.

Поред измена и допуна Одлуке о каматним стопама, Народна банка је, почев од 1. априла, изменила и Одлуку о начину обрачуна, наплате и плаћања камате Народне банке. Изменом ове одлуке, утврђен је начин обрачуна дисконтоване вредности дугорочних хартија од вредности на дан активирања заложног права.

Минимални услови кредитне способности

Током 2005. године, Одлука о минималним условима кредитне способности допуњена је два пута.

У априлу је ступила на снагу нова Одлука о условима и начину одобравања краткорочних кредита за одржавање ликвидности банака (интервентни кредит). С тим у вези, допуњена је Одлука о минималним условима кредитне способности банака, којом је омогућено банци да и у случају неиспуњења минималних услова кредитне способности може

користити интервентни кредит код Народне банке ради отклањања привремених тешкоћа у одржавању ликвидности.

Почетком децембра, усвојена је допуна Одлуке о минималним условима кредитне способности банака, којом се прописује да дневно стање издвојене девизне обавезне резерве банке не сме бити мање од обрачунате девизне обавезне резерве на износ обавеза по основу девизне штедне положене код банака после 30. јуна 2001. године. Ова допуна је у складу са изменама и допунама Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, којом је уведена обавеза обрачунавања и издвајања девизне обавезне резерве и на износ обавеза по основу девизне штедне положене код банака после 30. јуна 2001. године.

У току првог полугођа 2005. године само једна банка је, готово у континуитету, била кредитно неспособна, и то због неодржавања стања издвојене динарске, односно девизне обавезне резерве на прописаном нивоу, неизмиривања доспелих обавеза према Народној банци и недостављања извештаја Народној банци у прописаном року.

Осим тога, током године, повремено су кредитно неспособне биле и друге банке, најчешће због недостављања извештаја Народној банци у прописаном року.

Активности на примарном тржишту хартија од вредности

Аукције хартија од вредности

У 2005. години Народна банка је државним и сопственим хартијама од вредности спроводила операције на отвореном тржишту.

Крајем јануара, започето је са организовањем репо аукцијских продаја дугорочних обвезница Републике Србије, а од средине августа и са њиховом трајном продајом. Те хартије од вредности издала је Република Србија на основу Закона о измиривању обавеза Републике Србије према Народној банци Србије¹⁾, који је ступио на снагу крајем децембра 2004. године. Поред тога, Народна банка је крајем септембра започела и са репо продајом сопствених хартија од вредности.

Аукције које је Народна банка спроводила током године биле су организоване по методи варијабилне — вишеструке каматне стопе. Организовано је 176 аукцијских продаја хартија од вредности (119 редовних и 57 ванредних). Укупно је продато хартија у вредности у износу 219.562 милиона динара, од чега се на репо продају односи 213.628 милиона, трајну продају дугорочних обвезница Републике Србије 2.196 милиона и трајну продају благајничких записа 3.739 милиона динара. Обим продаје хартија од вредности остварен у 2005. години представља

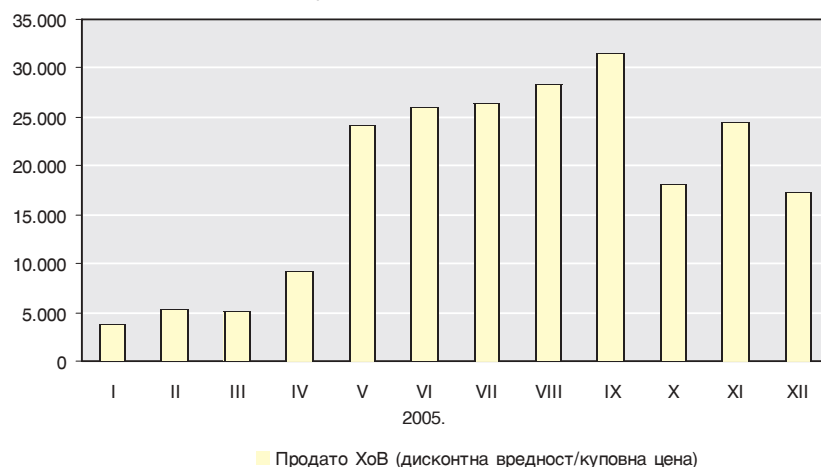
¹⁾ Службени гласник РС, бр. 135/2004.

највећи годишњи износ продаје од када Народна банка Србије (Југославије) продаје хартије од вредности и готово је три пута већи од укупне продаје остварене у претходној години.

У првој половини године, забележено је знатније повећање продаје хартија од вредности којима Народна банка спроводи операције на отвореном тржишту. Један од најважнијих фактора који је у том периоду утицао на раст продаје хартија од вредности било је повећање ликвидних средстава у банкарском систему (жиро-рачун — обрачуната обавезна резерва + депоновани вишкови ликвидних средстава), која су износила просечно 3.688 милиона динара у првом тромесечју и 4.673 милиона динара у другом у односу на последње тромесечје, када су просечно износила 3.453 милиона динара. Поред тога, почетак организовања репо аукцијских продаја хартија од вредности значајно је утицао на интересовање банака за овај вид инвестирања, јер се због привременог карактера репо трансакција учесници пре опредељују за ове него за трајне трансакције. Тако је остварено повећање просечног месечног стања хартија од вредности у портфељу банака са 1.432 милиона динара, колико је износило у јануару, на 16.017 милиона у јуну. Посматрано по месецима, највећи обим продаје остварен је у јуну (25.902 милиона динара) и мају (24.171 милиона динара).

У другој половини године настављено је повећање продаје хартија од вредности, што се одразило и на константно повећање стања хартија од вредности у портфељу банака, нарочито у периоду јул — септембар, када је просечно стање износило 18.040 милиона динара. Највеће просечно стање забележено је у септембру, у износу од 19.594 милиона динара. То уједно представља и највећи износ у целој 2005. години. Имајући у виду висок степен стерилизације примарног новца кроз репо трансакције, Народна банка је скоро целокупан износ државних обвезница пласирала банкама. Ради несметаног спровођења операција на отвореном тржишту, Народна банка је у септембру почела да издаје нове благајничке записе намењене искључиво репо продаји (номинална вредност благајничких записа износи десет милијарди динара). У четвртном тромесечју продаја хартија од вредности је у просеку била на нешто нижем нивоу у односу на претходно. Највиши месечни ниво продаје забележен је у новембру, у износу 24.340 милиона динара, док је у децембру остварена мања продаја. Стање хартија од вредности у портфељу банака крајем 2005. године износило је 16.828 милиона динара, према 1.752 милиона крајем 2004.

Месечни обим трајне и репо продаје хартија од вредности у 2005.
(у милионима динара)

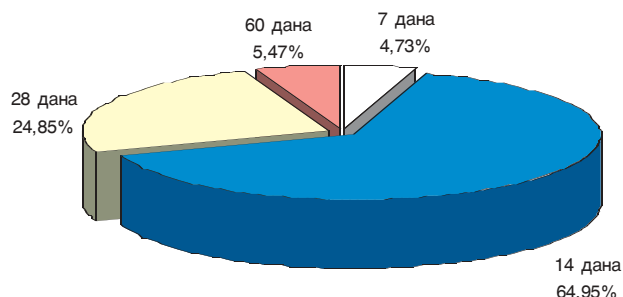
И поред знатног повећања продаје хартија од вредности, Народна банка је, закључно са августом, континуирано смањивала каматне стопе, тако да је просечна пондерисана каматна стопа на репо трансакције у августу достигла најнижи ниво, 14,11%, на годишњем нивоу, у односу на 16,26% у јануару и 17,72% у фебруару. Ипак, ради интензивирања продаје хартија од вредности и стерилисања вишкова ликвидних средстава, крајем године почела је да повећава каматне стопе на репо трансакције, тако да је у децембру просечна пондерисана каматна стопа износила 19,20%, што је уједно и највиши ниво остварен у 2005. години.

С циљем развоја секундарног тржишта, Народна банка је од 12. августа започела са трајном продајом дугорочних обвезница Републике Србије. Током године продато је обвезница у дисконтној вредности од 2.196 милиона динара. Све трајно продате обвезнице доспевају за наплату 31. децембра 2006. године. Просечна пондерисана каматна стопа на ове трансакције је износила 16,29% на годишњем нивоу.

Током године, укупно 33 банке су куповале хартије од вредности (што је повећање за четири банке у односу на 2004), при чему се више од 40% укупне продаје односи само на две банке, а више од 78% на десет банака.

У односу на укупан износ хартија од вредности (без трајне продаје дугорочних обвезница Републике Србије) продатих у 2005. години, банке су у купопродајним трансакцијама највише учествовале са рочношћу од 14 дана (141.170 милиона, или 64,95% у односу на укупан износ продаје), док су трансакције рочности од седам дана имале најмање учешће у укупном обиму закључених трансакција (10.285 милиона динара, или 4,73% укупног износа продаје). Такво кретање учешћа одређених рочности последица је одређења Народне банке да се највећи број аукција организује са рочношћу трансакција од 14 дана, док се аукције са осталим рочностима организују у складу са тренутним кретањем ликвидности у банкарском сектору.

Обим продатих хартија од вредности без трајне продаје
дугорочних обвезница РС којима НБС обавља операције на
отвореном тржишту у 2005.
(према рочности)

Извор: Народна банка Србије.

Планиране активности Народне банке на тржишту новца у 2006. години

У 2006. години Народна банка ће наставити да спровођењем репо и трајних операција, тј. продајом дугорочних обвезница Републике Србије и благајничких записа, повлачи вишкове ликвидних средстава банкарског сектора и тиме утиче на његову стабилност, као и на подстицање даљег развоја новчаног тржишта.

Ефекти на кретање монетарних агрегата

Интервенцијама на отвореном тржишту током 2005. године, Народна банка је настојала да кретање ликвидности банака и монетарних агрегата одржи у пројектованим оквирима. Организовано је укупно 176 аукција, што је два пута мање него у 2004. години (359 аукција), али је остварени обим продаје био три пута већи од укупне продаје у претходној години. Укупан ефекат тога је био повлачење новца. Просечно стање хартија од вредности Народне банке повећано је за 521,5%, а укупно смањење примарног новца по том основу износило је у просеку 11.758 милиона динара.

Посматрано по тромесечјима, просечно стање хартија од вредности Народне банке повећавало се у прва три тромесечја, док је у четвртом забележено супротно кретање. Просечно стање хартија од вредности у марту, у односу на децембар 2004. године, повећано је за 692 милиона динара, или 36,6%. Највећи раст хартија од вредности остварен је у другом тромесечју. У том периоду Народна банка је интензивирала продају својих хартија да би смањила ликвидност банака, креирану девизним трансакцијама, и остварила задате квантитативне критеријуме у погледу нивоа нето домаће активе. Просечно стање хартија од вредности Народне банке у јуну у односу на март повећано је за 13.433 милиона динара, или

519,9%. Просечно стање хартија од вредности у септембру у односу на јун повећано је за 3.573 милиона динара, или 22,3%. Супротна кретања остварена су у последњем тромесечју. У односу на септембар, просечно стање у децембру било је мање за 5.940 милиона динара, или 30,3%.

На основу остварених кретања можемо констатовати да је укупан ефекат интервенција Народне банке на отвореном тржишту био повлачење примарног новца, тј. да је купопродаја хартија од вредности Народне банке утицала на стерилизацију новца и смањивање ликвидности банкарског сектора.

Међутим, на кретање примарног новца и осталих монетарних агрегата доминантан утицај имали су аутономни фактори (девизне трансакције и депозити државе), путем којих је повећавана, односно смањивана количина новца.

Када се у целини посматрају токови прилива и одлива примарног новца са жиро-рачуна банака у 2005. години, запажа се да су на повећање примарног новца и резерви банака велики утицај имале девизне трансакције Народне банке, којима је, у просеку, креирано 47.218 милиона динара примарног новца. На смањење примарног новца и резерви банака, поред продаје хартија од вредности из портфела Народне банке, утицали су и остали фактори: плаћање обавеза према држави од стране комитената (17.503 милиона динара), повећање готовог новца у оптицају (6.173 милиона динара) и смањење пласмана Народне банке (2.116 милиона динара).

**Основни токови прилива и одлива са жиро-рачуна (резерви)
банака у 2005. години**

(у милионима динара, просечно стање)

Период	Резерве банака ¹⁾	Девизне транзакције НБС	Динарски пласмани НБС	Готов новац у оптицају	Централни депозит ²⁾	Репо продате ХОВ НБС
Дец. 2004 – стање	28.748	82.196	23.550	40.186	36.528	1.892
Јан. 2005 – стање	27.385	83.061	23.748	39.808	39.789	1.435
Промена	-1.363	865	198	378	-3.261	457
Фебруар – стање	28.690	84.812	23.759	38.382	41.020	2.086
Промена	1.305	1.751	11	1.426	-1.231	-652
Март – стање	28.352	88.748	23.737	39.159	43.997	2.584
Промена	-338	3.936	-22	-777	-2.977	-498
Април – стање	29.281	94.244	23.725	39.937	46.771	3.588
Промена	929	5.496	-12	-778	-2.774	-1.004
Мај – стање	31.309	102.834	23.725	40.647	47.867	8.344
Промена	2.028	8.590	0	-710	-1.096	-4.756
Јун – стање	30.351	105.940	23.880	41.070	43.990	16.017
Промена	-958	3.106	155	-423	3.877	-7.673
Јул – стање	32.177	112.577	23.454	42.796	46.305	16.361
Промена	1.826	6.637	-426	-1.726	-2.315	-344
Август – стање	32.749	116.678	23.396	44.370	46.389	18.174
Промена	572	4.102	-58	-1.574	-84	-1.813
Септ. – стање	33.521	121.204	23.102	44.666	48.137	19.590
Промена	772	4.526	-294	-296	-1.748	-1.416
Октобар – стање	35.101	127.287	22.672	45.403	54.474	16.590
Промена	1.580	6.083	-430	-737	-6.337	3.001
Нов. – стање	33.551	124.854	22.123	44.011	54.778	16.246
Промена	-1.550	-2.432	-549	1.392	-304	343
Дец. 2005 – стање	38.416	129.414	21.434	46.359	54.031	13.650
Промена	4.865	4.560	-689	-2.348	747	2.596
Укупно промена	9.668	47.218	-2.116	-6.173	-17.503	-11.758

¹⁾ Укључени жиро-рачуни банака, заједно са издвојеном обавезном резервом, депозитни вишкови банака код НБС и готовина у благајнама банака.

²⁾ Поред депозита државе, укључени и остали депозити код НБС.

Извор: Народна банка Србије.

Краткорочне хартије од вредности

Народне банке – штедни записи

У намери да подстакне динарску штедњу и повећа поверење грађана у домаћу валуту, Народна банка Србије је, 26. децембра 2005. године, издала краткорочне хартије од вредности – штедне записе у укупној номиналној вредности 1.000.000.000 динара. Номинална вредност једног штедног записа износи 5.000 динара. Датум доспећа прве емисије штедних записа је 182 дана од датума емисије, тј. 26. јуна 2006. године.

Каматна стопа на штедне записе утврђена је на годишњем нивоу од 25% за записе купљене у периоду од 26. децембра 2005. до 25. марта 2006. године. За штедне записе купљене у периоду од 26. марта до 25. априла 2006. каматна стопа износи 23% на годишњем нивоу, а за штедне записе купљене у периоду од 26. априла до 17. јуна 2006. 22% на годишњем нивоу.

У 2005. години, од 26. до 31. децембра, продато је 35.233 комада штедних записа по дисконтној вредности од 157 милиона динара, или укупне номиналне вредности 176 милиона динара. Такође, у овом периоду, пре рока доспећа икупљено је десет штедних записа укупне дисконтне вредности од 0,04 милиона динара.

У складу са остваривањем основних циљева монетарне политике, Народна банка у 2006. години планира нове емисије краткорочних хартија од вредности – штедних записа ради прикупљања слободних динарских средстава грађана и подстицања њиховог улагања на финансијском тржишту.

Активности у вези са старом девизном штедњом

Народна банка Србије, за рачун Републике Србије, обавља послове везане за сервисирање старе девизне штедње код овлашћених банака, девизне штедње положене код Дафимент банке а.д. Београд и код Банке приватне привреде Црне Горе д.д. Подгорица (Југоскандик), као и послове сервисирања обавеза по основу зајма за привредни развој.

Средства за исплату обвезница обезбеђује Република Србија и уплаћује их на посебне рачуне отворене код Народне банке. Исплате обвезница у девизама или у динарској противвредности, на захтев власника, обављају банке у оквиру чијих рачуна се воде рачуни хартија од вредности власника обвезница. Народна банка, по захтевима банака, врши авансни пренос девизних и динарских средстава за исплату обвезница.

Банке су свакодневно Народној банци достављале податке о извршеној конверзији девизне штедње у обвезнице Републике Србије, замени обвезница СРЈ у обвезнице Републике Србије, ради праћења висине дуга Републике Србије по основу тих обвезница, као и податке о исплатама обвезница у року и пре рока доспећа, ради праћења, контроле и усаглашавања искоришћености пренетих средстава.

Укупно обрачуната конверзија старе девизне штедње код банака у обвезнице износи 3.800 милиона евра. Обрачуната конверзија девизних депозита код Дафимент банке и девизних средстава код Југоскандика једнака је извршеној конверзији и на дан 31. децембра 2005. године је износила 334 милиона евра.

Укупно извршена конверзија у обвезнице на дан 31. децембра 2005. године износи 3.427 милиона евра, од чега је у 2005. години конвертовано 144 милиона евра.

За исплате обвезница о року доспећа 1. јануар 2005. године код банака и на рачунима код Народне банке није било затечених девизних и динарских средстава. Буџет је у току године обезбедио 134 милиона евра, 0,30 милиона долара и 8.162 милиона динара. Из тих средстава, у складу са Одлуком о ближим условима куповине девизних средстава ради исплате обвезница Републике Србије, вршен је искуп, продаја и конверзија девизних средстава.

У току 2005. године исплаћене су доспеле обвезнице у укупном износу од 231 милион евра, од тога у девизним средствима 230 милиона евра и 93 милиона динара.

За исплату обвезница пре рока доспећа, за плаћање специфичних трошкова у складу са Одлуком Владе Републике Србије, код банака су на дан 1. јануара 2005. године затечена средства у износу од 0,05 милиона евра и шест милиона динара, а на рачуну код Народне банке девет милиона динара. Буџет је за те намене у току године обезбедио 0,35 милиона евра и 255 милиона динара. Из тих средстава власницима обвезница исплаћено је 0,4 милиона евра и 260 милиона динара (по дисконтној вредности обвезница), односно по том основу је исплаћена номинална вредност обвезница од четири милиона евра.

Ради измиривања обавезе Републике Србије према банкама у складу са чланом 16. Закона, из буџета је на посебан рачун код Народне банке уплаћен износ од четири милиона евра, који је на дан доспећа обавезе 4. јул 2005. године пренет банкама.

У току године, континуирано је праћен промет обвезница на Београдској берзи. У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2005. остварен је укупан обим трговања обвезницама Републике Србије у износу од 110 милиона евра. Промет овим обвезницама одвијао се и ванберзански и био је око пет и по пута већи од берзанског.

Такође, обавезе по основу зајма за привредни развој измиривале су се, почев од 31. августа 2004. године, на начин утврђен одредбама Закона о регулисању обавеза Републике Србије по основу зајма за привредни развој, који је ступио на снагу 28. априла 2004. године.

Укупно извршена конверзија потраживања по основу зајма у обвезнице Републике Србије са роком доспећа од 2004. до 2007. године износи 44 милиона евра, од тога је у 2005. години конвертовано 16 милиона евра. За исплате тих обвезница из буџета су пренета средства у износу од три милиона евра и 189 милиона динара. Из обезбеђених средстава вршен је искуп и продаја девизних средстава. У току године исплаћене су доспеле обвезнице у укупном износу од шест милиона евра, од тога у девизним средствима шест милиона евра и један милион динара.

Народна банка Србије ће у току 2006. године наставити да, према динамици утврђеној законима, у име и за рачун Републике Србије, обавља послове везане за сервисирање обвезница Републике Србије по основу старе девизне штедње и зајма за привредни развој.

ПОЛИТИКА КУРСА ДИНАРА И ДЕВИЗНЕ РЕЗЕРВЕ

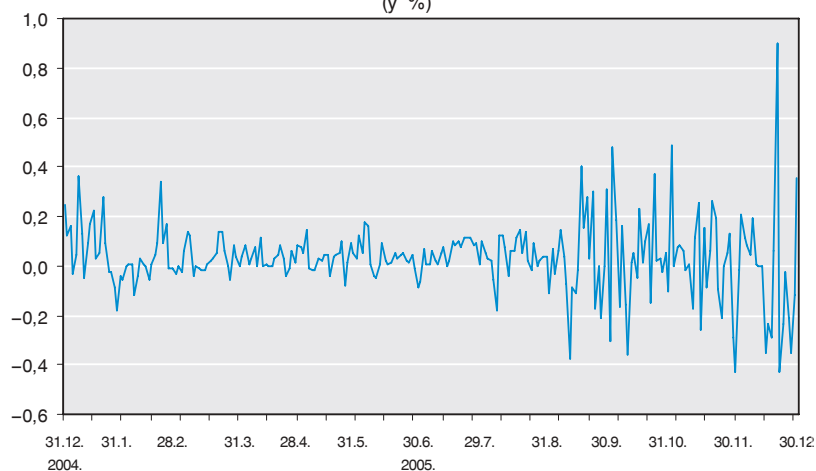
ПОЛИТИКА КУРСА ДИНАРА	60
УПРАВЉАЊЕ ДЕВИЗНИМ РЕЗЕРВАМА	62
КРЕТАЊА И УЗРОЦИ ПРОМЕНА ДЕВИЗНИХ РЕЗЕРВИ	62
СТРУКТУРА И ПРОФИТАБИЛНОСТ ДЕВИЗНЕ АКТИВЕ	
И УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА	64
УПРАВЉАЊЕ ДЕВИЗНИМ РЕЗЕРВАМА	64
УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА	64
ПОСЛОВАЊЕ НА МЕЋУБАНКАРСКОМ ДЕВИЗНОМ ТРЖИШТУ	65
КРЕТАЊА НА САСТАНКУ МЕЋУБАНКАРСКОГ	
ДЕВИЗНОГ ТРЖИШТА	65
КРЕТАЊА НА МЕЋУБАНКАРСКОМ ДЕВИЗНОМ ТРЖИШТУ	
ИЗВАН МДТ	66
КРЕТАЊЕ ОБИМА МЕЋАЧКИХ ПОСЛОВА	
НАРОДНЕ БАНКЕ И БАНАКА	67
ПРОМЕНЕ ПРОПИСА У 2005. ГОДИНИ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ	
НА РАД ДЕВИЗНОГ ТРЖИШТА И НОВУ ДЕВИЗНУ ШТЕДЊУ	68
ДЕВИЗНИ РЕЖИМ И МЕРЕ ДЕВИЗНЕ КОНТРОЛЕ	69
НАЈВАЖНИЈЕ МЕРЕ У ОБЛАСТИ ДЕВИЗНОГ ПОСЛОВАЊА	69
КОНТРОЛА (ОГРАНИЧЕЊА) У ОБЛАСТИ ТЕКУЋИХ И	
КАПИТАЛНИХ ТРАНСАКЦИЈА	69
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ	70

Политика курса динара

Народна банка Србије је у току 2005. године политику девизног курса спроводила у оквиру режима руковођено пливајућег девизног курса. При томе се руководила, с једне стране, потребом остваривања свог примарног циља — ниске и стабилне стопе инфлације, а, с друге, потребом остваривања средњорочно одрживе платнобилансне позиције земље.

Политика руковођеног пливања девизног курса остваривана је путем интервенција на фиксинг састанку Међубанкарског девизног тржишта (МДТ), на коме је Народна банка интервенисала ради усклађивања понуде и тражње за евром. Будући да интервенције нису имале за циљ постизање одређеног нивоа девизног курса динара, Народна банка је допуштала како депресијацију, тако и апресијацију девизног курса динара. При томе је настојала да спречи претеране осцилације курса које би биле резултат неравнотеже између понуде и тражње на фиксинг састанку (девизни курс динара је у току године дневно осцилирао у распону од $-0,43\%$ до $+0,90\%$). Просечна дневна осцилација курса динара према еврау у 2005. години била је у висини од $0,10\%$, и то у првих осам месеци $0,06\%$, док је у последња четири месеца просек био на нешто вишем нивоу, $0,16\%$.

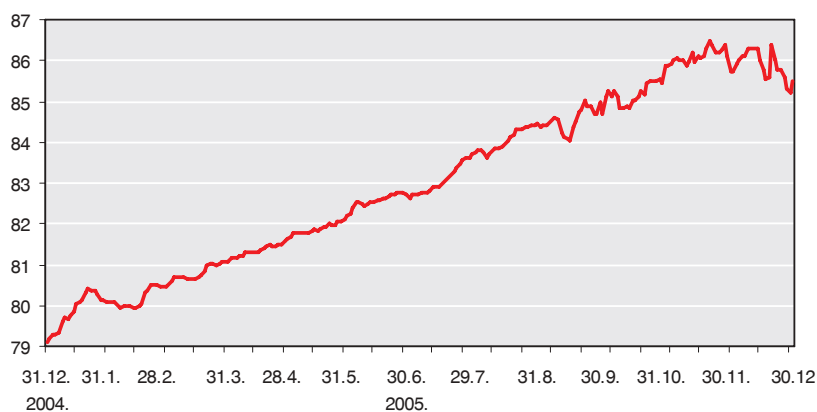
Дневне осцилације курса динара према еврау у 2005.
(у %)

Извор: Народна банка Србије.

Вишкове понуде иностраног ефективног новца Народна банка је преусмеравала са сегмента мењачког тржишта (нето откуп) на сегмент међубанкарског девизног тржишта, на коме је понуда девиза банака била мања од тражње за девизама. У току децембра 2005. године, у околностима повећаног прилива девиза у земљу, уз истовремено знатно смањену тражњу за девизама, дошло до јачања динара у односу на евро. У том периоду на фиксинг састанку МДТ-а продаја евра од стране Народне банке је забележила смањење. Међутим, у последњој декади децембра, Народна банка је била приморана да на састанку МДТ-а интервенише куповином евра како би ублажила, а затим и зауставила, даље јачање динара према еврџ као резултат велике тражње за динарима.

Дневне промене курса динара према еврџ у 2005.

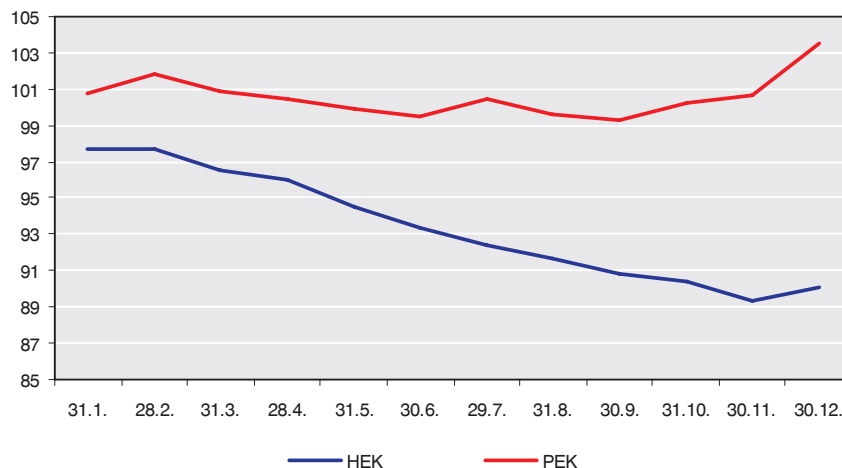
Извор: Народна банка Србије.

У току 2005. године, у условима остварене стопе инфлације од 17,7% (мерено ценама на мало децембар према децембру) и пораста инфлације у еврозони од 2,2%, динар је према еврџ номинално депресирао за 7,5% (евро је апресирао за 8,1% према динару). То значи да је после две узастопне године у којима је динар реално депресирао према еврџ (у 2003. години 4,9% и 2004. години 3,8%) у 2005. години остварена реална апресијација, која је износила 6,5%.

Истовремено, динар је у условима пораста инфлације у САД од 3,4% депресирао према долару номинално за 19,8% и реално за 8,7%. Реална депресијација динара према америчком долару, упркос реалној апресијацији динара према еврџ, била је последица јачања америчког долара према еврџ на светским тржиштима, које је током 2005. године износило 13,3%.

Посматрајући аналитичку корпу валута (80% евро и 20% долар), динар је у току 2005. године номинално депресирао за 10%, односно реално апресирао за 3,5% (у току 2003. реална депресијација је износила 1%, а у 2004. години 2,4%).

Кретање индекса номиналног (НЕК) и реалног (РЕК)
ефективног курса у 2005.
(децембар 2004=100)

Извор: Народна банка Србије.

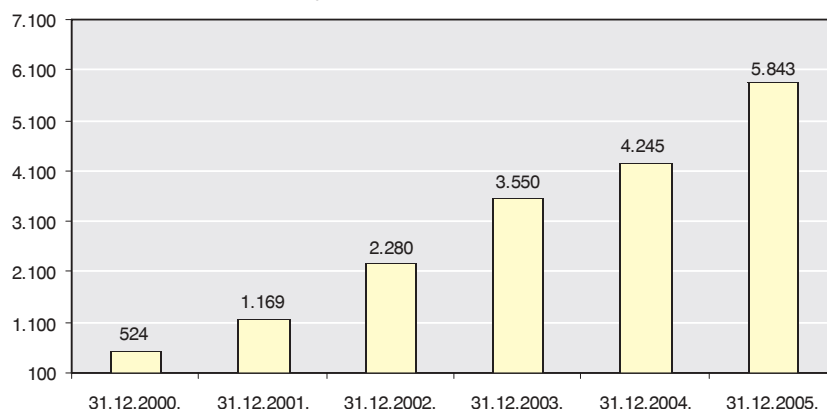
Управљање девизним резервама

Кретања и узроци промена девизних резерви

У току 2005. године настављен је тренд раста девизних резерви Народне банке Србије, које су крајем 2005. године достигле 5.842,8 милиона долара и у односу на крај 2004. биле веће за 1.598,1 милион долара, или 37,6%.

Изражено у еврима, девизне резерве су 31. децембра 2005. године износиле 4.935,1 милион и у односу на крај прошле године биле веће за 1.817,8 милиона евра, или 58,3%.

Девизне резерве Народне банке Србије
(у милионима САД долара)

Извор: Народна банка Србије.

Најзначајнији прилив у девизне резерве Народне банке у 2005. години остварен је по основу нето откупа ефективног страног новца, у износу од 2.288,7 милиона долара. Укупан девизни прилив по основу обавезе издавања овлашћених банака износио је 1.081,9 милиона долара, од чега су по обавезној резерви банке издвојиле 902,5 милиона и по основу нове девизне штедње 179,4 милиона. По основу обављања привременог платног промета са Црном Гором и Косовом и Метохијом девизни прилив је износио 556,3 милиона долара, а по основу иностраних кредита и донација 431,6 милиона долара (кредити Међународног монетарног фонда 181,8 милиона, кредити осталих међународних финансијских институција 151,7 милиона и донације 98,1 милион). Забележен је умерен девизни прилив по основу приватизације, у износу од 377,6 милиона долара, од чега се највећи део односио на приватизацију банака (348,8 милиона). У току године извршена је деблокада девизних средстава бивше СФРЈ која припадају Србији и Црној Гори у износу од 76,4 милиона долара.

Што се тиче одлива из девизних резерви, Народна банка је током 2005. године подмиривала тражњу за девизама на МДТ-у, тако да је из девизних резерви по том основу исплаћено 1.988,6 милиона долара (нето). Настављено је са редовним измиривањем доспелих обавеза према Међународном монетарном фонду, у укупном износу од 241,8 милиона долара, као и према осталим иностраним повериоцима за кредите по којима је гарант држава у укупном износу од 254,9 милиона долара. Поред тога, значајно учешће у структури укупног одлива из девизних резерви у 2005. години имала је исплата средстава старе девизне штедње и Зајма за привредни развој, у износу од 289,8 милиона долара.

Нето инострана актива

Народна банка је у току 2005. године испунила утврђене таргете Међународног монетарног фонда за нето инострану активу.

Нето инострана актива Народне банке на дан 31. децембра 2005. године износила је 2.852 милиона долара (прерачунато по курсу на дан 31. децембра 2004) и у односу на крај децембра 2004. била је већа за 910 милиона долара.

Критеријум извршења нето иностране активе, постављен програмом Међународног монетарног фонда (2.712 милиона долара), тиме је премашен за 140 милиона долара.¹⁾

¹⁾ Стање нето иностране активе на дан 30. јуна 2005. износило је 2.260 милиона долара, док је таргет износио 2.029 милиона долара. На дан 30. септембра извршење нето иностране активе износило је 2.564 милиона долара, док је таргет био 2.304 милиона долара.

Структура и профитабилност девизне активе и управљање ризицима

Управљање девизним резервама

Народна банка Србије у 2005. години се, као и ранијих година, при управљању девизним резервама руководила принципима сигурности, ликвидности и профитабилности.

Структура

Девизне резерве у 2005. години чинили су депозити на рачунима Народне банке Србије у иностранству, хартије од вредности, ефективни страни новац, злато и специјална права вучења. Настављена је тенденција из ранијег периода прекомпозиције структуре девизних резерви у корист хартија од вредности, а на рачун ефективног страног новца и депозита на рачунима у иностранству. Такав корак предузет је ради даљег повећања сигурности и ликвидности девизних резерви.

Профитабилност

У току 2005. године Народна банка Србије је по основу укамаћивања девизних депозита и наплате купона приходовала укупно 141,1 милион долара, што је за 95,7% више у односу на приходе остварене током 2004. године.

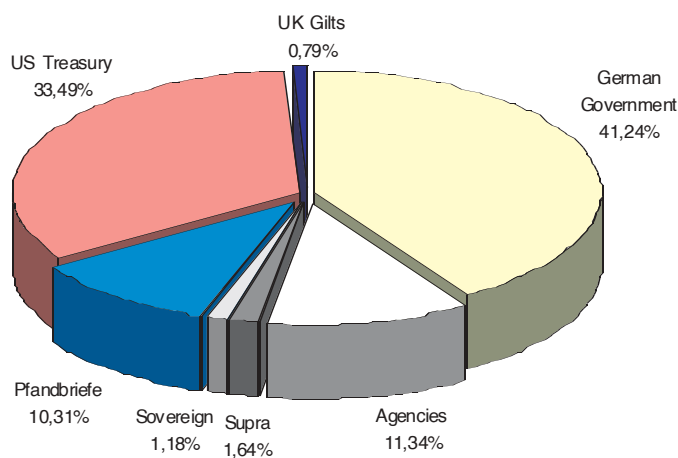
Настављено је полагање ефективног страног новца на рачуне Народне банке у иностранству. Динамика полагања средстава усклађивана је са динамиком плаћања, пре свега са исплатама старе девизне штедње.

Управљање ризицима

Током 2005. године инвестирано је у немачке, британске и америчке државне обвезнице (*German Pfandbriefe, Sovereigns, Supranationals, Agency*), са роком доспећа од једне до три године, рејтинга AAA.

Структура инвестиционог портфолија била је у складу са усвојеним Општим и Оперативним смерницама за управљање девизним резервама Народне банке Србије за 2005. годину, које се односе на инвестирање у хартије од вредности.

Током 2005, принос инвестиционог портфолија Народне банке био је у сагласности са приносом референтног портфолија ("бенчмарка"), који се састоји од државних обвезница и обвезница са гаранцијом државе. То је резултат стратегије реплицирања референтног портфолија, која се испољава у стабилном показатељу варијабилности приноса инвестиционог портфолија Народне банке.

Структура инвестиционог портфолија
на дан 31. 12. 2005.

Извор: Народна банка Србије.

Ризик укупног инвестиционог портфолија, израженог у доларима, под доминантним је утицајем ризика промене међувалутних односа. Показатељи кредитног, ликвидносног и каматног ризика су избором инструмената који задовољавају инвестиционе критеријуме Народне банке у погледу сигурности ликвидности и профитабилности сведени на задовољавајући ниво. О томе сведочи и контролно тестирање процењеног ризика инвестиционог портфолија, које је дало додатну потврду вредности основног модела.

Пословање на Међубанкарском девизном тржишту

Кретања на састанку Међубанкарског девизног тржишта

Укупан промет евром на састанку МДТ-а у 2005. години износио је 2.428,6 милиона долара, при чему је Народна банка продала 2.071,4 милиона и купила 81,6 милиона долара, док је трговина између банака на састанку МДТ-а достигла 275,6 милиона долара. У првој половини 2005. године остварен је мањи обим промета (994 милиона долара) него у другом делу године (1.434,6 милиона долара).

Иако је промет на састанку МДТ-а у 2005. години био већи за 427,3 милиона долара (или 21,4%) од промета оствареног у 2004. години, учешће Народне банке у укупном износу девиза продатих на састанку МДТ-а је релативно смањено, са 99,6%, колико је износило у 2004. години, на 85,3% у 2005. Наиме, 2005. годину карактерише развој међубанкарске трговине на састанку МДТ-а, услед чега је дошло до смањења учешћа Народне банке у укупном износу продатих девиза.

У току првих 11 месеци 2005. године Народна банка је интервенисала продајом девиза ради усклађивања понуде и тражње, да би у току децембра била приморана, први пут од увођења фиксинг састанка, да интервенише куповином евра како би ублажила, а затим и зауставила, јачање динара према еврџ као резултат велике тражње за динарима. У децембру је промет на састанку МДТ-а износио 144,9 милиона долара, при чему је Народна банка продала 34 милиона и купила 81,6 милиона долара, док су овлашћене банке другим овлашћеним банкама продале 29,3 милиона долара.

У 2005. години издвајају се два месеца по најнижем, односно највећем обиму промета на састанку МДТ-а од увођења фиксинг састанка 14. маја 2002. године – најнижи ниво промета забележен је у фебруару, и износио је 75,1 милион долара, а највећи обим у новембру и износио је 336,9 милиона долара²⁾.

Већа тражња за девизама, тј. већи обим промета на састанку МДТ-а остварен у односу на претходну годину резултат је повећане динарске ликвидности банкарског сектора и тражње привреде за девизама. Такође, у 2005. години Народна банка је од банака у директној трговини, изван састанка МДТ-а, откупила 9 милиона долара.

Кретања на међубанкарском девизном тржишту изван МДТ-а

Укупан обим директне трговине девизама између банака, изван састанка МДТ-а, у току 2005. године износио је 2.516,7 милиона долара и био је за 562,4 милиона (или 28,8%) већи у односу на претходну годину. Обим директне трговине девизама између банака реализован је на нивоу вишем од обима трговине на састанку МДТ-а (2.428,6 милиона долара), или међубанкарска директна трговина била је за 3,6% већа од трговине на састанку МДТ-а (у 2004. години била је мања за 2,3%).

Укупан обим директне трговине девизама између банака у првој половини године износио је 1.061,3 милиона долара и био је за 6,8% већи од трговине на фиксинг састанку. Међутим, посматрано по месецима, у току првих шест месеци обим директне трговине девизама између банака

²⁾ Низак ниво реализоване тражње за девизама у фебруару великим делом је био узрокован ниском динарском ликвидношћу банака, увођењем обавезе плаћања ПДВ-а почетком године и измиривањем те обавезе од стране великих пореских обвезника у првој декади фебруара 2005.

Висок ниво тражње за девизама у новембру узрокован је деловањем више фактора. Објављивање у медијима, почетком месеца, гласина о наводној девалвацији динара подстакло је инфлаторна очекивања. То је допринело повећању тражње за девизама, а тиме и номиналној депресијацији курса динара према еврџ у том месецу, која је, без обзира на дневне осцилације, имала растућу тенденцију, па је курс 22. новембра достигао максимум у 2005, 86,4770 динара за један евро. Очекујући континуитет таквог кретања, банке су слободна средства радије усмеравале у девизе него у домаћу валуту.

имао је тренд пада, тако да је у јуну остварен најнижи обим директне међубанкарске трговине девизама изван састанка МДТ-а (140,4 милиона долара).

Такав тренд прекинут је почетком другог полугодишта, па је већ у јулу забележена непосредна трговина ван фиксинг састанка у вредности од 219,6 милиона долара. Укупан обим директне трговине девизама између банака у другој половини године износио је 1.455,4 милиона долара, или за 1,5% више од трговине на састанку МДТ-а. У другој половини године највиши обим међубанкарске трговине изван састанка МДТ-а остварен је у децембру и износио је 266,7 милиона долара. Тако висок обим директне трговине између банака одвијао се по курсевима који су банке формирале на основу курсева евра утврђених на фиксинг састанку.

Кретање обима мењачких послова

Народне банке и банака

Народна банка Србије на својим шалтерима и преко својих овлашћених мењача у 2005. години је остварила нето откуп у износу од 2.288,7 милиона долара (у 2003. 1.356,9 милиона и у 2004. 1.847,9 милиона долара).

Након сезонски условљеног нижег нето откупа по основу мењачких послова у јануару од 92,1 милион долара (који је уједно и најнижи ниво нето откупа у 2005), већ у току фебруара дошло је до раста нето откупа по мењачким пословима Народне банке, који је достигао 140,3 милиона долара. Највиши нето откуп остварен је у мају и износио је 246,9 милиона долара. У последњем тромесечју 2005. године, с обзиром на процес реорганизације филијала и експозитура Народне банке, дошло је до стагнације и постепеног опадања месечног нивоа нето откупа по мењачким пословима Народне банке.

У 2005. години настављен је раст обима промета по мењачким пословима банака. Међутим, за разлику од мењача Народне банке, који су у току последње две године ефикасности знатно више откупили него продали, банке су при обављању мењачких послова, како у 2003. и 2004. години, и у 2005. години више продале него што су откупили ефикасног страног новца. На овом сегменту девизног тржишта уочава се следеће:

- у 2005. години: банке су биле нето продавци по мењачким пословима, у укупном износу од 250,6 милиона долара (откуп 1.035,6 милиона и продаја 1.286,2 милиона долара),

- у првом полугодишту 2005: банке су оствариле нето продају у висини од 9,1 милион долара (откуп 474,3 милиона и продаја 483,4 милиона долара),

- у другом полугодишту 2005: банке су такође оствариле нето продају у висини од чак 241,5 милиона долара (откуп 561,3 милиона и продаја 802,8 милиона).

Због утицаја сезоне, банке су најнижи промет по мењачким пословима оствариле такође у јануару (откуп 60 милиона и продаја 64,9 милиона

долара), док су највиши промет, али и највећу нето продају, оствариле у децембру 2005. године (откуп 93,4 милиона и продаја 190,6 милиона долара).

Промене прописа у 2005. години које се односе на рад девизног тржишта и нову девизну штедњу

У 2005. години извршене су измене и допуне Одлуке о условима и начину рада девизног тржишта с циљем либерализације услова трговине девизама на девизном тржишту. У току децембра омогућено је да Народна банка Србије, под истим условима као и банке, купује девизе на састанку МДТ-а и банкама преноси динарску противвредност купљених девиза увећану за 0,5%. Такође, извршена је либерализација услова за учешће на фиксинг састанку пошто су укинуте тзв. бела листа и црна листа, смањен број извештаја које су банке обавезне да доставе као услов за учешће на том састанку, пролонгирано време за достављање извештаја, чији пријем не условљава учешће банака на састанку, и дозвољена накнадна корекција достављених података уколико се не врши корекција показатеља девизног ризика изнад прописаног нивоа. Дозвољена је међубанкарска трговина ван састанка МДТ-а и у случају када банка исказује показатељ девизног ризика већи од 30%, тј. омогућено је усклађивање показатеља девизног ризика не само трговином са резидентима и нерезидентима него и трговином у непосредним контактима са другим банкама.

У 2005. години извршене су следеће измене прописа који се односе на нову девизну штедњу:

- У периоду од августа до октобра сукцесивно је мењана Одлука о условима и начину обезбеђења ликвидности исплате девизних депозита физичких лица код банака, чиме је постепено смањиван проценат средстава који су банке обавезне да држе код Народне банке са 47%, преко 45% и 43%, на 42%;

- У октобру је донета још једна измена наведене одлуке, којом је проценат средстава који су банке обавезне да држе код Народне банке смањен на 41% и прописани посебни стимулативни услови поводом обележавања Светског дана штедње;

- Имајући у виду да је током 2005. године Законом о осигурању депозита утврђена обавеза банака да осигурају депозите физичких лица код Агенције за осигурање депозита, у децембру је донета и Одлука о престанку важења Одлуке о условима и начину обезбеђења ликвидности исплате девизних депозита физичких лица код банака. Истовремено са наведеном одлуком донета је Одлука о измени и допуни Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, којом је регулисано да су банке у обавези да у основицу за обрачунавање обавезне резерве укључе и износ обавеза по основу нове девизне штедње. На тај начин је постигнуто уједначавање стопе издвајања по основу нове девизне штедње и стопе издвајања по основу девизне обавезне резерве на нивоу од 38%.

Девизни режим и мере девизне контроле

Најважније мере у области девизног пословања

У 2005. години усвојена је Одлука о изменама Одлуке о условима и начину личних и физичких преноса средстава плаћања у иностранство³⁾, којом је укинута обавеза да овлашћене банке за изношење динара и ефективног страног новца из земље прибављају одобрење Народне банке. На тај начин овлашћеним банкама је омогућено да те послове обављају слободно, без икаквих ограничења. Да би се обезбедила контролна функција Народне банке и релевантни подаци о изношењу динара и ефективног страног новца, изменом Одлуке прописана је обавеза овлашћених банака да Народној банци достављају извештаје о изношењу динара на одговарајућим обрасцима, а истовремено је припремљена и измена Одлуке о условима и начину рада девизног тржишта у смислу што је образац о девизној позицији овлашћених банака измењен тако да садржи и податак о износу ефикасности на путу.

Поред редовних послова контроле усаглашености налога за плаћање према иностранству са важећим прописима, контроле налога за повраћај привремено одузетих девиза, као и послова издавања решења резидентима за држање девиза на рачунима у иностранству и овере захтева за обрачун извозних стимулација, обављане су активности везане за укључивање Републике Србије у европске интеграције — сачињен је текст радног материјала о либерализацији текућих плаћања и кретања капитала поводом израде преговарачке позиције Републике Србије у вези са закључењем Споразума о стабилизацији и придруживању са ЕУ.

Са аспекта примене одредаба Закона о девизном пословању, припремљене су примедбе на Нацрт закона о спољној трговини и Нацрт закона о факторингу, чији је доносилац Министарство за економске односе са иностранством, као и на Нацрт закона о јавном дугу и Нацрт закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената, чији је предлагач Министарство финансија.

Контрола (ограничења) у области текућих и капиталних трансакција

У 2005. години на снази је био Закон о девизном пословању усвојен крајем априла 2002. године, којим је уведена потпуна либерализација текућих трансакција и делимична либерализација капиталних трансакција, уз ограничења у плаћању и преносу по основу инвестирања у иностранство и давања кредита иностранству, као и по основу краткорочног кретања капитала.

³⁾ "Службени гласник РС" бр. 33 од 30. септембра 2005, ступила на снагу 1. октобра 2005.

У сарадњи са Министарством финансија, у току 2005. године сачињен је Предлог новог закона о девизном пословању. У односу на важећи закон о девизном пословању Предлог закона садржи бројне новине.

Узимајући у обзир постигнути степен економског развоја земље, Предлог закона не садржи измене којима се предвиђа даља либерализација краткорочног кретања капитала, већ су задржана ограничења прописана важећим законом о девизном пословању.

Планови за 2006. годину

Сходно програму монетарне политике за 2006. годину, Народна банка Србије ће и даље либерализовати девизно тржиште с циљем да се његова конкурентност повећа, тј. да се проток девиза усмери на банке, односно између банака и смање њене директне интервенције на том тржишту. Такође, Народна банке ће се у току 2006. године постепено повлачити из мењачких послова. Курс динара ће се и даље формирати у оквиру режима руковођеног флукутирања (*managed floating*), чиме би требало обезбедити његово стабилно кретање.

У погледу формирања девизних курсева овлашћених банака и банака, оне ће, као и у 2005. години, потпуно слободно формирати своје девизне курсеве на основу понуде и тражње девиза и ефективног страног новца, уз поштовање принципа правилно укрштених девизних курсева на светским тржиштима. Народна банка Србије ће наставити са "меканим" усмеравањем кретања девизног курса продајом, односно куповином евра на фиксинг састанку МДТ-а, при чему ће, по потреби, ублажавати претеране осцилације девизног курса и амортизовати сувише велике притиске тражње или понуде на девизном тржишту који би могли да настану услед интерних или екстерних шокова на националну економију. Планови за 2006. годину обухватају усклађивање валутне структуре девизних резерви у оквиру дозвољених лимита са дугорочним кретањима на финансијском тржишту. Наставиће се улагање средстава девизних резерви земље у најквалитетније обвезнице развијених земаља, као и инвестирање у нове финансијске инструменте с циљем смањења укупног ризика девизних резерви.

Са становишта управљања ризиком, планира се наставак тестирања нових финансијских инструмената (*T-bills, Zeros, Tips, MBS, Option*) ради смањења укупног ризика и постизања више стопе приноса портфолија девизних резерви којима рукује Народна банка Србије, развоја и имплементације софтвера *Trasset-Varitron* за руковање девизним резервама и увођење деривативних послова.

Планира се израда нацрта подзаконских аката које ће Народна банка донети након усвајања новог закона о девизном пословању. Подзаконским актима ће, поред постојећих послова, бити регулисани и нови послови који до сада нису били обухваћени важећим законом о девизном пословању, а

односе се на хартије од вредности, финансијске деривате, отварање рачуна правних лица резидената и нерезидената, као и плаћања и наплаћивања у ефективном страном новцу.

Истовремено, наставиће се и активности везане за приступање Светској трговинској организацији и закључивање Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом.

ЕМИСИЈА НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА

ГОТОВ НОВАЦ У ОПТИЦАЈУ	74
АПОЕНСКА СТРУКТУРА ГОТОВОГ НОВЦА У ОПТИЦАЈУ	75
НОВЕ СЕРИЈЕ НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА У ОПТИЦАЈУ	76
ПЛАН ПУШТАЊА У ОПТИЦАЈ И ПОВЛАЧЕЊА ИЗ ОПТИЦАЈА	
НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА У 2006. ГОДИНИ	77
ФАЛСИФИКАТИ ДИНАРА	77
ПРИГОДНИ КОВАНИ НОВАЦ	78
НУМИЗМАТИЧКА ЗБИРКА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ	78

Готов новац у оптицају

Од почетка 2003. године, са укидањем Завода за обрачун и плаћања и преласком платног промета у банке, Народна банка Србије готовим новцем из централног трезора снабдева трезоре својих филијала, које даље новцем снабдевају банке и друге имаоце рачуна код Народне банке, а од њих из оптицаја повлаче похабане и оштећене новчанице.

Филијале Народне банке Србије од октобра 2005. године готовим новцем снабдевају шалтерска места, која потом новцем снабдевају овлашћене мењаче Народне банке.

Банке које имају потребу за готовим новцем средства са свог жиро-рачуна преносе на рачун Народне банке Србије отворен за те намене, а готов новац, до висине извршене уплате, преузимају из трезора филијала. Банке готовим новцем снабдевају комитенте — предузећа, грађане и др.

Данас се у оптицају истовремено налазе новчанице издања Народне банке Југославије апоена од 10, 20, 50, 100, 200, 1.000 и 5.000 динара и новчанице издања Народне банке Србије апоена од 50, 100, 200, 500, 1.000 и 5.000 динара.

Новчанице издања Народне банке Југославије постепено се из оптицаја повлаче и замењују новчаницама издања Народне банке Србије према степену похабаности и оштећености.

У оптицају се налази ковани новац апоена од 50 пара и 1 нови динар издања Народне банке Југославије у периоду од 1994—1999. године, ковани новац апоена од 50 пара, 1, 2 и 5 динара издања Народне банке Југославије у периоду од 2000—2002. године и ковани новац апоена од 1, 2, 5, 10 и 20 динара издања Народне банке Србије.

У 2005. години донета је одлука о повлачењу из оптицаја кованог новца апоена од 50 пара издања Народне банке Југославије 1994, 1995. и 1996. године и одлука о повлачењу из оптицаја новчаница апоена од 5.000 динара издања Народне банке Југославије 2002. године. Наведени апоени кованог новца престају бити законско средство плаћања од 1. јануара, а новчанице апоена од 5.000 динара од 1. марта 2006. године.

Стање готовог новца у оптицају утврђује се када се од укупно израђеног готовог новца одузме износ уништеног готовог новца, стање готовог новца у трезору у Седишту Народне банке, у трезорима филијала и шалтерских места Народне банке, у банкама, поштама и другим финансијским организацијама, стање готовине на путу, готов новац послат

за тестирање машина за сортирање и уништај новчаница, а од увођења конвертибилности динара у мају 2002. године и готов новац послат банкама у иностранству (комисиона продаја).

Стање готовог новца у оптицају (у милионима динара)	
31. децембар 2005.	
Израђени готов новац	171.761
Уништени готов новац	33.888
Готов новац у иностранству	108
Готов новац у трезорима НБС	76.580
Готов новац у благајнама банака	7.535
Готов новац у оптицају	53.650
Извор: Народна банка Србије.	

Апоенска структура готовог новца у оптицају

Од укупног стања готовог новца у оптицају на дан 31. децембра 2005. године на новчанице се односило 97,71%, а на ковани новац 2,29%. У односу на крај 2004. године, учешће кованог новца у готовом новцу веће је за 0,25 процентних поена.

У структури новчаница на крају 2005. у односу на крај 2004. године повећано је учешће апоена од 500 динара за 5,5 процентних поена, а смањено учешће новчаница апоена од 5.000 динара за 1,1 процентни поен, апоена од 1.000 динара за 0,8 процентних поена, апоена од 200 динара за 2,4 процентна поена, апоена од 100 динара за 0,8 процентних поена, апоена од 20 динара за 0,2 процентна поена и апоена од 10 динара за 0,2 процентна поена, док је учешће апоена од 50 динара остало на истом нивоу.

Смањење учешћа наведених апоена новчаница последица је првенствено повлачења из оптицаја похабаних и оштећених новчаница издања Народне банке Југославије и интензивнијег пуштања у оптицај новчаница апоена од 500 динара.

Највећи обим готовинских трансакција у платном промету обавља се новчаницама апоена од 1.000 динара, па је стога и највеће апсолутно и релативно учешће тог апоена у новчаницама у оптицају.

У структури кованог новца на крају 2005. у односу на крај 2004. године повећано је учешће апоена 20 динара за 8,6 процентних поена и апоена 10 динара за 5,4 процентна поена, а смањено учешће апоена 5 динара за 6,1 процентни поен, апоена 2 динара за 0,6 процентних поена, апоена 1 динар за 5,3 процентна поена и апоена 50 пара за 2 процентна поена.

Апсолутним и релативним повећањем учешћа кованог новца у оптицају апоена од 10 и 20 динара надомештено је смањење учешћа у оптицају новчаница тих апоена.

Преглед апоенске структуре новчаница у оптицају				
Врста апоена	31. децембар 2004.		31. децембар 2005.	
	у милионима	у %	у милионима	у %
5.000 динара	3.938	8,9	4.072	7,8
1.000 динара	29.750	67,2	34.812	66,4
500 динара	2.867	6,5	6.261	12,0
200 динара	4.465	10,1	4.031	7,7
100 динара	1.897	4,3	1.867	3,5
50 динара	772	1,7	865	1,7
20 динара	344	0,8	295	0,6
10 динара	212	0,5	173	0,3
Укупно:	44.245	100,0	52.376	100,0

Извор: Народна банка Србије.

Преглед апоенске структуре кованог новца у оптицају				
Врста апоена	31. децембар 2004.		31. децембар 2005.	
	у милионима	у %	у милионима	у %
20 динара	106	11,5	247	20,1
10 динара	97	10,5	196	15,9
5 динара	304	33,0	329	26,9
2 динара	112	12,2	143	11,6
1 динар	236	25,7	250	20,4
50 пара	65	7,1	62	5,1
Укупно:	920	100,0	1.227	100,0

Извор: Народна банка Србије.

Нове серије новчаница и кованог новца у оптицају

Народна банка Србије пустила је у 2005. години у оптицај следеће апоене новчаница и кованог новца из нове серије:

- 2. јула — новчанице апоена од 200 динара (потпис гувернера Радована Јелашића) и ковани новац апоена од 1, 5 и 10 динара,
- 15. новембра — новчанице апоена од 50 динара (потпис гувернера Радована Јелашића).

У вези с тим, сачињене су и објављене одговарајуће одлуке о основним обележјима новчаница и кованог новца, као и одлуке о пуштању у оптицај наведених апоена новчаница и кованог новца.

План пуштања у оптицај и повлачења из оптицаја новчаница и кованог новца у 2006. години

Програмом израде новчаница и кованог новца за 2006. годину предвиђена је:

- израда и пуштање у оптицај нових апоена новчаница од 10 и 20 динара издања Народне банке Србије и новчаница са делимично измењеним обележјима апоена од 100 и 1.000 динара,
- израда и пуштање у оптицај нових апоена кованог новца од 2 и 20 динара издања Народне банке Србије и кованог новца са делимично измењеним обележјима апоена од 1, 5, и 10 динара.

Издавањем и пуштањем у оптицај нових новчаница апоена 10 и 20 динара и новог кованог новца апоена од 2 и 20 динара биће употпуњена серија новчаница и кованог новца издања Народне банке Србије.

Предвиђено је да се у 2006. години донесе одлука о повлачењу из оптицаја новчаница издања Народне банке Југославије апоена 10, 20, 50, 100, 200 и 1.000 динара и одлука о повлачењу из оптицаја кованог новца издања Народне банке Југославије апоена 1 нови динар и они би требало да престану бити законско средство плаћања од 1. јануара 2007. године.

Повлачењем из оптицаја наведених апоена новчаница и кованог новца издања Народне банке Југославије унифицираће се обележја новчаница и кованог новца у оптицају.

Фалсификати динара

Ради благовременог откривања и сузбијања фалсификата динара, носиоци платног промета, Министарство унутрашњих послова и Интерпол редовно су обавештавани о откривеним новим типовима фалсификата динара, са детаљним описом обележја фалсификованих новчаница и типом фалсификата. Поред тога, предузимане су активности у погледу едукације учесника у платном промету о обележјима оригиналних новчаница и основним карактеристикама фалсификованих новчаница, израђени одговарајући каталози и плакати, у којима су приказане карактеристике новчаница са елементима заштите од фалсификата, који су потом дистрибуирани филијалама и пословним банкама.

Такође, Народна банка је, путем средстава јавног информисања, грађане обавештавала о појави фалсификата динара са препорукама како да поступају са готовим новцем и на који начин могу да препознају фалсификат.

Пригодни ковани новац

У 2005. години није било нових издања пригодног кованог новца.

Укупан приход од продаје пригодног кованог новца физичким и правним лицима у земљи и физичким лицима из иностранства остварен у 2005. години износио је 10.618.561,94 динара.

Из оствареног укупног прихода покривени су трошкови метала (злато и сребро) у износу од 5.336.926,96 динара и трошкови израде и продаје у износу од 3.666.926,44 динара. Разлика у износу од 1.614.708,54 динара односи се на порез на додатну вредност и она је уплаћена буџету Републике Србије.

За 2006. годину предвиђено је издавање пригодног кованог новца поводом 150. годишњице рођења Николе Тесле, и то:

- 1.000 златника, бруто масе 8,64 грама, финоће Au 900/1000,
- 2.000 златника, бруто масе 3,455 грама, финоће Au 900/1000, и
- 2.000 сребрника, бруто масе 13 грама, финоће Ag 925/1000.

Нумизматичка збирка Народне банке Србије

Од јула 2004. године постављена је и за јавност отворена стална изложбена поставка Нумизматичке збирке Народне банке Србије. Њеном концепцијом представљени су токови развоја и употребе новца на територији данашње Србије. Изложбом је обухваћен новац античког периода (грчки и римски), средњовековног периода (византијски и српских средњовековних владара), новог века (турски, аустроугарски, венецијански и западноевропских земаља), модерног периода (представљен издањима новчаница и кованог новца Књажевине и Краљевине Србије из XIX и XX века), затим Краљевине Југославије, као и новац социјалистичке Југославије после Другог светског рата. Изложбом су обухваћена и последња издања новца Народне банке Југославије и Народне банке Србије која су данас у оптицају.

Изложба је пропраћена публикацијом и деплијаном "Новац на тлу Србије од најраније појаве до данас", чији су аутори запослени у Нумизматичком кабинету.

У оквиру сталне изложбене поставке, за јавност је 2. јула 2005. отворена тематска изложба "Израда кованог новца од идеје до реализације", коју су иницирали и припремили такође запослени у Нумизматичком кабинету.

Упоредо са тим активностима, наставило се и пословима конзервације и документарне обраде предмета које обухвата Збирка.

ПЛАТНИ БИЛАНС СРБИЈЕ

ТЕКУЋИ ПЛАТНИ БИЛАНС	80
БИЛАНС РОБНЕ РАЗМЕНЕ	82
БИЛАНС УСЛУГА И ТРАНСФЕРА	85
РАЧУН КАПИТАЛА И ФИНАНСИЈСКИХ ТРАНСАКЦИЈА	86
ПРОЈЕКЦИЈА ЗА 2006. ГОДИНУ	88

Текући платни биланс

У 2005. години је забележен дефицит текућих трансакција од 2.252 милиона долара, односно 2.582 милиона долара без званичне помоћи, што представља смањење за 20,5% у односу на 2004. годину. Тиме је дошло до осетног смањења учешћа текућег дефицита (без званичне помоћи) у БДП-у, са високих 14,7% у 2004. години на 10,5% у 2005, што још увек представља висок ниво овог дефицита за наше услове.¹⁾

Дефицит текућег биланса смањен је захваљујући пре свега смањењу робног дефицита у првој половини 2005. године, у условима увођења ПДВ-а. Међутим, од јула до децембра, месечни дефицити у робној размени били су већи у поређењу са 2004. годином. Ипак, због знатног смањења робног дефицита у првој половини године и нарочито у децембру (због енормне вредности регистрованог увоза, 1.624 милион долара у децембру 2004, услед кумулирања увозних добара пред увођење ПДВ-а), робни дефицит у 2005. је смањен за 16,5% у односу на претходну годину.

Остали сегменти текућег биланса, изузев текућих трансфера, забележили су извесна погоршања, тако да је дефицит текућег биланса смањен у мањој мери (581 милион долара) од смањења дефицита спољнотрговинског биланса (1.093 милиона долара).

¹⁾ Пројекцијом платног биланса Србије за 2005. предвиђено је учешће текућег дефицита без званичне помоћи у БДП-у од 10,8%.

Платни биланс Србије ¹⁾ (у милионима САД долара)		
	2004.	2005.
I. САЛДО ТЕКУЋИХ ТРАНСАКЦИЈА	-2.833	-2.252
САЛДО ТЕКУЋИХ ТРАНСАКЦИЈА БЕЗ ЗВАНИЧНЕ ПОМОЋИ	-3.308	-2.582
<i>Оцењени ефекат увођења ПДВ-а</i>	<i>300</i>	<i>-300</i>
1. Салдо робне размене (1.1–1.2)	-6.643	-5.550
1.1. Извоз робе	3.726	4.554
1.2. Увоз робе	-10.369	-10.104
<i>Оцењени ефекат увођења ПДВ-а</i>	<i>600</i>	<i>-600</i>
2. Салдо услуга (2.1–2.2)	187	2
2.1. Приходи	1.455	1.602
2.2. Расходи	-1.268	-1.600
3. Салдо робе и услуга (3.1–3.2)	-6.456	-5.548
3.1. Извоз робе и услуга	5.181	6.156
3.2. Увоз робе и услуга	-11.637	-11.704
4. Нето факторски трансфери (камате)	-222	-324
4.1. Наплаћени	80	98
4.2. Плаћени	-302	-422
5. Текући трансфери	3.370	3.290
<i>Оцењени ефекат увођења ПД-а</i>	<i>-300</i>	<i>300</i>
6. Бесповратни трансфери	475	330
II. КРЕДИТНО-ФИНАНСИЈСКЕ ТРАНСАКЦИЈЕ – САЛДО	3.075	4.734
1. Стране директне инвестиције – нето	966	1.550
2. Коришћење средњорочних и дугорочних кредита ²⁾	2.176	2.945
3. Отплате главнице дуга по средњорочним и дугорочним кредитима	-613	-749
4. Краткорочни кредити и депозити – нето	265	400
5. Одложена плаћања по основу нафте и гаса	184	39
6. Остали капитални прилив	51	423
7. Комерцијалне банке (повећање –)	46	126
III. ГРЕШКЕ И ПРОПУСТИ³⁾	206	-455
<i>Оцењени ефекат увођења ПДВ-а</i>	<i>-300</i>	<i>300</i>
IV. УКУПАН БИЛАНС	448	2.027
V. ФИНАНСИРАЊЕ (промене девизних резерви)	-448	-2.027
1. Народна банка Србије (повећање –) ²⁾	-448	-2.027

¹⁾ Аналитички посматрано, уколико се из 2004. искључе процењени ефекти увођења ПДВ-а на увоз робе и текуће трансфере и укључе у 2005, учешће текућег дефицита (без званичне помоћи) у БДП-у је смањено са 13,4% у 2004. на 11,5% у 2005.

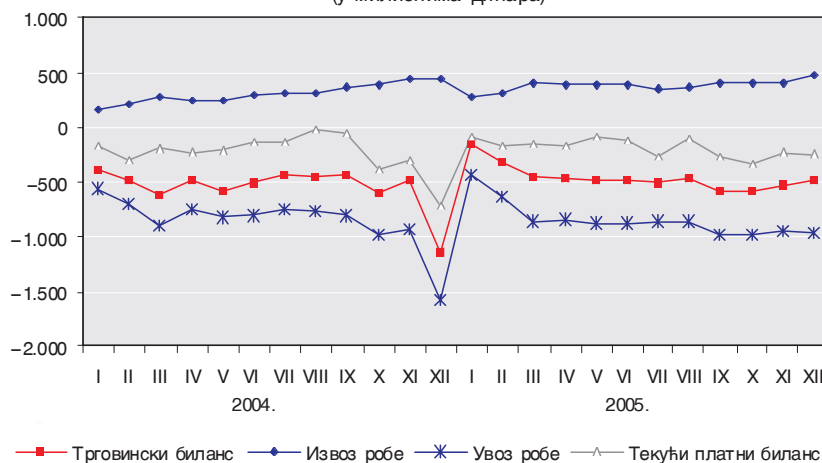
²⁾ Укључени кредити ММФ-а.

³⁾ Грешке и пропусти обухватају: краткорочне трговинске кредите и грешке и пропусти у нето износу.

Извор: Народна банка Србије.

Текући платни биланс и биланс спољне трговине у
2004. и 2005.

(у милионима динара)

Извор: Народна банка Србије.

Биланс робне размене

Дефицит трговинског биланса од 5.550 милиона долара у 2005. години смањен је за 1.093 милиона долара, или 16,5% у односу на 2004, када је износио 6.643 милиона долара²⁾. Увоз је у односу на претходну годину смањен за 2,6%, а извоз повећан за 22,2%³⁾. Покривеност увоза робе извозом износила је 45,1% и већа је за 9,2 процентна поена у односу на покривеност у 2004. години. Трговински дефицит је највише смањен са земљама Европске уније, а повећан са Заједницом Независних Држава (пре свега Русијом).

Основне детерминанте увоза у 2005. години биле су увођење ПДВ-а, раст цена енергената (нафте и гаса)⁴⁾, као и неких сировина на светском тржишту, и смањење царинских стопа за увоз репроматеријала и опреме. ПДВ се одразио на дестимулисање увећања увозних фактура, док је на извозној страни, омогућавањем повраћаја ПДВ-а за одређену робу, елиминисан интерес да се фактуришу ниже вредности. Јединичне вредности увоза, као индикатор повећања увозних цена, повећане су за нафту и гас (27,2%), руде метала (23,5%), предмете од коже и обућу (17,8%) и основне метале (12,2%).

Посматрано по регионима, вредност увоза је највише смањена из земаља Европске уније, за 10,2%, а повећана из Заједнице Независних

²⁾ Подаци Народне банке Србије према Методологији за израду платног биланса, усклађеној са Приручником ММФ-а за израду платног биланса број 5.

³⁾ Пројекцијом платног биланса Србије за 2005. предвиђен је бржи раст извоза од увоза (31% према 7,9%, респективно).

⁴⁾ Проценује се да је смањење увоза у 2005. услед једнократног ефекта увођења ПДВ-а износило око 2,4% БДП-а (или око 600 милиона долара), док је повећање увоза у 2005, услед повећања цена нафте на светском тржишту, износило око 0,9% БДП-а (или око 216 милиона долара).

Држава, за 18,3% (због скока светских цена нафте) и земаља у транзицији централне и источне Европе, за 16,7%.

Посматрано по намени производа, највише је смањен увоз опреме, за 25,7%, и производа широке потрошње, за 9,4%, а повећан увоз производа за репродукцију, за 8,5%. Највеће учешће у увозу имали су нафта и деривати, друмска возила, индустријске машине за општу употребу, гас, електричне машине, апарати и уређаји (углавном бела техника), гвожђе и челик и обојени метали. При томе, највеће смањење увоза забележили су специјалне машине за поједине индустријске гране, индустријске машине, друмска возила, електричне машине и апарати. Раст увоза имали су нафта и деривати, гас и обојени метали (рафинисани бакар и алуминијумске фолије).

Робна размена Србије по наменама
(у милионима САД долара)

	2004.	2005.	Промене	Индекси
Извоз	3.523	4.482	959	127,2
Репродукција	2.328	2.996	668	128,7
Опрема	216	244	28	113,0
Широка потрошња	979	1.242	263	126,9
Увоз	10.753	10.461	-292	97,3
Репродукција	6.048	6.561	513	108,5
Опрема	2.232	1.659	-573	74,3
Широка потрошња	2.473	2.241	-232	90,6
Салдо	-7.230	-5.979	1.251	82,7
Репродукција	-3.720	-3.565	155	95,8
Опрема	-2.016	-1.415	601	70,2
Широка потрошња	-1.494	-999	495	66,9

Извор: Републички завод за статистику.

Раст извоза био је резултат проширења преференцијалног статуса на тржиштима Европске уније, бољег квалитета извозне понуде, посебно приватизованих фирми, и побољшања односа размене. Током јула ступио је на снагу Споразум о извозу текстила на тржиште Европске уније без царина и квота за највећи број производа, а државна заједница СЦГ је укључена у Генерални систем преференцијала САД, којим се омогућава приступ великом броју производа без царина или са минималним царинама.

Односи размене у робној трговини са светом у 2005. години били су позитивни за извоз (индекс 103,5), као резултат раста јединичних вредности извоза и увоза: 8,2% и 4,6% респективно. Највећи раст извозних јединичних вредности забележили су предмети од коже и обућа (40%), одевни предмети (40,2%), електричне машине (23,9%) и основни метали (14,4%). Изостао је још бржи раст извоза услед одржавања постојеће структуре извозног сектора и ниског нивоа нових (*greenfield*) инвестиција.

Посматрано по регионима, извоз је највише повећан у земље Европске уније, за 32,8%, и Заједницу Независних Држава, за 50,7%.

Робна размена Србије по економским зонама

(у милионима САД долара)

	2004.	2005.	Промене	Индекси	Структура	
					2004.	2005.
Извоз	3.523	4.482	959	127,2	100,0	100,0
EU	1.815	2.411	596	132,8	51,5	53,8
СЕЕС	1.231	1.445	214	117,4	34,9	32,2
EFTA	23	41	18	178,3	0,7	0,9
CIS	215	324	109	150,7	6,1	7,2
Остале земље	239	261	22	109,2	6,8	5,8
Увоз	10.753	10.461	-292	97,3	100,0	100,0
EU	5.836	5.242	-594	89,8	54,3	50,1
СЕЕС	1.027	1.198	171	116,7	9,6	11,5
EFTA	184	137	-47	74,5	1,7	1,3
CIS	1.816	2.149	333	118,3	16,9	20,5
Остале земље	1.890	1.735	-155	91,8	17,6	16,6
Салдо	-7.230	-5.979	1.251	82,7	100,0	100,0
EU	-4.021	-2.831	1.190	70,4	55,6	47,3
СЕЕС	204	247	43	121,1	-2,8	-4,1
EFTA	-161	-96	65	59,6	2,2	1,6
CIS	-1.601	-1.825	-224	114,0	22,1	30,5
Остале земље	-1.651	-1.474	177	89,3	22,8	24,7

НАПОМЕНА: Од 1. маја 2004. године ЕУ је проширена са десет земаља, од којих је осам било у оквиру СЕЕС. За потребе овог извештаја податак за 2004. обухвата и ове земље, чиме се искључују из СЕЕС, односно осталих земаља.

Извор: Републички завод за статистику.

Посматрано по намени производа, највише је повећан извоз производа за репродукцију, за 28,7%, робе широке потрошње, за 26,9%, и опреме за 13,0%. Најзначајнији обим извоза остварен је код производа од гвожђа и челика, обојених метала, поврћа и воћа, одеће, разних готових производа, производа од каучука, житарица и шећера. Највећи допринос расту извоза у 2005. имали су производи од гвожђа и челика (извоз различитих топло и хладно ваљаних производа), обојени метали (углавном плоче, лимови и цеви), одећа и житарице.

Најзначајнији спољнотрговински партнери и даље су Немачка, Руска Федерација, Италија, Кина, Француска, Словенија и САД, са којима је забележен дефицит (највећи дефицит је регистрован са Руском Федерацијом због увоза нафте и гаса). Са БиХ и Македонијом је остварен суфицит.

С циљем повећања извоза, Влада је вршила усклађивање прописа и стандарда са Светском трговинском организацијом и Европском унијом, формирање кластера, промоцију домаћих производа отварањем огранака привредних комора и, учешћем на међународним сајмовима, обезбеђивала помоћ за добијање различитих сертификата без којих је извоз на тржишта

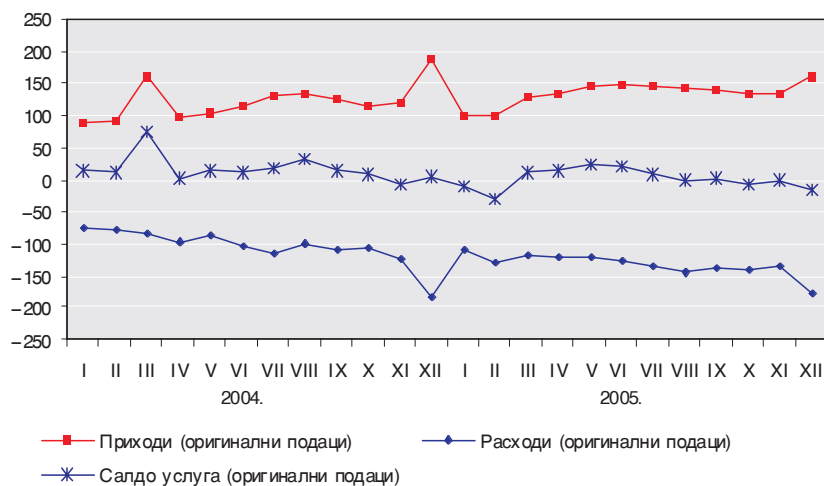
развијених земаља, независно од преференцијалног статуса⁵⁾, онемогућен. Крајем године, потписани су и први уговори о извозним кредитима Агенције за осигурање и финансирање спољнотрговинских послова. Уз то, обављене су активности око потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом.

Биланс услуга и трансфера

Биланс услуга је од почетка 2005. године у минималном суфициту, од свега два милиона долара, за разлику од суфицита од 187 милиона долара у 2004. години. Обим спољнотрговинске размене услуга је остварио повећање. Расходи за услуге расли су брже од раста прихода (26,2% и 10,1% респективно), услед плаћања за услуге из претходне године, као и пораста расхода по основу осталих услуга путем којих се врши и трансфер добити пословних банака основаних страним капиталом и други трансфери добити.

Највећи прилив остварен је од осталих услуга, 508 милиона долара (уз пораст од 43,5%), саобраћаја, 360 милиона долара (уз пораст од 15,4%), а затим од туризма, 305 милиона долара (уз раст од 38,6%). Највећи девизни расходи забележени су код осталих услуга (финансијских и других), 848 милиона долара (уз пораст од 40,2%), у саобраћају, 466 милиона долара (уз стопу раста од 12,3%), а затим у туризму, 246 милиона долара (са порастом од 18,3%).

Салдо услуга, приходи и расходи од услуга

Извор: Народна банка Србије.

⁵⁾ Повећава се број произвођача хране који су добили HACCP сертификате (Hazard Analysis Critical Control Point quality certificate), за чије обезбеђивање је Влада издвојила део средстава.

Нето факторски трансфери (камате на иностране кредите) имали су негативан салдо од 324 милиона долара, што је за 102 милиона долара више у односу на прошлогодишњи ниво. Међутим, плаћене камате од 422 милиона долара су за скоро једну четвртину испод пројектованог нивоа, што је резултат отписа и репрограма доспелих отплата према међународним финансијским институцијама.

Покрићу дефицита биланса робе и услуга и камата у највећој мери доприносе текући трансфери. У 2005. тај дефицит је у већој мери покривен нето приливом средстава по основу текућих трансфера него у 2004. години. Нето текући трансфери од 3.290 милиона долара готово да су задржани на прошлогодишњем нивоу, пре свега због њиховог једнократног повећања у 2004. ради плаћања повећаног увоза крајем године.

Бесповратни трансфери, тј. званична помоћ, смањени су са 475 милиона долара у 2004. на 330 милиона долара у 2005. години.

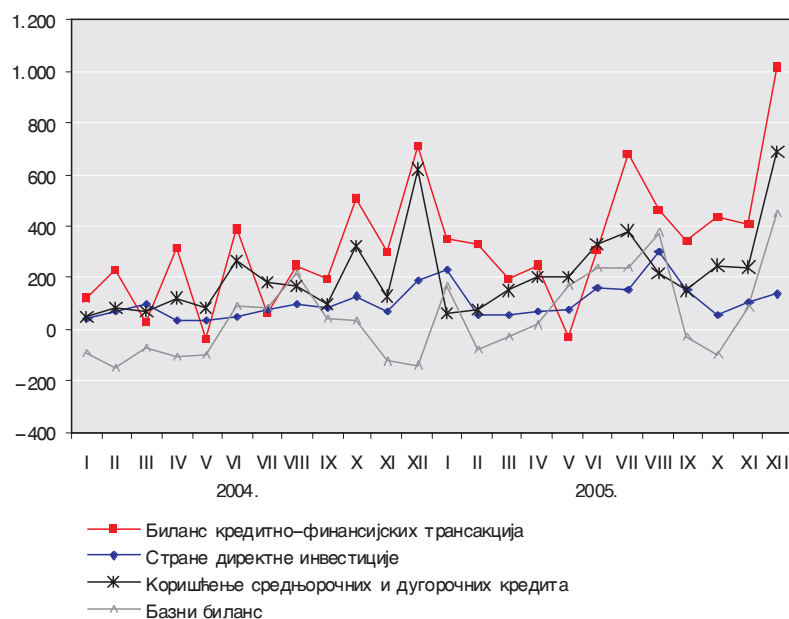
Рачун капитала и финансијских трансакција

Суфицит биланса кредитно-финансијских трансакција износио је 4.759 милиона долара и повећан је за 1.691 милион долара, или 55,1% у поређењу са 2004. годином. Од тога, 665 милиона долара, или око 40%, потиче од пораста нето задуживања по средњорочним и дугорочним кредитима, чије коришћење је повећано за скоро 42,9% у односу на претходну годину, или 30% више од пројектованог нивоа (искључујући коришћење кредита од ММФ-а и отплату кредита тој институцији). То указује да се и даље новим задуживањем замењује дуг смањен Споразумом са Лондонским клубом, што је процес који се не може наставити на средњи и дуги рок.

Стране директне инвестиције достигле су у 2005. највећи обим од почетка транзиционог периода и износиле су 1.550 милиона долара, или 584 милиона долара више у односу на претходну годину. Тиме је учешће страних директних инвестиција у БДП-у повећано са 4,3% у 2004. на 6,3% у 2005. години. У структури страних директних инвестиција највеће је учешће улагања у финансијски сектор (38%), трговину (16,7), индустрију (15,4) и грађевинарство (6,4).

Пораст нове девизне штедње износио је 920 милиона долара (без међувалутних промена), што је за 72,3% више у поређењу са порастом забележеним у 2004. години. Коришћење краткорочних кредита и депозита, у нето износу од 400 милиона долара, повећано је за 50,9% у односу на претходну годину, чиме је убрзана експанзија краткорочног задуживања из претходне године.

На страни одлива средстава, отплате главнице иностраног дуга по средњорочним и дугорочним кредитима износиле су 749 милиона долара и повећане су за 22,6% у односу на претходну годину. Отуда је и учешће отплата главнице иностраног дуга у БДП-у повећано са 2,7% у 2004. на 3% у 2005. години.

Компоненте биланса капитала и базни биланс у
2004. и 2005.

Извор: Народна банка Србије.

Положај Србије на међународном финансијском тржишту, где су каматне стопе и даље на ниском нивоу (мада уз тенденцију извесног пораста), побољшан је успешним реализовањем споразума са ММФ-ом, као и са повериоцима у оквиру Лондонског клуба комерцијалних банака. Међународни кредитни рејтинг је побољшан⁶⁾, уз оцену високог политичког ризика земље, док домаће банке још нису добиле званичан међународни рејтинг, што се очекује у 2006. години. То ће, с једне стране, омогућити коришћење иностраних кредита по нижим каматним стопама и допринети евентуалном смањењу каматних стопа у земљи, док, с друге, носи опасност од знатнијег пораста спољне задужености и текућег дефицита, имајући у виду спору промену структуре извоза, пре свега због још увек ниског обима нових инвестиција.

Грешке и пропусти, који обухватају углавном отплате краткорочних трговинских кредита из претходне године (неплаћен увоз робе) и грешке и пропусти у нето износу, били су негативни за 455 милиона долара.

Услед пораста прилива иностраног капитала и новог задуживања у иностранству, укупан платни биланс, и поред знатног дефицита робне размене и дефицита текућег биланса, био је високо позитиван. Базни биланс — дефинисан као текући биланс увећан за стране директне инвестиције и коришћење средњорочних и дугорочних кредита и умањен за отплате главнице по средњорочном и дугорочном дугу — током већег

⁶⁾ ББ—, од стране *Standard&Poors* и *Fitch-a*.

дела другог полугодишта 2005. године био је у суфициту, што је резултат пораста коришћења иностране акумулације и новог задуживања у иностранству. Тиме је омогућен и значајан номинални пораст девизних резерви Народне банке Србије – у износу од 2.027 милиона долара.

Пројекција за 2006. годину

Пројекцијом платног биланса за 2006. годину⁷⁾ утврђен је бржи пораст – за 24,2%, извоза робе у односу на раст увоза робе – за 12%, односно пораст извоза робе и услуга за 25,2% и увоза роба и услуга за 13,6%.

Коришћење средњорочних и дугорочних кредита при томе би требало да износи укупно 2.598 милиона долара, од чега око 90 милиона долара представљају средства ММФ-а по основу последње транше аранжмана за продужено финансирање. Тиме би се створила могућност за смањивање учешћа дефицита текућих трансакција (без бесповратних трансфера) у БДП-у на 9,4%, као услова за смањивање спољне задужености, уз пораст девизних резерви Народне банке Србије од 1.010 милиона долара.

⁷⁾ Пројекција платног биланса Србије за 2006. годину, као аналитичка подлога монетарне политике, полази од потребе одржавања стабилности курса динара, смањивања стопе инфлације на 9,3% и пораста БДП-а од 5%.

ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ

ОДНОСИ СА МЕЂУНАРОДНИМ ФИНАНСИЈСКИМ ИНСТИТУЦИЈАМА И ЕВРОПСКОМ УНИЈОМ	90
МЕЂУНАРОДНИ МОНЕТАРНИ ФОНД	90
СВЕТСКА БАНКА	91
ЕВРОПСКА УНИЈА	91
ЕВРОПСКА ИНВЕСТИЦИОНА БАНКА	93
ЕВРОПСКА БАНКА ЗА ОБНОВУ И РАЗВОЈ	93
СВЕТСКА ТРГОВИНСКА ОРГАНИЗАЦИЈА	94
ОДНОСИ СА ПАРИСКИМ КЛУБОМ ПОВЕРИЛАЦА	94
ОДНОСИ СА ЛОНДОНСКИМ КЛУБОМ ПОВЕРИЛАЦА	95
БИЛАТЕРАЛНА САРАДЊА	95
СУКЦЕСИЈА ИМОВИНЕ БИВШЕ СФРЈ	96
СТРУЧНО-ТЕХНИЧКА САРАДЊА СА ЦЕНТРАЛНИМ БАНКАМА И МЕЂУНАРОДНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА	96
СПОЉНИ ДУГ СРБИЈЕ	97
СПОЉНИ ДУГ У ПЕРИОДУ ОД 2000. ДО 2005. ГОДИНЕ	97
СТРУКТУРА СПОЉНОГ ДУГА ПО РОЧНОСТИ	98
СЕКТОРСКА СТРУКТУРА СПОЉНОГ ДУГА	100
СТРУКТУРА СПОЉНОГ ДУГА ПРЕМА ВРСТИ ИНОКРЕДИТОРА	101
ВАЛУТНА СТРУКТУРА СПОЉНОГ ДУГА	103
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ	105

Односи са међународним организацијама и Европском унијом

Међународни монетарни фонд

У току 2005. године вођени су разговори представника Србије и Црне Горе са представницима Међународног монетарног фонда (ММФ) у вези са спровођењем економског програма и структурних реформи договорених у оквиру трогодишњег финансијског аранжмана, тзв. Аранжмана за продужено финансирање (*Extended Fund Facility*) и обављане консултације по члану IV Статута ММФ-а.

Аранжман за продужено финансирање закључен је 13. маја 2002. године у укупном износу од 650 милиона специјалних права вучења. Коришћење средстава одобрених у оквиру тог аранжмана условљено је остваривањем задовољавајућих резултата у спровођењу договореног програма. Оцена спровођења програма и остварених резултата утврђивана је полугодишње.

На основу резултата постигнутих у спровођењу договорених политика и мера, Одбор извршних директора ММФ-а усвојио је, 29. јуна 2005. године, позитивну оцену и потврдио окончање пете полугодишње ревизије трогодишњег аранжмана, што је омогућило повлачење средстава две транше аранжмана у укупном износу од 125 милиона специјалних права вучења.

На Одбору извршних директора ММФ-а окончане су такође консултације по члану IV Статута ММФ-а, у оквиру којих су размотрена укупна привредна кретања, као и питања која се односе на адекватност економске политике и мера које се предузимају ради одржавања стабилних односа у привреди и уравнотежења платног биланса земље.

На основу обављених пет ревизија и позитивних оцена ММФ-а о оствареним резултатима договореног програма искоришћена су средства у укупном износу од 587,5 милиона специјалних права вучења.

У оквиру шесте, последње ревизије резултата финансијског аранжмана за продужено финансирање вођени су разговори у октобру и новембру. Том приликом постигнута је начелна сагласност са мисијом ММФ-а о циљевима и мерама економске политике до краја 2005. и у

2006. години. Усаглашени су такође и услови које је потребно испунити пре разматрања и усвајања извештаја мисије о оствареним резултатима на седници Одбора извршних директора ММФ-а, која је одржана почетком фебруара 2006. С обзиром на време које је било потребно за окончање последње ревизије спровођења економског програма на Одбору извршних директора ММФ-а, трајање аранжмана, које је истицало 31. децембра 2005, продужено је до 28. фебруара 2006.

Светска банка

У оквиру трогодишњег програма Светске банке за помоћ нашој земљи (*CAS Country Assistance Strategy*), чија је реализација предвиђена у периоду 2005–2007. године, планирано је одобравање средстава Србији и Црној Гори под IDA условима (рок отплате 20 година, период почека 10 година и годишња провизија 0,75%) у износу од око 225 милиона долара.

У 2005. години, Републици Србији су одобрена средства под IDA условима у укупном износу од 85,1 милион специјалних права вучења (или око 126 милиона долара) за финансирање пројекта реформе пензионог система, ревитализације система за наводњавање и одводњавање, енергетике, као и за потребе развоја приватног и финансијског сектора. Први програмски кредит Републици Србији одобрен је у децембру у износу од 38 милиона специјалних права вучења (или око 55 милиона долара), као подршка јачању фискалне дисциплине у предузећима, изградњи ефикаснијег финансијског сектора и унапређењу пословног окружења.

Европска унија

Народна банка Србије активно учествује у раду Комисије Владе Републике Србије за координацију **процеса приступања Европској унији**, као и у оквиру институционалне сарадње Србије и Црне Горе са Европском унијом, која се одвија у форми унапређеног сталног дијалога.

Савет министара Европске уније је, 25. априла 2005. године, усвојио позитивну оцену Студије изводљивости за Србију и Црну Гору, која је омогућила започињање званичних преговора Комисије Европске уније са Србијом и Црном Гором о закључењу Споразума о стабилизацији и придруживању. Званични преговори почели су у октобру. Прва званична рунда преговора о питањима из надлежности државне заједнице одржана је 7. новембра, а први састанак представника Европске комисије и представника Србије на техничком нивоу 21. децембра.

Представници Народне банке Србије, заједно са преговарачким тимом Владе Републике Србије, активно учествују у преговорима са Европском комисијом у делу споразума који се односи на либерализацију кретања капитала и услуга, као и уговарање финансијског протокола који ће пратити овај споразум.

Истовремено са почетком преговора о закључењу Споразума о стабилизацији и придруживању, Комисија Европске уније је Савету министара поднела на усвајање Нацрт одлуке којом се предлаже ажурирање Првог европског партнерства, који је Савет министара усвојио 14. јуна 2003. године. Народна банка је током године предузимала активности с циљем реализације приоритета и препорука из њене надлежности садржаних у документу Првог европског партнерства.

Ради подршке програму економске стабилизације и структурних реформи Србији и Црној Гори су у новембру 2002. године, у оквиру **нове макрофинансијске помоћи**, одобрена средства у укупном износу од 130 милиона евра (75 милиона евра бесповратне помоћи и 55 евра милиона зајма). Савет Европске уније донео је у мају 2005. позитивну оцену о спровођењу програма и одобрио коришћење треће, последње транше зајма у износу од 15 милиона евра.

У вези са реализацијом додатне макрофинансијске помоћи Европске уније, одобрене новембра 2003. године у укупном износу од 70 милиона евра (25 милиона евра зајма и 45 милиона евра бесповратне помоћи), крајем 2005. године потписан је Допунски меморандум о разумевању и Уговор о бесповратној помоћи између Европске заједнице и Србије и Црне Горе. Средства прве транше бесповратне помоћи у износу од 25 милиона евра реализована су 23. децембра. Преостала средства додатне макрофинансијске помоћи моћи ће да се користе у складу са испуњењем договорених услова до 30. јуна 2006. године.

Европска унија је током 2001. и 2002. године, преко Европске агенције за реконструкцију, одобрила донацију Републици Србији у износу од 15 милиона евра намењену финансирању малих и средњих предузећа. Средства донације су реализована преко Народне банке Србије, као агента Владе Републике Србије, у три транше, а од средине 2003. године користе се на бази револвинга. До краја 2005. године, преко пет пословних банака (HVB банке, Ерсте банке, Цептер банке, Чачанске банке и Комерцијалне банке), реализован је 281 кредит у укупном износу од 26,4 милиона евра, захваљујући чему је отворено 2.480 нових радних места.

У складу са Споразумом о финансирању из 2002. године, 23. децембра 2005. године извршен је пренос власништва над средствима Фонда револвинг кредита са Европске агенције за реконструкцију на Републику Србију. Средства овог фонда ће се, сагласно Стратегији коју је усвојила Влада Републике Србије, и убудуће, под истим условима, користити као финансијска подршка развоју малих и средњих предузећа у Републици Србији. Народна банка Србије, као агент Владе Републике Србије, наставиће да обавља све послове који се односе на управљање, администрирање и надзор наменског коришћења средстава Фонда револвинг кредита.

У циљу реализације **концесионалног кредита одобреног од стране Владе Републике Италије у износу од 33,25 милиона евра** за финансирање малих и средњих предузећа у Републици Србији, потписан је, 23. фебруара 2005, Финансијски уговор између *Artigiancassa S.p.A.*, Владе Републике Србије и Народне банке Србије, а на снагу је ступио 16. јуна исте године.

Овим уговором предвиђена је реализација средстава кредита у четири транше, а крајњим корисницима се на располагање стављају преко HVB банке, Комерцијалне банке и банке Intesa. Средства прве транше кредита у износу од 5.125.000 евра трансферисана су 14. јула и у потпуности реализована 23. новембра 2005. кроз седам кредита, захваљујући чему је отворено 75 нових радних места.

Европска инвестициона банка

Током 2005. године Европска инвестициона банка одобрила је Републици Србији средства кредита у укупном износу од око 144 милиона евра. Средства су намењена за пројекте обнове школства, за обнову Савезне управе за контролу летења, као и за приватни банкарски сектор. Средства тих кредита нису коришћена током године, али су искоришћена средства раније одобрених кредита у укупном износу од око 75 милиона евра. Највећи део тих средстава намењен је изградњи путева, реструктурирању јавних предузећа ЈАТ-а и ЕПС-а, као и реформи здравства.

Средином године у потпуности је реализован Апекс глобални кредит од 20 милиона евра, који је Европска инвестициона банка одобрила за финансирање малих и средњих предузећа и пројеката инфраструктуре у Републици Србији. Средства ове кредитне линије пласирана су крајњим корисницима преко две посредничке банке, HVB банке и Комерцијалне банке, кроз 27 кредита, захваљујући чему је отворено 551 ново радно место.

Након брзе и успешне реализације првог Апекс глобалног кредита, Европска инвестициона банка је средином 2004. године за исте намене одобрила Апекс глобални кредит II од 45 милиона евра. Поред наведених посредничких банака, у пласирање средстава из ове кредитне линије укључена је и Ерсте банка, а до краја 2005. реализовано је девет кредита у износу од осам милиона евра, захваљујући чему је отворено 131 ново радно место.

Европска банка за обнову и развој

У 2005. години Европска банка за обнову и развој одобрила је Републици Србији средства у износу од око 156,5 милиона евра, од чега је искоришћено 113,2 милиона евра. Средства кредита углавном су коришћена за реконструкцију путне и железничке мреже, развој инфраструктуре општина и развој приватног и банкарског сектора.

У периоду од 22. до 23. маја 2005. године, у Београду је успешно одржана Годишња скупштина Европске банке за обнову и развој, на којој је посебна пажња била усмерена унапређењу сарадње земаља западног Балкана. Том приликом учесницима скупа, на коме је присуствовало више од 3.000 званичника из земаља Европске уније, Сједињених Америчких Држава, Русије, Јапана и других земаља, представљена је инвестициона

клима у нашој земљи, предности улагања у Србију и Црну Гору, као и одлучност државе да успостави услове за даљи економски развој. У раду Годишње скупштине активно су учествовали представници Народне банке Србије.

Светска трговинска организација

У оквиру припрема за преговоре Републике Србије за пријем у чланство Светске трговинске организације, Народна банка Србије је током 2005. године учествовала у раду Комисије за координацију процеса преговора за приступање Светској трговинској организацији, коју је формирала Влада Републике Србије, као и у активностима Радне групе за услуге, чији је задатак да за Комисију дефинише радне планове, стратегију за преговоре за чланство у Светској трговинској организацији и припреми иницијалне понуде за преговоре о услугама.

Представници Народне банке Србије активно су учествовали у изради Платформе за учешће представника Републике Србије на првом састанку Радне групе за приступање Светској трговинској организацији, који је одржан 7. октобра 2005. у Женеви. У делегацији Републике Србије на том састанку били су заступљени и представници Народне банке.

Односи са Париским клубом поверилаца

У 2005. години настављене су активности у вези са реализацијом Усаглашеног записника о консолидацији дуга СРЈ (сада Србија и Црна Гора) према повериоцима Париског клуба од 28. децембра 2001. године о смањењу нето садашње вредности дуга Србије и Црне Горе за 66%.

Разменом нота, 11. маја 2005. године потписан је Споразум о реструктурирању дуга Србије и Црне Горе према Јапану у оквиру Париског клуба поверилаца. Тим документима је регулисан дуг Србије и Црне Горе према две јапанске институције *Japan Bank for International Cooperation – JBIC* и *Ministry of Economy, Trade and Industry – METI*.

Током 2005. године у оквиру Париског клуба настављен је процес усаглашавања дуга према Италији, јединој преосталој земљи са којом још није потписан билатерални споразум. Са представницима *SACE* (агенције италијанске Владе за осигурање извозних кредита), на састанку одржаном у јулу, размотрено је питање неплаћених камата по основу међудржавних споразума закључених између СФРЈ и Републике Италије 1987. и 1989. године, након чега је размењена правна аргументација у погледу могућих начина регулисања спорног дуга.

Повериоци Париског клуба позитивно су одговорили на захтев Србије и Црне Горе да се према наведеној категорији поверилаца продуже услови отплате кредита предвиђени Усаглашеним записником из децембра 2001. за време трајања Аранжмана за продужено финансирање закљученог са Фондом (до 31. децембра 2005). Тим путем извршене су измене релевантних одредаба Усаглашеног записника, које су ступиле на снагу 15. септембра 2005. године.

У вези са поменутом одлуком поверилаца Париског клуба из септембра 2005, започет је поступак измена потписаних билатералних споразума на иницијативу појединих држава кредитора.

Поред активне преговарачке улоге са представницима држава кредитора Париског клуба, Народна банка Србије је, као агент државе у погледу сервисирања дуга, успешно реализовала активности у вези са обавезама према Париском клубу поверилаца.

Односи са Лондонским клубом поверилаца

У 2005. години реализоване су активности на изради и потписивању Споразума о замени дуга за обвезнице, као и пратећих правних докумената у вези са спровођењем оквирног споразума са повериоцима Лондонског клуба од 7. јула 2004. године (Меморандум о разумевању о реструктурирању дуга по НФА и ТДФА¹⁾ између Републике Србије и Међународног координационог комитета, ратификован 24. јула 2004), којим је предвиђен отпис од око 62% дуга и отплата у периоду од 20 година са пет година почека. Дуг Републике Србије према овој категорији поверилаца регулисан је у 2005. години заменом за обвезнице у укупном износу од око 1.077 милиона долара (1.020 милиона долара – априла 2005. и око 57 милиона долара – септембра 2005), које се котирају на берзи у Луксембургу.

Обвезнице су емитоване у складу са Законом о реструктурирању дуга по НФА и ТДФА издавањем обвезница Републике Србије, којим је предвиђена укупна емисија тих обвезница у износу до 1.080 милиона долара.

Потписивањем споразума са повериоцима Лондонског клуба, Република Србија са овом категоријом поверилаца први пут је постигла договор о отпису дуга и добила кредитни рејтинг за обвезнице од стране агенција S&P и *Fitch* (тренутно 'ББ-').

Билатерална сарадња

На иницијативу кувајтске стране, у Београду је крајем априла 2005. године одржан технички састанак између представника *Kuwait Investment Authority* – KIA и представника Народне банке Србије и Министарства финансија с циљем усаглашавања података о доспелом неизмиреном дугу државне заједнице Србије и Црне Горе према Кувају.

¹⁾ НФА – Нови финансијски споразум закључен 20. септембра 1988, којим је рефинансиран дуг према страним комерцијалним банкама повериоцима Лондонског клуба.

ТДФА – Споразум о трговинској и депозитној олакшици закључен 20. септембра 1988, којим су одобрена нова средства бившој СФРЈ.

Народна банка Србије потписала је у августу банкарски аранжман са *Bank of Tokyo – Mitsubishi* ради реализације бесповратне помоћи владе Јапана од 754 милиона јена (око 6,7 милиона долара) за финансирање пројекта развоја система водоснабдевања града Београда.

Народна банка Србије затражила је од *Bank of China* ново продужење краткорочног међубанкарског пласмана у износу од 100 милиона долара до краја 2006. године.

Сукцесија имовине бивше СФРЈ

Споразум о питањима сукцесије бивше СФРЈ, потписан 29. јуна 2001. године у Бечу, ступио је на снагу 4. јуна 2004, након ратификације од стране свих држава сукцесора и депоновања последњег инструмента ратификације код депозитара – генералног секретара Уједињених нација. Ступањем на снагу Споразума створен је правни основ да се у оквиру рада Комитета за расподелу финансијске активе и пасиве бивше СФРЈ, у складу са Анексом "Ц" (Комитет), приступи примени Споразума и изврши подела имовине бивше СФРЈ међу државама сукцесорима.

На састанцима Комитета одржаним током године извршена је подела злата Народне банке СФРЈ код *Banque de France*, Париз, и *Credit Suisse*, Цирих, и постигнут договор о подели преосталих девизних средстава Народне банке СФРЈ депонованих код банака у иностранству у складу са процентима из Споразума.

Постигнут је такође договор у вези са регулисањем обавеза по нераздуженим гаранцијама Војног сервиса Народне банке СФРЈ, што значи да ће потенцијалне обавезе по овим гаранцијама преузети предузећа са територије државе сукцесора као крајњи корисници средстава по пословима за које су гаранције и издаване.

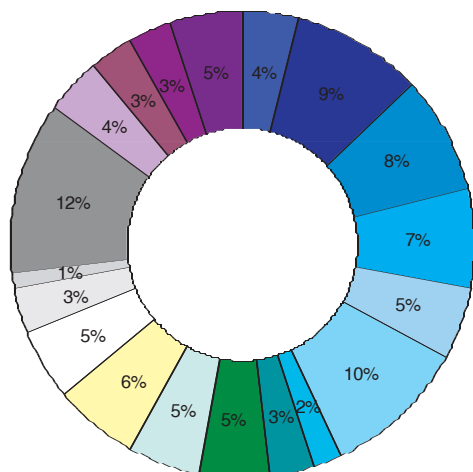
Стручно-техничка сарадња са централним банкама и међународним институцијама

У 2005. години број запослених Народне банке Србије који су учествовали на семинарима, конференцијама и стручним усавршавањима у иностранству знатно је повећан у односу на 2004. и износио је 199 учесника. Остварено је низ контаката са донаторима стручно-техничке помоћи с циљем одласка представника Народне банке на стручну праксу у централне банке и институте. Највећи донатори у 2005. години били су централна банка Немачке и ММФ.

У току 2005. године, у сарадњи са централном банком Немачке, организована су четири специјализована семинара само за запослене у Народној банци. Три семинара су одржана у Немачкој, а један у Београду.

Представници Народне банке учествовали су на редовном годишњем скупу координатора за стручно-техничку сарадњу – Банке за међународне обрачуне и централне банке Руске Федерације, у Санкт Петербургу, у јуну 2005.

Теме стручног усавршавања представника
НБС у иностранству током 2005.

- Европске интеграције
- Макроекономска политика и модели
- Монетарна политика
- Финансијски системи и централна банка
- Финансијска тржишта
- Посета Бундесбанци
- Спречавање прања новца
- Консолидована супервизија
- Супервизија банака
- Супервизија осигурања
- Платни систем
- Статистика
- Корпоративно управљање
- Платни биланс
- Девизно тржиште
- Анализа управљања ризицима
- Односи с јавношћу и управљање људским ресурсима
- Информациона технологија
- Рачуноводство и интерна ревизија

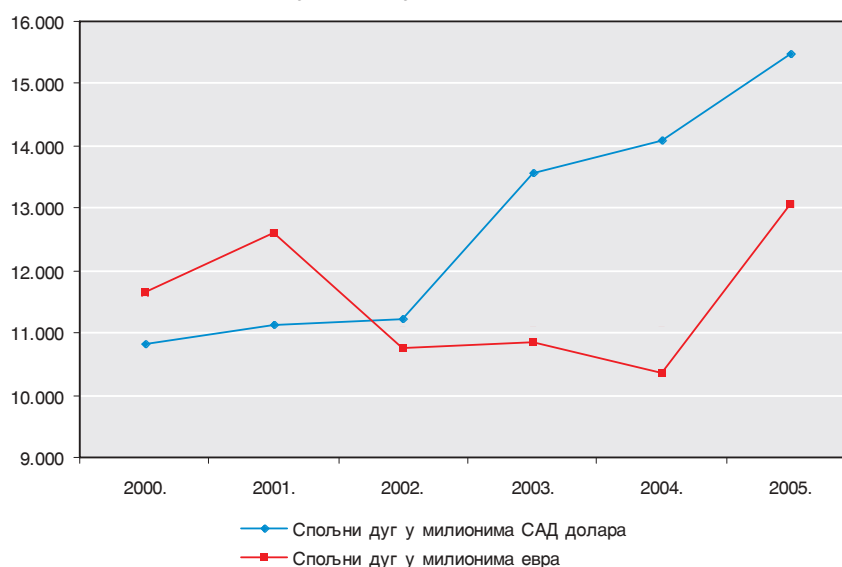
Извор: Народна банка Србије.

Спољни дуг Србије

Спољни дуг у периоду од 2000. до 2005. године

Спољни дуг Републике Србије изражен у доларима у периоду од 2000. до 2005. године повећаван је по просечној годишњој стопи од 7,6%. Просечно годишње повећање спољног дуга израженог у еврима у посматраном периоду износи 3,2%. Укупан спољни дуг је крајем 2005. године износио 15.467 милиона долара.

Кретање спољног дуга Србије
у периоду 2000–2005.

Извор: Народна банка Србије.

Спољни дуг Србије

	У милионима САД долара	У милионима евра
2000.	10.830	11.658
2001.	11.125	12.609
2002.	11.230	10.768
2003.	13.575	10.857
2004.	14.099	10.354
2005.	15.467	13.064

Извор: Народна банка Србије.

Током 2005. године спољни дуг Србије повећан је за 1.368 милиона долара, или 9,7%. За разлику од претходне године, када је пораст дуга посматрано у доларима био делимично условљен неповољним кретањем курса долара у односу на еврo, током 2005. забележена су супротна кретања. Тако пораст дуга посматрано у еврима износи 2.710 милиона евра, или 26,2%. С друге стране, искључујући утицај курсних разлика на кретање спољног дуга, реални пораст дуга износи око 19%.

Структура спољног дуга по рочности

Дугорочни дуг Србије на крају 2005. године износи 13.953 милиона долара, што представља 90% укупног дуга. Краткорочни дуг износи 1.514 милиона долара, или 10% укупног дуга.

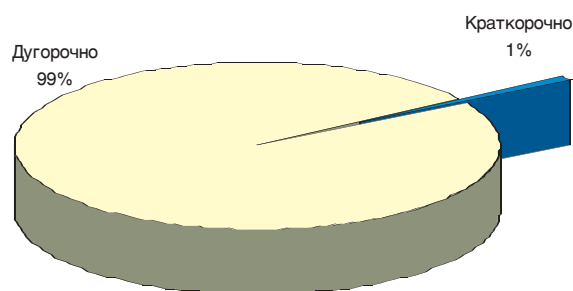
Структура спољног дуга Србије по рочности						
	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
У млн САД долара						
Укупан дуг	10.830	11.125	11.230	13.575	14.099	15.467
Дугорочни дуг	9.677	10.099	10.209	12.519	13.100	13.953
Краткорочни дуг	1.153	1.026	1.020	1.056	999	1.514
У %						
Дугорочни дуг	89,4	90,8	90,9	92,2	92,9	90,2
Краткорочни дуг	10,6	9,2	9,1	7,8	7,1	9,8

Извор: Народна банка Србије.

Током 2005. године, у укупном спољном дугу учешће краткорочног дуга је повећано за 2,7%, као последица пораста иностраних банкарских депозита, посебно код *Raiffeisen* банке, Националне банке Грчке, *HVB* банке и банке *Intesa*.

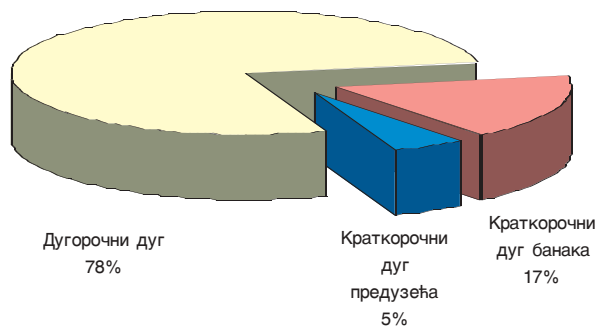
У укупном дугу приватног сектора 22% представља краткорочни дуг, при чему доминантно учешће има краткорочни дуг банака.

Рочност спољног дуга јавног сектора
(стање на дан 31. 12. 2005)

Извор: Народна банка Србије.

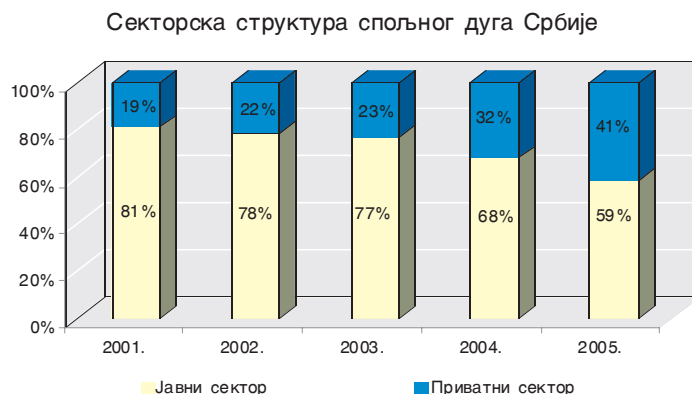
Рочност спољног дуга приватног сектора
(стање на дан 31. 12. 2005)

Извор: Народна банка Србије.

Секторска структура спољног дуга

Укупан јавни спољни дуг Републике Србије на крају 2005. године је износио 9.033 милиона долара. У периоду од 2001. године до краја 2005. учешће дуга јавног сектора у укупном дугу смањено је са 81% на 59%, као последица отписа дуга према повериоцима Париског и Лондонског клуба, с једне стране, и релативно високог задужења приватног сектора, са друге.

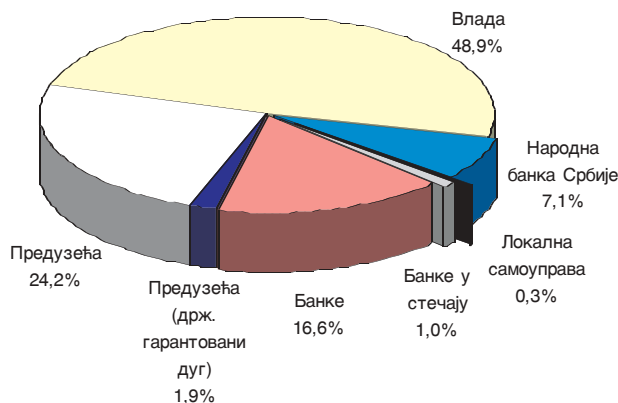
У структури јавног спољног дуга Србије, доминантно учешће, 82,7%, или 7.556 милиона долара, има директни дуг Владе Републике Србије. Спољни дуг Народне банке Србије износи 1.104 милиона долара и учествује са 12,1% у укупном јавном дугу. Јавни дуг по коме је издата државна гаранција у укупном јавном дугу учествује са 4,7%, док обавезе по спољном дугу које сервисира локална самоуправа учествују са 0,5%.

Укупан приватни спољни дуг на крају 2005. године је износио 4.920 милиона долара. Задужење приватног сектора у укупном дугу повећано је са непуних 19% у 2001. години на 41% крајем 2005. Пораст задужености у иностранству приватног сектора углавном је условљен недовољним нивоом домаће штедње, која не може да задовољи тражњу за кредитима домаћих предузећа и становништва, као и високим каматама на домаћем финансијском тржишту у односу на камате у земљама Европске уније, САД и другим развијеним земљама.

Спољни дуг банкарског сектора крајем 2005. године износио је 2.586 милиона долара. Учешће дуга банкарског сектора у укупном спољном дугу повећано је са 5% у 2000. години на 17% крајем 2005. Повећано задужење банака резултат је високе тражње становништва и привреде за кредитима и високе разлике између активних и пасивних камата, односно високих камата на кредите одобрене домаћим правним и физичким лицима и ниских камата на кредитно задужење банака у иностранству.

Спољни дуг предузећа крајем 2005. године износио је 3.748 милиона долара. У периоду од 2000. до 2005. године учешће дуга предузећа у укупном спољном дугу повећано је са 13% на 24%.

Структура спољног дуга Србије према
врсти дужника
(стање на дан 31. 12. 2005)

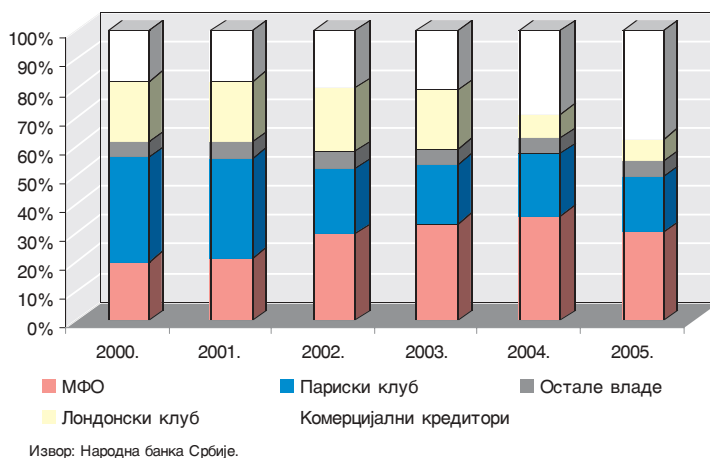

Извор: Народна банка Србије.

Структура спољног дуга према врсти инокредитора

У периоду од 2000. до 2005. године наступиле су значајне промене учешћа појединих група инокредитора у структури спољног дуга Србије.

Дуг према међународним финансијским организацијама на крају 2005. износио је 4.722 милиона долара. Учешће овог дуга у укупном дугу у посматраном периоду повећано је са 20% на 31%, као резултат нових државних задужења. Услови задуживања код међународних финансијских организација су и даље најповољнији, услед процењеног високог ризика и релативно ниског кредитног рејтинга земље, што за последицу има високу цену капитала који би се могао обезбедити на светским тржиштима. Такође, трогодишњим Аранжманом за продужено финансирање закљученим са ММФ-ом 2002. године предвиђено је да држава може закључивати иностране кредите искључиво под концесионалним условима код којих је елемент поклона (*grant element*) већи од 35%. Кредити које одобравају међународне финансијске организације не подлежу правилу концесионалности, услед чега су били основни извор додатног иностраног капитала за покриће буџетског дефицита и реализацију развојних инвестиционих пројеката.

Структура спољног дуга Србије према врсти
инокредитора

Дуг према Париском клубу је крајем 2005. године износио 2.945 милиона долара, од чега консолидовани дуг 2.581 милион долара, док се остатак односи на кредите закључене после 20. децембра 2000. године. Крајем 2001. године, потписан је Усаглашени записник о консолидацији дуга са Париским клубом поверилаца, којим је предвиђен отпис дуга од 66% у две етапе. Први отпис од 51% извршен је 22. марта 2002, што је условило смањење учешћа дуга према Париском клубу у укупном дугу са 36% на 19%. Отпис додатних 15% на првобитни дуг примењен је након успешног окончања трогодишњег финансијског аранжмана са ММФ-ом.

Дуг према Лондонском клубу крајем 2005. године је износио 1.163 милиона долара. Споразумом о репрограму дуга према Лондонском клубу поверилаца, потписаним јуна 2004. године, предвиђен је отпис дуга од 62%, што је учешће дуга према Лондонском клубу у укупном дугу умањило са 21% на 8%.

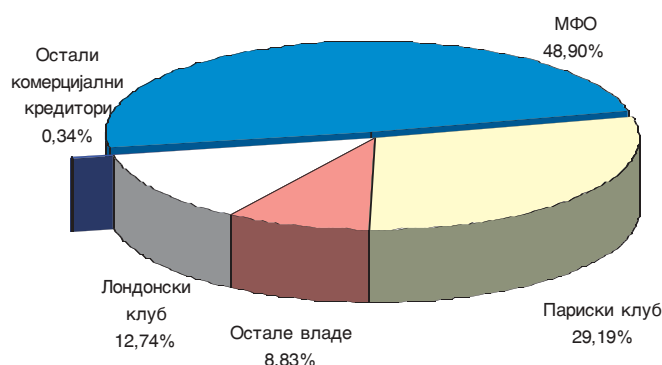
Дуг према комерцијалним кредиторима крајем 2005. године је износио 5.802 милиона долара. Услед интензивне кредитне активности приватног сектора, посебно током 2004. и 2005. године, учешће комерцијалног дуга повећано је са 18% у 2000. години на 38% крајем 2005. године.

Структура спољног дуга Србије по врсти инокредитора

	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
У милионима САД долара						
МФО	2.206	2.415	3.356	4.533	5.089	4.722
Париски клуб	3.887	3.792	2.516	2.809	3.016	2.945
Остале владе	571	652	684	720	774	834
Лондонски клуб	2.267	2.300	2.442	2.738	1.164	1.163
Комерцијални кредитори	1.899	1.966	2.232	2.774	4.057	5.802
	У %					
МФО	20	22	30	33	36	31
Париски клуб	36	34	22	21	21	19
Остале владе	5	6	6	5	5	5
Лондонски клуб	21	21	22	20	8	8
Комерцијални кредитори	18	18	20	20	29	38

Извор: Народна банка Србије.

Структура спољног дуга Србије према
врсти инокредитора
(стање на дан 31. 12. 2005)

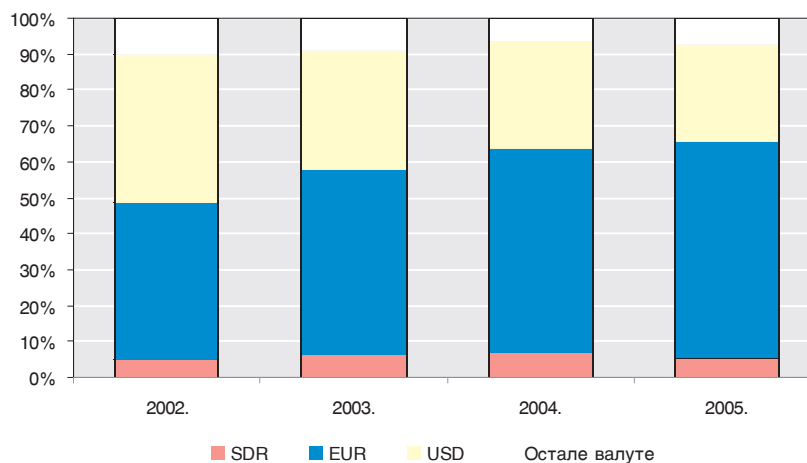
Извор: Народна банка Србије.

Валутна структура спољног дуга

Од укупног спољног дуга Србије, 60,1% је дуг у еврима, 27,0% дуг у доларима, док се 5,6% дуга односи на обрачунску јединицу специјална права вучења. Од осталих валута на значају добија швајцарски франак (CHF), са учешћем од 2,4%, и јапански јен (JPY), са учешћем од 3,6% у укупном дугу. Растуће учешће швајцарског франка и јапанског јена посебно је изражено у валутној структури дуга приватног сектора, услед ниских каматних стопа ових валута на светском тржишту капитала.

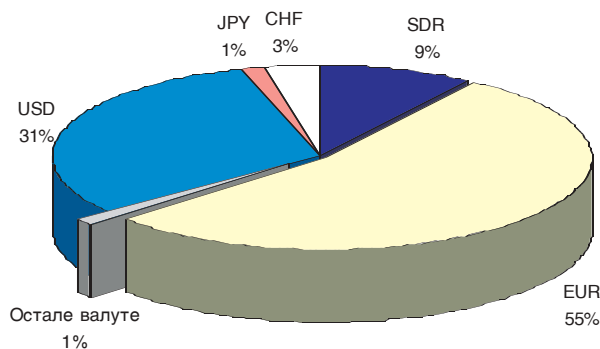
У периоду од 2002. до краја 2005. године у валутној структури дуга повећано је учешће дуга у еврима за 16 процентних поена, док је дуг у доларима смањен за 14 процентних поена, услед високе кредитне активности приватног сектора, која је у 2005. години углавном реализована у еврима.

Промене у валутној структури спољног дуга Србије

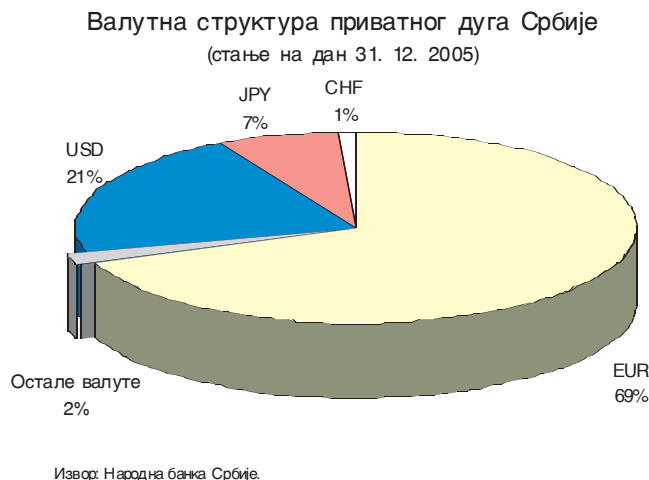

Извор: Народна банка Србије.

Валутна структура јавног дуга Србије
(стање на дан 31. 12. 2005)

Извор: Народна банка Србије.

Планови за 2006. годину

Окончање шесте полугодишње ревизије Аранжмана за продужено финансирање и повлачење последње транше у износу од 62,5 милиона специјалних права вучења реализовано је почетком 2006. године. То је Србији и Црној Гори омогућило добијање преосталог отписа од 15% репрограмираног дуга према повериоцима Париског клуба, у укупном износу од око 700 милиона долара. Очекује се да ће се током 2006. године водити разговори у погледу модалитета будуће сарадње у оквиру новог аранжмана са ММФ-ом и обавити консултације по члану IV Статута ММФ-а.

Када је реч о сарадњи са Светском банком током 2006. године, очекује се коришћење средстава кредита под IDA условима и спровођење анализе Светске банке ради оцене кредитне способности Србије и Црне Горе да се задужује под IBRD условима (тржишна каматна стопа и краћи рок отплате).

Што се тиче коришћења преосталих средстава додатне макрофинансијске помоћи Европске уније, она ће моћи да се користе у складу са испуњењем договорених услова.

Народна банка Србије ће и током 2006. године предузимати активности с циљем реализације приоритета и препорука из документа о Новом европском партнерству. Такође, Народна банка ће, заједно са преговарачким тимом Владе Републике Србије, активно учествовати у преговорима за закључење Споразума о стабилизацији и придруживању.

У 2006. години планира се наставак реализације средстава из Фонда револвинг кредита и повлачење нових транши из Апекс глобалног кредита II. Такође се планира повлачење друге и треће транше кредита Владе Италије, као и спровођење ревизије коришћења средстава. Планирано је да се два пута у току године обави мониторинг посредничких банака и крајњих корисника Фонда револвинг кредита и Апекс глобалних кредита.

У оквиру Париског клуба поверилаца очекује се да ће у 2006. години бити потписан билатерални споразум са Италијом. Планирано је такође закључење споразума са *Japan Bank for International Cooperation*, којим се детаљно регулишу услови и начин сервисирања дуга Србије и Црне Горе према овој институцији, чије потписивање је одложено до усвајања амандмана на текст Ноте у складу са одлуком Париског клуба од 15. септембра 2005. године.

Очекује се да ће у 2006. години бити иницирани преговори од стране Републике Србије у вези са регулисањем преосталог отвореног питања у односима са повериоцима Лондонског клуба — дуг по API бондовима²⁾.

Планира се такође наставак међудржавних преговора са Кувајтом и Кином, као и иницирање преговора са Либијом, о питању реструктурирања дуга Србије и Црне Горе према овим земљама.

У 2006. години предстоје даље активности у вези са потписивањем споразума са *Bank of China* о продужењу депозита до 20. децембра 2006.

Планира се отпочињање међудржавних тространих преговора о регулисању клириншког дуга Србије и Црне Горе према Чешкој и Словачкој Републици, уз учешће представника Народне банке.

У оквиру примене споразума о питањима сукцесије, на састанцима Комитета за расподелу финансијске активе и пасиве бивше СФРЈ, биће разматрано пре свега питање поделе обавеза бивше СФРЈ међу државама сукцесорима. С тим у вези, очекује се утврђивање стања и подела потражног и дуговог салда на клириншким и специјалним рачунима Народне банке бивше СФРЈ, као и подела дуга бивше СФРЈ по либијском кредиту.

У 2006. години предстоје активности у вези са учешћем у мултилатералним преговорима држава сукцесора са Републиком Албанијом ради поделе клириншког потражног салда на рачунима албанских банака код Народне банке СФРЈ.

Очекује се да ће приближно исти број представника Народне банке бити укључен на семинарима и конференцијама у иностранству, посебно на семинарима које буду организовале централне банке и институти земаља које су у 2004. години приступиле Европској унији.

Према пројекцији Народне банке, нова коришћења дугорочних иностраних кредита за 2006. годину износе 2.598 милиона долара.

Планирани прилив капитала по иностраним кредитима јавног сектора износи 613 милиона долара, што представља око 24% укупних повлачења. Углавном је реч о програмским кредитима међународних финансијских организација или пројектним кредитима којима су финансирани конкретни развојни пројекти (за обнову инфраструктуре, финансирање реструктурирања јавних функција и сл.).

²⁾ API бондови или излазне обвезнице (*Exit Bonds*) — алтернативни инструменти учешћа (*Alternative Participation Instruments*) представљају део дуга по Новом финансијском споразуму (НФА) са Лондонским клубом поверилаца закљученим 20. септембра 1988, а које су повериоци који нису желели да учествују у рефинансирању у 1988. години прихватили као солучију за потраживања по раније одобреним зајмовима.

Планирано коришћење иностраних кредита приватног сектора износи 1.984 милиона долара. И поред нових мера Народне банке за смањење новог задужења приватног сектора у иностранству, у 2006. години планирано коришћење дугорочних кредита банкарског сектора износи 623 милиона долара, док планирана коришћења предузећа износе 1.362 милиона долара. У структури новог задужења приватног сектора очекује се да ће учешће финансијских кредита износити око 86%, или 1.716 милиона долара, од чега се преко 90% односи на кредите за конверзију у динаре, или повећање ликвидности банкарског сектора.

План коришћења иностраних дугорочних кредита (по дужницима) (у милионима САД долара)					
2006. по тромесечјима	I	II	III	IV	Укупно
Укупно	425	635	554	984	2.598
Јавни сектор (државни и државно гарантовани кредити)	194	175	119	125	613
– од чега кредити МФО	194	163	115	108	580
Приватни сектор (кредити без државне гаранције)	231	460	436	858	1.984
Банке, од чега	66	149	118	290	623
– финансијски кредити	52	142	102	250	546
– трговински кредити	5	1	2	7	15
– субординирани кредити	9	6	14	34	62
Предузећа, од чега	165	311	318	568	1.362
– финансијски кредити	127	260	283	500	1.170
– трговински кредити	38	52	35	68	192
Извор: Народна банка Србије.					

Укупно планирана отплата по спољном дугу за 2006. годину износи 2.455 милиона долара, од чега се 22%, или 539 милиона долара, односи на камате, а 78%, или 1.916 милиона, на главницу. При томе, 6% укупно планиране отплате, или 154 милиона долара, односи се на доцње из претходног периода, које прве доспевају за плаћање.

У укупно планираној отплати по спољном дугу, јавни сектор учествује са 19,7%, банкарски сектор са 39,5%, а предузећа са 40,8%.

Од укупно планираних плаћања јавног сектора, 32,6% се односи на отплату главнице, док се 67,4% односи на сервисирање камате. Тако ниско учешће главнице у отплатама по спољном дугу резултат је релативно дугог периода почека код репрограмираних државних кредита, као и нових кредита одобрених држави и јавним предузећима, док се камата редовно отплаћује.

У планираној отплати по спољном дугу приватног сектора у 2006. години доминира отплата главнице, са 89%, док отплата камате износи 11%.

План отплате спољног дуга (по рочности и по дужницима)
 (у милионима САД долара)

2006, по тромесечјима		I	II	III	IV	Укупно
Укупан план отплате	Главница	976	273	244	422	1.916
	Камата	143	124	123	150	539
Јавни сектор (државни и државно гарантовани дуг)	Главница	40	35	23	59	157
	Камата	96	71	83	75	325
Дугорочни спољни дуг	Главница	40	35	23	59	157
	Камата	96	71	83	73	323
Краткорочни спољни дуг	Главница	0	0	0	0	0
	Камата	0	0	0	2	2
Приватни сектор (спољни дуг без државне гаранције)	Главница	936	238	220	364	1.758
	Камата	46	52	41	75	214
Дугорочни спољни дуг	Главница	232	210	194	351	987
	Камата	35	51	40	55	181
Краткорочни спољни дуг	Главница	704	29	26	12	772
	Камата	12	1	1	20	33

Извор: Народна банка Србије.

План отплате спољног дуга (по рочности и по инокредиторима)
 (у милионима САД долара)

2006, по тромесечјима		I	II	III	IV	Укупно
Укупан план отплате	Главница	976	273	244	422	1.916
	Камата	143	124	123	150	539
Дугорочни спољни дуг	Главница	272	245	217	410	1.144
	Камата	131	122	123	127	503
Међународне финансијске организације	Главница	42	44	18	78	182
	Камата	43	55	43	51	192
Билатерални кредитори	Главница	7	13	13	17	51
	Камата	58	3	45	7	112
Остали страни кредитори	Главница	223	187	186	315	911
	Камата	30	64	34	69	198
Краткорочни спољни дуг	Главница	704	29	26	12	772
	Камата	12	1	1	22	36
Билатерални кредитори	Главница	0	0	0	0	0
	Камата	0	0	0	2	2
Остали страни кредитори	Главница	704	29	26	12	772
	Камата	12	1	1	20	33

Извор: Народна банка Србије.

БАНКАРСКИ СЕКТОР И НАДЗОР БАНАКА

БАНКАРСКИ СЕКТОР	110
СТРУКТУРА БАНКАРСКОГ СЕКТОРА	110
СТРУКТУРА ПАСИВЕ И АКТИВЕ БАНКАРСКОГ СЕКТОРА	113
СТРУКТУРА ПАСИВЕ	113
СТРУКТУРА АКТИВЕ	115
ВАНБИЛАНСНЕ СТАВКЕ	117
ДЕВИЗНИ ПОДБИЛАНС	117
КВАЛИТЕТ АКТИВЕ	117
ПОКАЗАТЕЉИ РИЗИКА	118
ПРОФИТАБИЛНОСТ	119
КОНТРОЛА БАНАКА	120
АКТИВНОСТИ У ОБЛАСТИ КОНТРОЛЕ	120
БОНИТЕТНА КОНТРОЛА БАНАКА	122
НЕПОСРЕДНА КОНТРОЛА БАНАКА	123
СПРОВОЂЕЊЕ МЕРА ПРЕМА БАНКАМА	123
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ	125

Банкарски сектор

Структура банкарског сектора

Банкарски сектор Србије на крају 2005. године имао је укупно 40 банака, и то:

- 17 банака у већинском власништву страних акционара,
- 12 банака са претежно приватним капиталом,
- 11 банака у већинском власништву Републике Србије.

Током 2005. године није издата ниједна нова дозвола за рад банака. Кредитно-експортној банци а.д. Београд одузета је дозвола за рад, ДДОР банка а.д. Нови Сад припојена је Металс банци а.д. Нови Сад, а Ексим банка а.д. Београд НВБ банци а.д. Београд.

Када је реч о другим финансијским организацијама, крајем 2005. године пословале су:

- 1 штедионица,
- 3 штедно-кредитне организације,
- 4 штедно-кредитне задруге.

Током године настављена је тенденција повећања тржишног удела банака у страном власништву¹⁾ и смањења удела домаћих банака (са већинским државним и приватним власништвом).

Власничка структура банкарског сектора у 2005.

(у милионима динара)

	Билансна сума	Учешће (%)	Капитал	Учешће (%)
Домаће банке:	263.535	34,0	63.358	50,4
– државне	185.392	23,9	32.092	25,5
– приватне	78.143	10,1	31.266	24,9
Стране банке	511.878	66,0	62.303	49,6
Укупно	775.413	100,0	125.661	100,0

Извор: Народна банка Србије.

¹⁾ На основу крајњих власника – физичких лица.

Збирни подаци из аналитичких биланса стања на дан 31. децембра 2005. године показују да је укупна билансна сума свих банака износила 775.413 милиона динара, што значи да је у поређењу са 31. децембром 2004. године билансна сума банкарског сектора повећана за 265 милијарди динара, или 52,0%.

Преглед структуре банкарског сектора по висини билансне суме показује да се највећи број банака налази у групи са билансном сумом од 10.000 до 20.000 милиона динара, при чему се наставља тренд укрупњавања, тако да прве четири банке располажу са 44,4% билансне суме банкарског сектора.

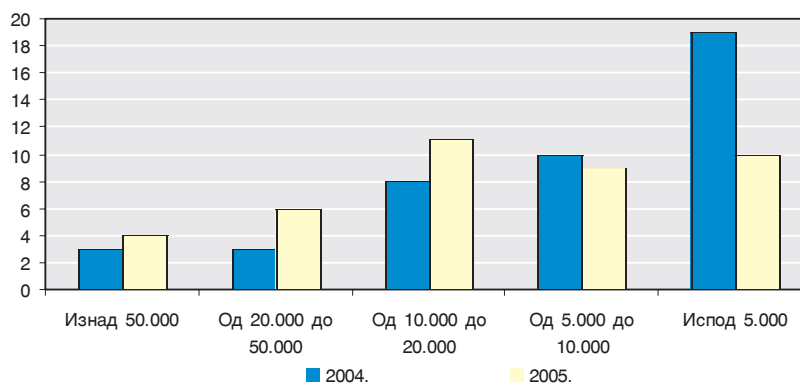
Распоред банака по вредности билансне суме у 2004–2005.

(у милионима динара)

Билансна сума	31. децембар 2004.		31. децембар 2005.	
	Број банака	Билансна сума	Број банака	Билансна сума
Преко 50.000	3	176.255	4	344.496
Од 20.000 до 50.000	3	88.045	6	186.353
Од 10.000 до 20.000	8	109.370	11	140.600
Од 5.000 до 10.000	10	77.978	9	70.384
Испод 5.000	19	58.444	10	33.580
Укупно	43	510.092	40	775.413

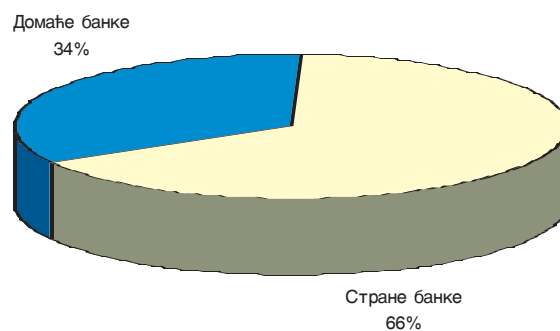
Извор: Народна банка Србије.

Број банака по вредности билансне суме
у 2004–2005.

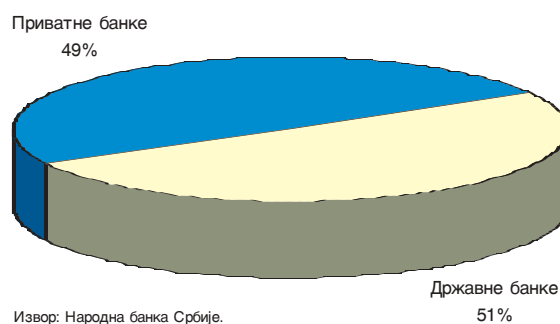
Извор: Народна банка Србије.

Учешће домаћих и страних банака у билансној суми банкарског сектора

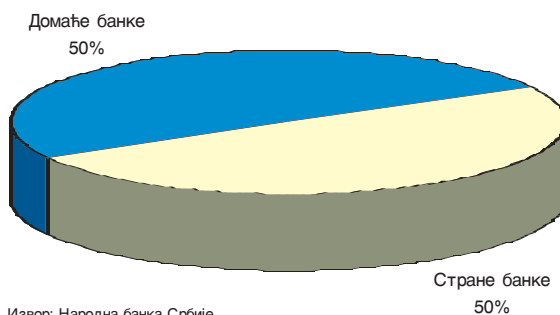
Извор: Народна банка Србије.

Структура власништва домаћих банака

Извор: Народна банка Србије.

Учешће домаћих и страних банака у укупном капиталу банкарског сектора

Извор: Народна банка Србије.

Структура пасиве и активе банкарског сектора

Структура пасиве

Пасива збирно за све банке са стањем на дан 31. децембра 2005. године имала је следећу структуру:

Структура пасиве банака (у милионима динара)				
	31. децембар 2004.		31. децембар 2005.	
	Износ	Учешће (%)	Износ	Учешће (%)
Обавезе према банкама	43.078	8,4	35.803	4,6
Обавезе према комитентима	345.705	67,8	580.715	74,9
Обавезе за камате и накнаде	478	0,1	936	0,1
Обавезе по основу хартија од вредности	284	0,1	7	0,0
Обавезе из добитака	175	0,0	201	0,0
Остале обавезе из пословања	6.777	1,3	7.277	1,0
Одложени негативни <i>goodwill</i>	0	0,0	0	0,0
Резервисања	7.671	1,5	7.320	0,9
Остале обавезе и пасивна временска разграничења (ПВР)	6.416	1,3	17.125	2,2
Одложене пореске обавезе	58	0,0	368	0,1
Укупно обавезе	410.642	80,5	649.752	83,8
Капитал	99.450	19,5	125.661	16,2
Укупно пасива	510.092	100,0	775.413	100,0
Извор: Народна банка Србије.				

У структури укупних извора средстава од 775.413 милиона динара највеће учешће, у висини од 74,9%, имају обавезе према комитентима, друга ставка по величини је капитал (16,2%), а затим обавезе према банкама (4,6%), што су једино значајне ставке пасиве банкарског сектора и укупно достижу 95,7%.

Депозитни потенцијал банака износи 484.684 милиона динара, или 62,5% укупне пасиве. Повећање депозитног потенцијала у 2005. години за 171.427 милиона динара, или 54,7%, резултат је првенствено повећања краткорочно орочених депозита за 90.286 милиона динара, или 74,8%, и депозита по виђењу (за 67.042 милиона динара, или 36,5%), при чему су депозити становништва имали пораст од 85.595 милиона динара, или 67,6%.

Структура капитала банака
 (у милионима динара)

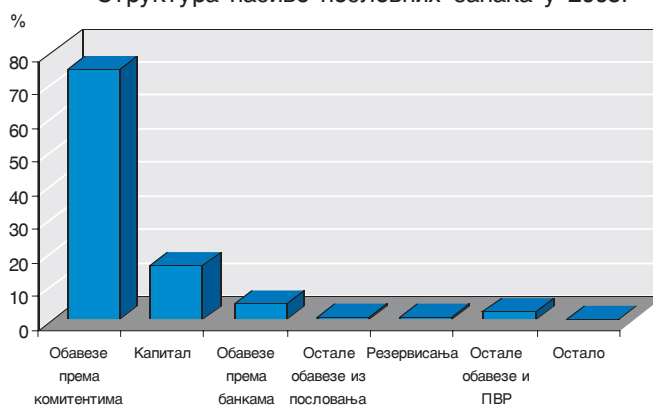
КАПИТАЛ	31. децембар 2004.	31. децембар 2005.
Акцијски капитал	96.991	105.701
Емисиона премија	309	1.776
Ревалоризационе резерве	2.484	5.934
Законске резерве	7.177	13.234
Добитак	9.103	11.568
Неуплаћени уписани капитал и сопствене акције	80	645
Губитак	16.534	11.907
Укупно	99.450	125.661

Извор: Народна банка Србије.

Капитал банкарског сектора на дан 31. децембра 2005. године износио је 125.661 милион динара и представљао 16,2% пасиве. Повећање у односу на 31. децембар 2004. године износи 26.211 милиона динара, или 26,4%.

Пораст капитала резултат је, с једне стране, успешнијег пословања банака у 2005. (после дужег периода остварен је позитиван финансијски резултат на нивоу банкарског сектора) и он је допринео смањењу губитка, односно повећању добити и већем издвајању у резерве. С друге стране, том порасту је далеко највиши допринос дао акцијски капитал, захваљујући новим емисијама како код мањих банака које су имале потребу да се ускладе са цензусом, тако још више код највећих банака (страних) услед кредитне експанзије коју су испољиле у 2005. години.

Структура пасиве пословних банака у 2005.

Извор: Народна банка Србије.

Структура активе

Актива банака на дан 31. децембра 2005. године имала је следећу структуру:

Структура активе банака (у милионима динара)				
	31. децембар. 2004.		31. децембар 2005.	
	Износ	Учешће (%)	Износ	Учешће (%)
Готовина и готовински еквиваленти	62.837	12,3	72.781	9,4
Депозити код централне банке и хартије од вредности које се могу рефинансирати код централне банке	23.001	4,5	150.827	19,4
Потраживања за камату и накнаду	2.047	0,4	3.197	0,4
Пласмани банкама	65.957	12,9	33.206	4,3
Пласмани комитентима	290.800	57,0	426.528	55,0
Хартије од вредности и други пласмани којима се тргује	2.739	0,6	9.875	1,3
Хартије од вредности које се држе до доспећа	8.301	1,6	8.467	1,1
Учешћа у капиталу и остале хартије од вредности расположиве за продају	10.116	2,0	10.494	1,3
Нематеријална улагања	2.272	0,5	4.287	0,6
Основна средства	32.364	6,3	41.385	5,3
Остала средства и активна временска разграничења (ABP)	9.011	1,8	12.844	1,7
Одложена пореска средства	647	0,1	1.522	0,2
Укупно актива	510.092	100,0	775.413	100,0
Извор: Народна банка Србије.				

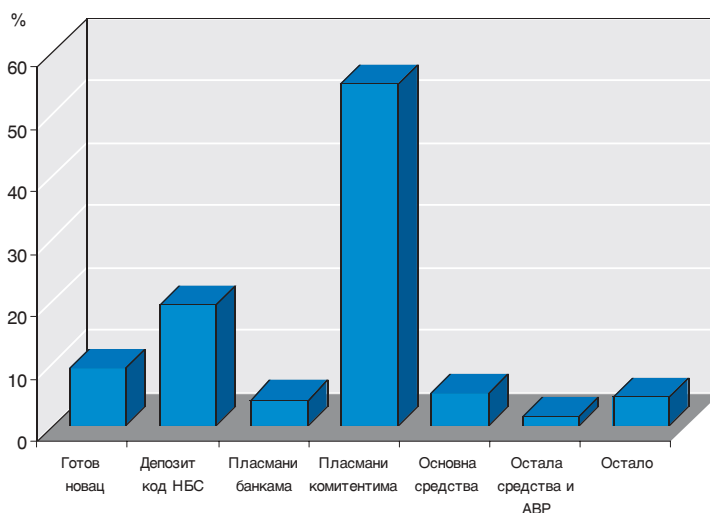
У структури активе највећи удео имају пласмани комитентима, са учешћем од 55,0%, депозити код централне банке и хартије од вредности које се могу рефинансирати²⁾, са 19,4%, и готовина и готовински еквиваленти, са 9,4%.

Пласмани комитентима укључују 248.853 милиона динара краткорочних кредита и осталих финансијских пласмана и 177.675 милиона динара дугорочних кредита и осталих пласмана. У односу на 2004. годину, банкарски сектор је у овом делу повећао кредитну активност за 135.728 милиона динара, или 46,7%, пре свега код кредитирања предузећа и становништва. Банке су у 2005. години извршиле исправку вредности кредита и осталих финансијских пласмана датих комитентима у

²⁾ Девизна штедња депонована код НБС (за обезбеђење исплате девизних штедних улога грађана) прекњижена је са Пласмана банкама на рачун девизне обавезне резерве — ставка Депозити код централне банке и хартије од вредности које се могу рефинансирати код централне банке. Банке су крајем новембра 2005. године депоновале износ од 64.210 милиона динара.

укупном износу од 102.400 милиона динара (од чега појединачна исправка 55.661 милион и општа исправка вредности 46.739 милиона), или за 19,4%. Тако исказана исправка вредности је за 25.015 милиона динара, или 32,3%, већа него 31. децембра 2004. године, али реално мања с обзиром на велики раст ових пласмана (раст бруто кредита и пласмана комитентима у 2005. години за 43,7%).

Структура aktive пословних банака у 2005.

Извор: Народна банка Србије.

Ванбилансне ставке

Збирни подаци из аналитичких биланса стања на дан 31. децембра 2005. године показују да укупно ванбилансне ставке свих банака износе 726.007 милиона динара. У поређењу са 31. децембром 2004. године повећање износи 215.118 милиона динара, или 42,1%.

Распоред банака по висини ванбилансне суме

(у милионима динара)

	31. децембар 2004.		31. децембар 2005.	
	Број банака	Ванбилансна сума	Број банака	Ванбилансна сума
Изнад 100.000	1	144.301	2	276.226
Од 50.000 до 100.000	3	176.243	3	183.721
Од 10.000 до 50.000	5	93.609	9	174.994
Од 1.000 до 10.000	25	93.300	23	90.535
Испод 1.000	9	3.436	3	531
Укупно	43	510.889	40	726.007

Извор: Народна банка Србије.

Преглед структуре банкарског сектора по висини укупних ванбилансних ставки показује да се највећи број банака (преко половине) налази у групи са ванбилансним ставкама од 1.000 до 10.000 милиона динара, али и да пет највећих банака имају преко 60% ванбилансних ставки банкарског сектора.

Као и у 2004. години, најзначајнију ванбилансну ставку — у износу од 268.693 милиона динара (37,0%) — представљају обвезнице депоноване девизне штедње.

Девизни подбиланс

Девизни и динарски подбиланс банака, сачињен на основу аналитичких биланса стања банака, показује да је на дан 31. децембра 2005. године девизна пасива била већа за 67,7% од девизне активе.

Девизни подбиланс банака (у милионима динара)		
	31. децембар 2004.	31. децембар 2005.
ПАСИВА		
Девизни подбиланс	289.586	485.491
Учешће у пасиви (%)	56,8	62,6
АКТИВА		
Девизни подбиланс	206.418	289.437
Учешће у активи (%)	40,5	37,3
Извор: Народна банка Србије.		

Квалитет активе

Структура ризичне активе банкарског сектора са аспекта класификације према степену наплативости са стањем на дан 31. децембра 2004. и 31. децембра 2005. године приказана је у следећем прегледу:

Класификација aktive банака

(у милионима динара)

Категорија	Издавајње (%)	31. децембар 2004.			31. децембар 2005.		
		Класификована актива			Класификована актива		
		Износ	Учешће (%)	Посебна резерва	Износ	Учешће (%)	Посебна резерва
A	2	194.535	56,7%	3.155	256.719	54,3%	4.149
B	5	68.608	20,0%	3.430	106.509	22,5%	5.325
B	25	33.330	9,7%	8.332	65.911	13,9%	16.478
Г	50	15.713	4,6%	8.275 ¹⁾	15.822	3,4%	7.911
Д	100	30.931	9,0%	30.931	27.839	5,9%	27.839
Укупно		343.117	100%	54.124	472.800	100%	61.702

¹⁾ Једна банка је издвојила посебну резерву више него што је била обавеза.

Извор: Народна банка Србије.

Лоша актива (актива класификована у В, Г и Д категорију) износи 109.572 милиона динара и у односу на 31. децембар 2004. године повећана је у апсолутном износу за 29.598 милиона динара, или 37,0%. Учешће лоше активе у укупној билансној активи и ванбилансним ставкама износи 7,3%, а учешће потенцијалних губитака у капиталу 49,7%.

Показатељи ризика

Банке су са 31. децембром 2005. године ускладили све показатеље пословања, изузев показатеља трајних улагања.

Релативни показатељи пословања

	31. дец. 2005.	Број банака са неусклађеним показатељима
Показатељ адекватности капитала (мин. 8%)	26,0%	0
Показатељ великих и највећих могућих кредита (макс. 400%)	74,2%	0
Показатељ трајних улагања (макс. 60%)	34,7%	6
		0
Показатељ ликвидности	2,06	
Показатељ девизног ризика	15,8%	0

Извор: Народна банка Србије.

Усклађеност пословања са наведеним показатељима пословања је код 34 банке потпуна, док шест банака није ускладило по један показатељ — показатељ трајних улагања.

Обавезу да обезбеди прописани минимални износ новчаног дела акционарског капитала у динарској противвредности од 10 милиона евра није испунила једна банка са територије Косова.

Профитабилност

Банке су за период 1. јануар – 31. децембар 2005. године исказале позитиван финансијски резултат од 7.272 милиона динара, посматрано у нето износу (укупан добитак умањен за укупан губитак).

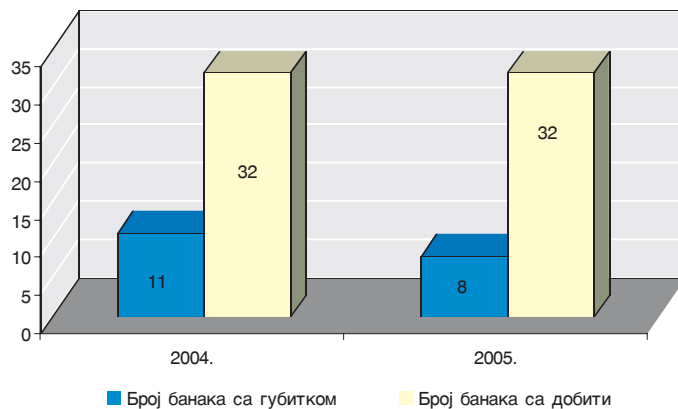
Финансијски резултат банака 2004–2005.

(у милионима динара)

	31. децембар 2004.		31. децембар 2005.	
	Износ	Број банака	Износ	Број банака
1. Добитак	8.661	32	11.298	32
2. Губитак	13.651	11	4.026	8
Финансијски резултат (1–2)	-4.990	43	7.272	40

Извор: Народна банка Србије.

Број банака које су оствариле добит/губитак
у 2004–2005.

Извор: Народна банка Србије.

Губитак исказан код једне стране банке чини око 30% укупног губитка банкарског сектора, а добитак код три банке које су пословале са највећим добитком око 47% укупно исказаног добитка банкарског сектора у 2005. години.

Од укупних прихода банкарског сектора, 47% односи се на курсне разлике, док учешће прихода по основу камата износи 19%. На страни расхода курсне разлике имају удео од 44%, а индиректни отписи пласмана и резервисања 29%.

Контрола банака

Активности у области контроле

Промене које су током 2005. године карактерисале банкарски сектор утицале су и на активности Народне банке Србије. Даља власничка трансформација са уласком страних инвеститора, било преко преузимања приватних било приватизовањем државних банака, за Народну банку је значила усмеравање активности у правцу примене стриктних критеријума за оцену бонитета стицалаца акција, односно власништва.

Регулаторна активност Народне банке у 2005. години имала је за циљ, с једне стране, даље усклађивање банкарског права са прописима Европске уније и правилима Базелског комитета за банкарску супервизију, као и усаглашавање са до сада спроведеном реформом привредног законодавства, с друге.

Тако је крајем године усвојен нови Закон о банкама, са применом од 1. октобра 2006, изузев одређених одредаба које ће се примењивати од 1. јула, односно 31. децембра 2006. године. Најважније промене које нови Закон доноси односе се на строжу контролу рада банака (детаљно је разрађен поступак контроле и критеријуми за избор корективне мере, уз могућност изрицања новчане казне независно од предузете мере), укључујући и рестриктивније регулисање поступка стицања и увећања власничког учешћа у банци, увођење контроле на консолидованој основи, унапређење корпоративног управљања и управљања ризицима банке (прописане су врсте ризика којима су банке изложене, као и обавеза банака да својим актима пропишу процедуре за идентификовање, мерење, процену и управљање ризицима). Новина је и то што се дозвола за рад банке стиче у двостепеном поступку – прелиминарно одобрење, а потом издавање дозволе за рад банке оснивачима. Новчани део оснивачког капитала остао је непромењен, нема афилијација страних банака, али је могуће једноперсонално акционарско друштво, предвиђено је постојање само банака, док је другим финансијским организацијама остављен рок за усклађивање од годину дана.

Значајна новина односи се и на унапређење регулаторних дефиниција Народне банке увођењем квалитативних критеријума (*fit and proper*) приликом оцене бонитета оснивача и стицалаца акција банака и других финансијских организација.

Други циљ регулаторне активности Народне банке био је условљен интензивирањем кредитном активношћу банкарског сектора и захтевима за праћењем свих врста ризика пословања, као и потребом обезбеђења од потенцијалних губитака.

Народна банка је, преко своје базе података и извештајног система, била у могућности да прати кретање кредитне активности банака са аспекта рочне, валутне и секторске структуре, као и по најактивнијим банкама, односно њиховим комитентима. У исто време, промодно је реаговала изменом подзаконских аката. Мерама је обухваћено следеће:

1. Уведена је обавеза издвајања већег процента резерве за покриће потенцијалних губитака у случају непридржавања одређених критеријума код кредитирања становништва (минимални депозит од 20% износа одобреног кредита, или максимална рата од 30% нето редовних прихода физичког лица, као и обавезан извештај Кредитног бироа о обавезама дужника);

2. Изменама одређених одлука, које су имале за циљ праћење изложености банака потенцијалном кредитном ризику који произлази из уговарања кредита у иностраној валути или кредита индексираних валутном клаузулом, Народна банка је прописала банкама доношење методологије која прати изложеност појединачног дужника ризику од промене курса динара. Банке су обавезне да континуирано анализирају кредитни ризик који проистиче из утицаја промене курса динара на финансијско стање дужника, с обзиром на то да могућности отплате кредита зависе од динарских новчаних токова дужника;

3. Повећан је проценат показатеља адекватности капитала са 10% на 12% са стањем на дан 31. децембра 2005. године. Наведеном изменом се повећава однос између капитала и ризичне активе банке, тј. поштрава обавеза банке да обезбеди износ капитала који ће покривати њену ризичну активу;

4. Увођење јединственог начина обрачуна и исказивања ефективне каматне стопе на кредите и депозите, односно исказивања свих трошкова приликом евентуалног добијања кредита, или полагања депозита као упоредивих, релевантних информација за грађане клијенте банака, укључујући и критеријуме за ревалоризацију и индексирање кредита, односно депозита, податак о иностраној валути којом се кредит индексира или други критеријум за ревалоризацију и индексирање;

5. Доношење подзаконске регулативе за обављање мењачких послова имало је за циљ промену одредаба које су у пракси представљале сметњу у обављању мењачких послова, као и унапређење постојеће регулативе ради повећања нивоа пружања услуга.

Крајем 2005. године Народна банка је донела и нови *Supervision Development Plan* за период 2005 – 2008. године, којим се наставља са развојем у овој области.

Народна банка и Министарство финансија Републике Србије су, у сарадњи са тимовима Међународног монетарног фонда и Светске банке, током 2005. године, реализовали *Financial System Assessment Project (FSAP)*. Велика пажња је усмерена на потенцијалне опасности од раста кредита, као и изложености девизном ризику (велики удео кредита са девизном клаузулом), као и побољшањима у делу контролне функције Народне банке.

Током године Сектор за контролу и надзор учествовао је у разговорима са мисијом Међународног монетарног фонда (о питањима спроведених активности у области контролне функције, кредитне активности банкарског сектора, показатеља пословања и усклађености висине капитала) и мисијом Светске банке (даље спровођење Плана развоја контролне функције Народне банке).

Такође, у 2005. години су настављене активности ради закључења меморандума о сарадњи са иностраним централним банкама и институцијама надлежним за супервизију банака и домаћим државним органима и организацијама.

У том смислу, потписан је Меморандум о сарадњи са Удружењем банака и других финансијских организација Србије.

У фази потписивања су меморандуми о сарадњи са институцијама надлежним за супервизију банака: Русије, Немачке, Аустрије, Француске, Хрватске, Бугарске и Италије, као и меморандуми о сарадњи са домаћим органима и организацијама — Комисијом за хартије од вредности и екстерним ревизорима банака.

Бонитетна контрола банака

Бонитетна (*off-site*) контрола банака током 2005. године била је усмерена на праћење и процену поштовања прописаних показатеља пословања и других законских обавеза банака, као и почетак развоја метода процене ризика које су банке преузеле.

Процене су вршене на основу анализе података које су банке доставиле Народној банци, а пре свега:

- детаљних тромесечних извештаја (биланс стања, биланс успеха, класификација активе, показатељи пословања, прегледи највећих акционара, депонената, гранске и секторске дистрибуције пласмана итд.),
- месечних извештаја о токовима готовине, ризику ликвидности и девизном ризику,
- документације приложене уз захтеве за давање одобрења за стицање акција банке са правом управљања којим се остварује 15% и више учешћа у акционарском капиталу банке, односно за стицање сопствених акција,
- документације приложене уз захтеве за давање одобрења за припајање једне банке другој банци,
- документације приложене уз захтеве за давање одобрења банкама за вршење послова кастоди банке или за обављање брокерско-дилерских послова,
- извештаја о ревизији годишњег рачуна банака.

Рађено је на усавршавању система електронског достављања свих извештаја банака Сектору за контролу и надзор, као и на пословима израде тражених извештаја за Светску банку и Међународни монетарни фонд како за *FSAP* програм, тако и за стрес тестове.

Основана је нова организациона јединица која своју активност усмерава на анализе и извештаје о целокупном банкарском сектору, истраживање трендова и појава у пословању банака, као и о примени стандарда и препорука Базелског комитета за супервизију банака.

Непосредна контрола банака

У 2005. години извршене су 33 непосредне (*on-site*) контроле код укупно 31 банке и друге финансијске организације, и то:

- свеобухватне контроле бонитета и законитости пословања код 18 банака и других финансијских организација (од којих је шест започето у 2004),

- циљане контроле спровођења Одлуке о критеријумима за класификацију у делу који се односи на кредите одобрене физичким лицима, спровођење Одлуке о јединственом начину исказивања и обрачуна ефективне каматне стопе, као и платног промета, у сарадњи са Одељењем за контролу и надзор платног промета и мењачких послова, код три банке,

- контроле извршења налога и мера изречених од стране Народне банке код десет банака.

Током 2005. године интензивирана је сарадња са супервизорима других централних банака и агенција за контролу, и то при вршењу непосредних контрола, а нарочито са централном банком Словеније (Банка Словеније), Агенцијом за контролу финансијског тржишта Аустрије (*FMA*) и централном банком Грчке (*Bank of Greece*).

Ради даљег усмеравања тежишта на контролу ризика из пословања банака, током 2005. године сачињене су Стратегије контроле за 13 банака, које су на Комисији за контролу банака и других финансијских организација усвојене и као матрице ризика за све банке у банкарском сектору.

Спровођење мера према банкама

Народна банка Србије је током 2005. године изрекла укупно 18 корективних мера (три писмене опомене, пет налогодавних писама, десет решења о изрицању налога за отклањање утврђених неправилности уз истовремено изрицање новчане казне банци, односно банци и одговорном лицу у банци) према 17 банака. Налози су се односили на усклађивање пословања банке са различитим одредбама Закона о банкама и другим финансијским организацијама, као и другим прописима, а у појединим случајевима и са актима банке. У највећем броју случајева налози су се односили на:

- усклађивање класификације aktive са прописима (16 случајева),
- усклађивање пословања са чл. 26. и 27. Закона о банкама и другим финансијским организацијама (девет случајева),
- примену других прописа или аката банке (12 случајева).

Мере предузимане током године биле су оријентисане на отклањање узрока незаконитог пословања, с тим што се водило рачуна да се што више подстакне лична одговорност за пропусте у раду банака и других финансијских организација.

Такође, Народна банка је донела 14 закључака о обустављању поступка изрицања корективних мера, из разлога што је или поступљено по налозима из изречене корективне мере, или су учињене нове, теже неправилности, због којих је било потребно обуставити постојеће поступке и започети нове поступке контроле, или је поступак обустављен због промене прописа.

Народна банка је донела три решења о одузимању дозволе за рад банци (Астра банка а.д. Београд и Кредитно-експортна банка а.д. Београд, два пута) и три решења о ликвидацији банке, с обзиром на то да је контролом пословања утврђено да су банке повредиле више законских прописа. Донела је и два решења о испуњавању услова за покретање поступка стечаја над банком, на основу Одлуке Савета Агенције за осигурање депозита у складу са усвојеним закљученим ликвидационим билансом, па је поступак ликвидације претворен у поступак стечаја (ЈИК банка а.д. Београд и Српска банка а.д. Београд).

У току године, по захтевима банака и других финансијских организација за давање сагласности, Народна банка:

- није доносила решења о издавању дозволе за рад, односно о одбијању захтева за издавање дозволе за рад банци или другој финансијској организацији будући да није било таквих захтева,
- донела је 26 решења о давању сагласности на измене и допуне уговора о оснивању, односно статута банака и других финансијских организација, једно решење о одбијању захтева, односно три закључка о обустављању поступка,
- осам решења о давању сагласности на измену назива и седишта банке и друге финансијске организације,
- 16 решења о давању сагласности на именовање директора, односно в.д. директора банке и друге финансијске организације, једно решење о одбијању захтева, односно један закључак о обустављању поступка,
- 47 решења о давању одобрења за стицање акција банке са правом управљања преко 15%, односно, седам решења о одбијању захтева и два закључака о обустављању поступка,
- пет решења о давању сагласности за обављање делатности брокерско-дилерског друштва, односно једно решење о одбијању захтева за давање сагласности за обављање такве делатности,
- једно решење о давању сагласности за обављање делатности кастоди банке, односно један закључак о обустављању поступка по захтеву за давање сагласности за обављање делатности кастоди банке услед повлачења захтева,
- девет претходних сагласности на изузеће потраживања обезбеђено безусловном гаранцијом плативом на први позив издатом од банке већинског акционара или банке чланице исте банкарске групе,
- шест дописа о испуњености услова за укључивање субординиране обавезе у допунски капитал банке до висине 50% основног капитала банке.

Планови за 2006. годину

У 2006. години активности ће бити усмерене на:

- припрему и доношење подзаконских аката на основу новог Закона о банкама,
- интензивно спровођење плана развоја контролне функције Народне банке,
- припрему регулаторног оквира за обављање контроле и надзора банака на консолидованој основи,
- процену система и процедура за управљање ризицима у пословању банака,
- унапређивање комуникације са пословним банкама,
- већу транспарентност пословања банака, пре свега с циљем заштите интереса корисника њихових услуга,
- унапређивање кадровских и техничких ресурса, првенствено преко едукације и оспособљавања.

НАДЗОР НАД ОБАВЉАЊЕМ ДЕЛАТНОСТИ ОСИГУРАЊА

АКТИВНОСТИ НАРОДНЕ БАНКЕ	128
СТАБИЛИЗАЦИЈА СЕКТОРА	128
ВРАЋАЊЕ ПОВЕРЕЊА ЈАВНОСТИ У СЕКТОР ОСИГУРАЊА	130
РАЗВОЈ ФУНКЦИЈЕ СУПЕРВИЗИЈЕ	130
КОНТИНУИРАНА ЕДУКАЦИЈА ЗАПОСЛЕНИХ	130
ТРЖИШТЕ ОСИГУРАЊА	131
ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ	131
СТРУКТУРА ПОРТФЕЉА ОСИГУРАЊА	131
БИЛАНСНА СУМА И БИЛАНСНА СТРУКТУРА	133
ПОКАЗАТЕЉИ ПРОФИТАБИЛНОСТИ	134
АУТООДГОВОРНОСТ	134

Активности Народне банке

На основу Закона о осигурању и Закона о допунама Закона о Народној банци Србије из 2004. године, надзор над обављањем делатности осигурања поверен је Народној банци Србије.

Народна банка је 2004. године дефинисала и објавила свој стратешки циљ у области осигурања — креирање и одржавање сигурног и стабилног сектора осигурања и обезбеђење поверења јавности у тај сектор, а ради заштите интереса осигураника и трећих лица.

У 2005. години припремљен је Стратешки план развоја за период од 2006. до 2009. године, који садржи оперативне циљеве и активности које ће бити предузете ради остваривања стратешког циља.

Да би остварила постављени циљ, Народна банка Србије је своје активности усмерила у више праваца.

Стабилизација сектора

Активности на стабилизацији сектора огледале су се у:

- Вршењу посредног и непосредног надзора друштава за осигурање и у предузимању адекватних мера, укључујући и одузимање дозволе за рад, тј. уклањање са тржишта оних друштава за осигурање која су пословала супротно основним принципима здравог пословања, доводећи у питање своју способност да измире преузете обавезе према осигураницима и корисницима осигурања.

У поступку надзора над друштвима, извршено је осам свеобухватних контрола пословања друштава, једна контрола извршења решења, три циљане посредне контроле, контрола пословања Удружења осигуравајућих организација и предузете одговарајуће мере на основу контрола једног броја друштава из претходне године, као и контрола обављених у 2005. години.

Народна банка Србије је у 2005. години одузела девет (и пет у поновном поступку) дозвола за рад друштвима за осигурање, док се једно друштво припојило другом друштву за осигурање. Истовремено је Народна банка, зависно од утврђених неправилности у раду појединих друштава за осигурање, донела 20 решења о предузимању корективних мера и два решења о привременим мерама забране располагања средствима без сагласности Народне банке;

- Стабилизацији и побољшању квалитета продајне мреже путем посредног и непосредног надзора осталих учесника на тржишту осигурања (посредника и заступника) и предузимања адекватних мера, давања дозвола за рад правним лицима и предузетницима за обављање послова заступања и посредовања, организовања испита за физичка лица ради стицања сертификата о обављању послова заступања и посредовања, циркуларних дописа, јавних упозорења и обавештења грађана, активности на увођењу јединствене, заштићене полисе обавезног осигурања од аутоодговорности и организовању актуарског испита.

У поступку стабилизације продајне мреже и побољшања њеног квалитета извршено је 28 непосредних и 116 посредних контрола пословања осталих учесника у осигурању – агенција и делова предузећа која се баве пословима пружања других услуга у осигурању (посредовање и заступање, као и снимање ризика, снимање и процена штета и пружање интелектуалних и техничких услуга у вези са пословима осигурања) од оснивања до дана контроле и донето 116 решења о одузимању дозвола за рад друштвима за посредовање и заступање и агенцијама за пружање других услуга у осигурању, донето четири решења о предузимању мера и поднете две кривичне пријаве.

На основу поднетих захтева, донета су 43 захтева о испуњености прописаних услова у погледу висине основног капитала за агенције и пословне јединице (од чега 20 позитивних и 23 негативних), као и 23 решења о оснивању нових друштава за заступање и посредовање, 14 дозвола за рад предузетницима – заступницима у осигурању, две дозволе за рад друштвима за пружање других услуга у осигурању и две дозволе за рад правним лицима за послове пружања других услуга у осигурању преко пословне јединице.

Такође, организована су три испитна рока за полагање испита за стицање звања заступника или посредника и издато 2.500 сертификата физичким лицима за обављање послова посредовања и/или заступања.

Једна туристичка агенција уписана је у регистар Народне банке Србије, док су за 82 туристичке агенције донета решења о одбијању тог уписа због неиспуњавања прописаних услова;

- У оквиру осталих активности на стабилизацији сектора осигурања, на основу поднетих захтева и њихове анализе и процене, издато је 129 решења о давању сагласности за именовање директора и чланова управног и надзорног одбора, 23 решења о давању сагласности за именовање ревизора, 14 решења о давању сагласности за стицање квалификованог учешћа, два решења о давању сагласности за пренос портфеља, једно решење о статусној промени, као и 11 предлога одговора на иницијативе за оцену уставности и законитости Закона и подзаконских аката, дато је 50 правних мишљења о примени појединих одредаба Закона, упућена су два писма упозорења актуарима, као и обавештење Министарству финансија о ревизорима који су издали неадекватна мишљења за друштва којима су одузете дозволе за рад. Такође, остварена је комуникација са Удружењем осигуравајућих кућа кроз редовно присуство седницама Управног одбора Удружења, одржани састанци са друштвима и договорено заједничко одржавање састанака тромесечно.

Заједно са Удружењем осигуравајућих друштава, започете су активности на штампању јединствене, заштићене полисе са холограмом, како би се избегло дупло издавање полиса и на тај начин на најмању меру свела могућност исплате обавеза по тако издатим полисама и заштитили интереси клијената.

Враћање поверења јавности у сектор осигурања

Активности на враћању поверења јавности у сектор осигурања огледале су се и у организовању Call центра, доношењу прописа о заштити потрошача, редовним контактима са клијентима и друштвима поводом њихових притужби, организовању вебсајта, објављивању одговора на питања клијената и у припремању јавних саопштења. Call центар је обавио преко 3.000 разговора, а на преко 200 упућених питања прикупљени су одговори од стручних служби у сектору. Такође, обрађена су 293 предмета по приговорима оштећених лица.

Народна банка је у децембру 2005. започела са пословима медијације. Од тада је успешно окончано седам медијација, док је у једном случају странка одустала од медијације.

Развој функције супервизије

Ради остваривања стратешког циља Народне банке Србије у сектору осигурања, израђен је Стратешки план Сектора за послове надзора над обављањем делатности осигурања за период 2006–2009. године, који је објављен на сајту Народне банке.

Постављен је пројекат за праћење CARMEL показатеља, који представља квантитативни алат за праћење финансијске стабилности друштава за осигурање која се баве пословима осигурања. Пројектом је предвиђено праћење шест група показатеља: адекватности капитала (C), квалитета имовине (A), реосигурања и актуарске позиције (R), квалитета управљачке структуре (M), зарада и профитабилности (E), као и ликвидности (L).

Континуирана едукација запослених

У оквиру активности на едукацији запослених, одржана је обука на тему примене МРС у осигурању (једномесечни курс у организацији Беринг Поинта и КПМГ), основних принципа супервизије осигурања, примене директива Европске уније у финансијским услугама на западном Балкану, на тему "Анализа солвентности у осигурању", као и на тему "Управљање ризиком у осигурању", затим саветовање о медијацији и о Закону о привредним друштвима (једномесечни курс у организацији Беринг поинта и КПМГ) и организован испит у вези са анализом солвентности. У току је актуарски семинар у организацији Беринг Поинта, коме присуствују како запослени Народне банке, тако и запослени у друштвима за осигурање, Агенцији за осигурање депозита и студенти Економског факултета.

Тржиште осигурања

Општи показатељи

Сектор осигурања значајно утиче на развој економије сваке земље и важан је чинилац стабилности финансијског сектора.

Према премији по становнику у 2004. години од око 50 долара (односно око 40 евра), Србија заузима тек 70. место у свету. На првом месту је Швајцарска, са 5.716 долара, а следе је Велика Британија и Ирска, док Словенија, са 920, и Хрватска, са 248 долара, заузимају 28, односно 41. место.

Према укупној премији, Србија је у 2004. години, са 433 милиона долара, на 66. месту у свету.

Иако су у 2005. години оба наведена показатеља побољшана (учешће премије у бруто домаћем производу износи 2,1%, а премија по становнику 64 долара, или око 54 евра), што се види из наредне табеле, сектор је још увек неразвијен.

Показатељи развијености осигурања у Србији¹⁾

	2004.	2005.
Премија по становнику	3.033	4.648
– у динарима		
– у еврима	38	54
– у САД доларима	52	64
Учешће премије у БДП–у, у %	1,7	2,1

¹⁾ Процена БДП–а у 2004. и 2005. години и број становника у 2005. години.
Извор: Народна банка Србије.

Развој тржишта осигурања мерен растом премије показује позитиван тренд. Укупна премија у 2005. години у односу на премију у 2004. порасла је за 53%. Треба нагласити да су при томе цене на мало забележиле раст од 16,5%, што говори у прилог знатном реалном порасту укупне премије осигурања у години у којој је око 50% друштава за осигурање остало без дозволе за рад, односно у години у којој су озбиљно започете активности на стабилизацији сектора осигурања и његова реформа.

Структура портфеља осигурања

Друштва за осигурање започела су са достављањем статистичких и других података Народној банци Србије годишњим извештавањем за 2004. годину, док су први детаљнији и свеобухватнији подаци добијени касније, у оквиру тромесечног извештавања почев од 30. јуна 2005. године. Укупна премија у 2005. години износи 34.689 милиона динара (405,7 милиона евра или 480 милиона долара).

У структури премије у 2005. години, учешће неживотних осигурања износило је 90,5%, док је учешће животних осигурања износило свега 9,5%.

Иако је премија животног осигурања у 2005. години исказала пораст од чак 96%, уз пораст премије неживотних осигурања од 49,8%, њено учешће у укупној премији од 9,5% (2004. године – 6,7%) и даље је изузетно ниско.

У структури премије од неживотних осигурања имовинска осигурања (осигурање имовине од пожара и других опасности и остала осигурања имовине) перманентно захватају највећи део укупне премије, тако да у 2005. години њихово учешће износи 33%, а затим следи осигурање од одговорности због употребе моторних возила са 31%.

Премија добровољног пензијског осигурања (тзв. трећег стуба и једне од врста животних осигурања, која, засад, пружају три друштва за осигурање), и поред раста учешћа у укупној премији, са 0,6% у 2004. години на 1,2% у 2005. години, има занемарљиво мало учешће.

Премија према врстама осигурања у 2005.

Највећи годишњи пораст премије у групи неживотних осигурања у 2005. години бележи добровољно здравствено осигурање (142%) и осигурање од одговорности због употребе моторних возила (104%).

Највећа два друштва за осигурање захватају 65% укупне премије и 70% укупне премије неживотних осигурања у 2005. години, док следећа четири друштва по рангу у овој премији учествују са 19%, што додатно говори у прилог високој концентрацији тржишта осигурања. Чак 29% укупне премије животних осигурања односи се само на једно друштво, које у укупној премији свих врста осигурања учествује са само 4%, а значајна учешћа у укупној премији животних осигурања бележе и три друштва која су почела да развијају животна осигурања.

Од када је Народна банка Србије, пре мање од две године, преузела функцију надзора, изложено сугерише да је:

- забележен пораст премије осигурања од 53%,
- још увек присутна, али смањена, концентрација тржишта (учешће два највећа друштва у укупној премији од 74% у 2004. години смањено на 65% у 2005),

- учешће неживотних осигурања (90%) у укупној премији и даље доминантно,
- животно осигурање остварило пораст од 96% у односу на 2004. годину, али је његово учешће од 10% у укупној премији у 2005. години мало у поређењу са земљама чланицама Европске уније, у којима оно достиже 60%,
- удео друштава у већинском страном власништву забележио раст нарочито у животном, али и у неживотним врстама осигурања.

Билансна сума и билансна структура

Билансна сума

Обим пословања сектора осигурања, мерен билансном сумом друштава са дозволом за рад, у 2005. години је у поређењу са 2004. повећан за 51%, тј. са 30,8 милијарди на 46,4 милијарде динара.

Структура активе

У структури активе друштава за осигурање са стањем на дан 31. децембра 2005. године 50,2% односи се на сталну имовину (од чега 36,2% на некретнине, а 13% на дугорочне финансијске пласмане), док се 49,3% односи на обртну имовину (од чега на потраживања по премијама и на краткорочне финансијске пласмане по 18%).

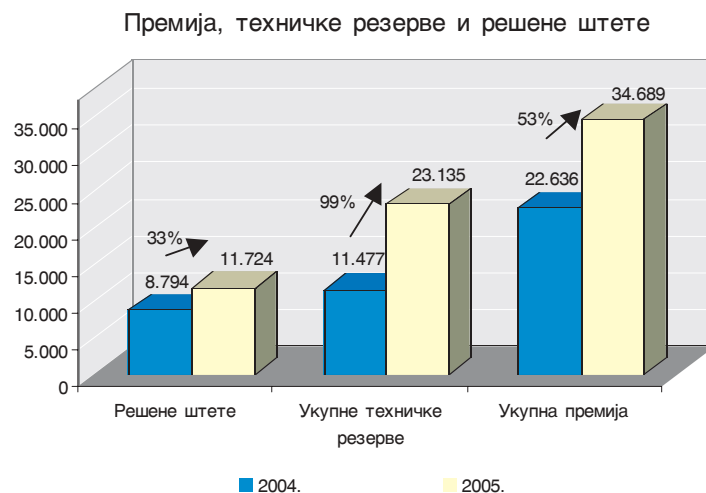
Структура пасиве

У структури пасиве на дан 31. децембра 2005. године капитал и резерве исказују учешће од 40%, а техничке резерве од 49%.

Друштва за осигурање су у 2005. години смањила учешће свог капитала у корист повећаних издвајања средстава у техничке резерве. Истовремено, са релативним падом учешћа капитала у структури пасиве капитал и резерве су исказали номинални пораст за 19% у односу на 2004. (са 15,6 на 18,6 милијарди динара), што је углавном резултат извршених докапитализација друштава у складу са законском регулативом.

С друге стране, техничке резерве, које друштво за осигурање користи за покриће обавеза према осигураницима, на дан 31. децембра 2005. године износиле су 22,8 милијарди динара и у поређењу са 2004. годином, када су износиле 11,5 милијарди динара, готово да су се удвостручиле, исказујући пораст од 99%, што је, заједно са адекватним улагањима тих резерви, од највећег значаја за сигурност осигураника.

Структура техничких резерви условљена је структуром портфеља осигураваача, односно ниским учешћем животних осигурања у укупном портфељу друштава за осигурање. Највећи део техничких резерви чине преносне премије (48,7%), а затим резервисане штете (32,9%), што представља више од 80% техничких резерви.

Извор: Народна банка Србије.

Показатељи профитабилности

Принос на укупну имовину друштва, као процентуално изражен однос **нето добити и укупне имовине**, и рентабилност властитих средстава, као однос **нето добити и основног капитала друштва**, у 2005. бележе пораст у односу на претходну годину.

Наиме, принос на укупну имовину друштава која су пословала у 2004. години износио је 0,64%, док се у 2005. години повећао на 1,43%, што значи да је на 100 динара укупне имовине остварено 1,43 динара приноса.

Рентабилност властитих средстава у 2004. години износила је 1,54%, а у 2005. години 4,37%, што значи да је на 100 динара основног капитала остварено 4,37 динара нето добити.

Аутоодговорност

Обавезним осигурањем власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима тренутно се бави 11 друштава.

Доношењем новог закона о обавезном осигурању биће заокружен регулаторни оквир осигурања. До његовог доношења Народна банка Србије је, заједно са Удружењем друштава за осигурање, у протеклом периоду предузела активности на унапређењу овог сегмента осигурања увођењем нове стандардне полисе, заштићене холограмом, коју штампа Завод за израду новчаница. Тиме се обезбеђивањем униформности и заштите полисе тежи повећању заштите клијената и минимизирању могућности издавања више полиса са истим бројем.

Из упоредних показатеља произлази да је, иако је број друштава за осигурање смањен за око 50%, на тржишту осигурања дошло до значајних позитивних промена, које се у поређењу са 2004. годином огледају у следећем:

Укупна премија осигурања повећана је за 53%, број запослених за 35%, благо је побољшана структура премије у смислу, иако скромног, повећања премије животног осигурања, са 6,7% на 9,5%, повећан је обим пословања за 51% и капитал за 19% и, што је од изузетног значаја за сигурност и стабилност сектора, повећане су техничке резерве, које служе за измиривање преузетих обавеза по издатим полисама, за чак 99%.

Народна банка Србије ће наставити са активностима на даљој стабилизацији тржишта осигурања и заштити интереса клијената кроз организовање перманентног надзора, заснованог на процени ризика којима се у свом пословању излажу друштва за осигурање и инсистирање на јачању корпоративног управљања и транспарентности рада друштава, процену начина управљања ризицима и благовремено предузимање корективних мера према друштвима ради минимизирања њихове могућности да о року и у целини измире своје обавезе по издатим полисама.

НАДЗОР ДРУШТАВА ЗА УПРАВЉАЊЕ ДОБРОВОЉНИМ ПЕНЗИЈСКИМ ФОНДОВИМА

ЗАКОНОДАВНИ ОКВИР
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ

138
139

Законодавни оквир

Пензијски фондови у Србији немају довољно средстава за редовну исплату пензија. Становништво Србије је међу десет најстаријих у свету са сталним растом броја пензионера у односу на број запослених.

Као један од одговора на проблем недостатка средстава за редовну исплату пензија, многе земље су реформу пензијског система спровеле уводећи приватне пензијске фондове као институције колективног инвестирања у хартије од вредности. Приватни пензијски фондови се уводе да би се омогућила дугорочна штедња за старост. У систему у коме постоје добровољни пензијски фондови сваки грађанин има избор да одлучи да ли жели да се учлани и колико да уплаћује у добровољни пензијски фонд.

У Србији је током 2005. године донет Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, који се примењује од 1. априла 2006. године.

Закон омогућава оснивање друштава за управљање и организовање добровољних пензијских фондова и одређује критеријуме које је потребно испунити да би се заштитили интереси чланова фонда. Такође, Закон регулише пословање друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, организовање и управљање добровољним пензијским фондовима, активности и дужности кастоди банке, надлежности Народне банке Србије у надзору рада друштава за управљање и друга питања значајна за функционисање добровољних пензијских фондова.

Основна сврха добровољних пензијских фондова јесте да се грађанима пружи могућност увећања пензијских прихода, као и избора колико новца ће одвајати за ту намену. У добровољне пензијске фондове и пензијске планове средства се прикупљају уплатом пензијских доприноса чланова добровољног пензијског фонда, односно обвезника уплате ради даљег улагања, да би, по испуњењу услова, члан стекао право на повлачење и располагање акумулираним средствима.

Народној банци Србије је поверено да:

- издаје дозволе за рад друштвима за управљање и дозволе за организовање и управљање фондовима и да истовремено одобрава именовање управе друштава,
- одобрава правила пословања друштава, проспекте и други маркетиншки материјал,
- води регистар добровољних пензијских фондова,

- врши надзор над обављањем делатности управљања добровољним пензијским фондовима,
- прима дневне извештаје кастоди банке о вредности нето имовине и инвестиционе јединице добровољног пензијског фонда,
- прима и контролише годишње, полугодишње и месечне извештаје друштва за управљање пензионим фондовима.

Редован надзор над пословањем друштава за управљање Народна банка Србије врши путем непосредне контроле и уколико се у поступку надзора утврди било каква неправилност Народна банка Србије је овлашћена да предузме неку од мера надзора или, у случају тежих повреда, одузме дозволу за рад друштву за управљање.

Планови за 2006. годину

Народна банка Србије врши улогу супервизора друштава за управљање добровољним пензијским фондовима и доноси подзаконска акта неопходна за спровођење Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима.

Народна банка Србије ће као регулатор у 2006. години:

- прописати контни оквир за друштва за управљање добровољним пензијским фондовима и контни оквир за добровољне пензијске фондове,
- прописати садржаје и форме финансијских извештаја добровољних пензијских фондова,
- утврдити и прописати садржаје ревизорских извештаја добровољних пензијских фондова,
- прописати максималне висине улагања имовине добровољног пензијског фонда,
- установити и водити регистар добровољних пензијских фондова,
- прописати начин обрачуна накнада друштва за управљање добровољним пензијским фондовима,
- прописати процену и обрачун тржишне и нето вредности имовине добровољног пензијског фонда,
- прописати ближу садржину и стандардизовани формат проспекта добровољног пензијског фонда,
- прописати ближу садржину и стандардизовани формат уговора о чланству у добровољном пензијском фонду,
- прописати учесталост, начин и стандардизовану форму извештавања кастоди банке,
- прописати начин обрачуна приноса добровољног пензијског фонда,
- уредити поступак отварања и вођења индивидуалног рачуна чланова добровољног пензијског фонда,
- уредити оглашавање добровољних пензијских фондова,
- утврдити врсте финансијских институција које могу бити посредници друштава за управљање добровољним пензијским фондом,

- утврдити правила идентификовања, мерења и контроле ризика у пословању друштва за управљање добровољним пензијским фондом,
- прописати начин вршења надзора над друштвом за управљање добровољним пензијским фондом,
- утврдити методологију усклађивања пословања друштава за осигурање са Законом о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима.

Народна банка Србије ће током 2006. године имати улогу супервизора кроз следеће активности:

- давање дозвола за рад и управљање друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима,
- давање сагласности за квалификовано учешће у власништву друштва за управљање добровољним пензијским фондовима,
- давање сагласности за именовање чланова управе друштава за управљање добровољним пензијским фондовима,
- вршење посредне и непосредне супервизије добровољних пензијских фондова,
- лиценцирање физичких лица за обављање послова информисања о чланству у добровољном пензијском фонду и вођење њиховог регистра,
- свакодневно праћење нето вредности имовине добровољних пензијских фондова и вредности инвестиционе јединице сваког добровољног пензијског фонда.

НАДЗОР ПОСЛОВАЊА ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА

ЗАКОНОДАВНИ ОКВИР	142
ТРЖИШТЕ ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА У СРБИЈИ	143
УЧЕСНИЦИ НА ТРЖИШТУ	143
БИЛАНСНА СУМА И БИЛАНСНА СТРУКТУРА	143
СТРУКТУРА ПЛАСМАНА ПО ОСНОВУ ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА	145
БИЛАНС УСПЕХА	146
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ	146

Законодавни оквир

Законом о изменама и допунама Закона о финансијском лизингу, од јула 2005. године, Народној банци Србије је поверена функција надзора над пословањем давалаца финансијског лизинга, као релативно новим сегментом финансијског тржишта са све већим значајем. Уз уважавање специфичности посла финансијског лизинга, циљ надзора над пословањем давалаца лизинга је већа транспарентност финансијског тржишта и његов развој заснован на фер конкуренцији, заштита и едукација потрошача, као и ефикасније спровођење консолидоване супервизије учесника у финансијском сектору.

Народна банка Србије, у оквиру ове нове функције, издаје дозволе за обављање послова финансијског лизинга, даје сагласност на одлуке о именовању чланова органа управљања и лица с посебним овлашћењима и одговорностима давалаца лизинга, сагледава обим и прати развој активности финансијског лизинга на основу података које достављају даваоци лизинга, врши непосредан надзор њиховог пословања и предузима корективне мере када се надзором утврде незаконитости и неправилности у пословању.

Функцију надзора над пословањем давалаца финансијског лизинга извршава посебан сектор оформљен почетком 2006. године, у оквиру кога су организована два одељења (одељење за надзор и одељење за правне послове).

На основу законских овлашћења, Народна банка Србије је надлежна и да доноси подзаконске акте којима се ближе уређује поступак издавања дозвола и давања сагласности, прописује минималне услове на основу којих давалац лизинга закључује уговоре о лизингу и начин исказивања лизинг накнаде и других трошкова који настају закључењем уговора о лизингу, уређује поступак вршења надзора над пословањем давалаца лизинга и прописује начин и рокове достављања података о пословању давалаца лизинга. Поред наведеног, Народној банци Србије је дата и могућност да пропише обавезу издвајања и држања средстава резерве давалаца лизинга.

У складу с наведеним, у последњем тромесечју 2005. године донета су следећа подзаконска акта:

- Одлука о спровођењу одредаба Закона о финансијском лизингу које се односе на издавање дозвола и давање сагласности Народне банке Србије,
- Одлука о обавези давалаца лизинга да држе средства резерве, и
- Одлука о ближим условима и начину вршења надзора над обављањем послова даваоца лизинга.

У истом периоду, предузете су и активности на изради нацрта текстова следећих подзаконских аката, који су објављени почетком 2006. године:

- Одлука о минималним условима за закључење уговора о финансијском лизингу и о начину исказивања лизинг накнаде и других трошкова који настају закључењем тог уговора,
- Упутство за примену Одлуке о минималним условима за закључење уговора о финансијском лизингу и о начину исказивања лизинг накнаде и других трошкова који настају закључењем тог уговора, и
- Одлука о подацима које давалац лизинга доставља Народној банци Србије и о начину и роковима достављања тих података.

Тржиште финансијског лизинга у Србији

Учесници на тржишту

На тржишту финансијског лизинга у 2005. години учествовало је укупно 13 давалаца лизинга основаних пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама Закона о финансијском лизингу, а који су своје пословање, у прописаном року, ускладили са одредбама тог закона и током јануара 2006. године добили дозволе за рад.

Од укупног броја давалаца лизинга четири су у већинском власништву домаћих правних лица, осам у већинском власништву страних правних лица, док је код једног даваоца лизинга удео у власништву домаћег и страног оснивача једнак.

Оснивачи два даваоца лизинга не припадају финансијском сектору, док су оснивачи осталих давалаца лизинга банке, чланице банкарских група или друге финансијске институције.

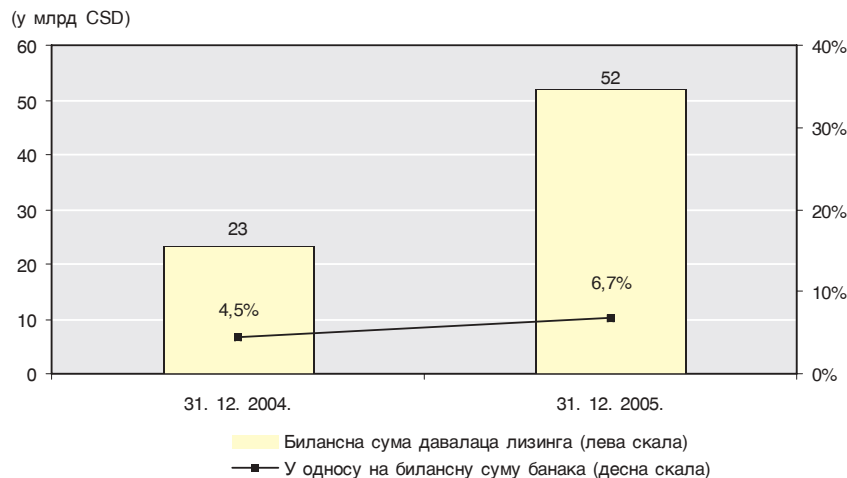
У сектору финансијског лизинга на крају 2005. године било је запослено укупно 329 лица.

Билансна сума и билансна структура

Обим пословања сектора финансијског лизинга, мерен билансном сумом давалаца лизинга који су добили дозволе за рад, у току 2005. године је повећан за 2,3 пута, то јест са 23 на 52 милијарде динара.

Током две и по године пословања сектор финансијског лизинга је достигао обим активности од 6,7% укупне билансне суме банкарског сектора.

Однос билансне суме банака и давалаца лизинга

Извор: Народна банка Србије.

У структури укупне активе давалаца лизинга на дан 31. децембра 2005. године 91,3% односи се на потраживања по основу финансијског лизинга, док се највећи део — чак 83,2% — укупне пасиве односи на дугорочне кредите из иностранства, што указује на чињеницу да даваоци лизинга претежан део својих активности финансирају путем дугорочног задуживања у иностранству. Учешће дугорочних и краткорочних кредита у земљи у укупној пасиви износи 9,3%, док капитал давалаца лизинга у укупној пасиви има веома ниско учешће — свега 4,2%.

Структура активе на дан 31. 12. 2005.

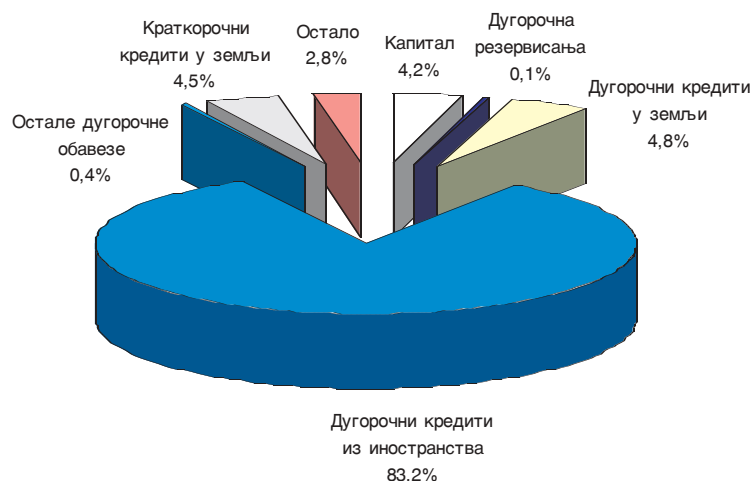

Извор: Народна банка Србије.

Однос домаћих и страних извора финансирања у 2005. години у односу на 2004. изменио се у корист страних извора — стање укупних

обавеза према иностранству је у току 2005. године остварило бржи раст у односу на раст укупне активе, што је за последицу имало раст учешћа ове категорије извора у укупној пасиви са 73,5% на 83,2%.

Структура пасиве на дан 31. 12. 2005.

Извор: Народна банка Србије.

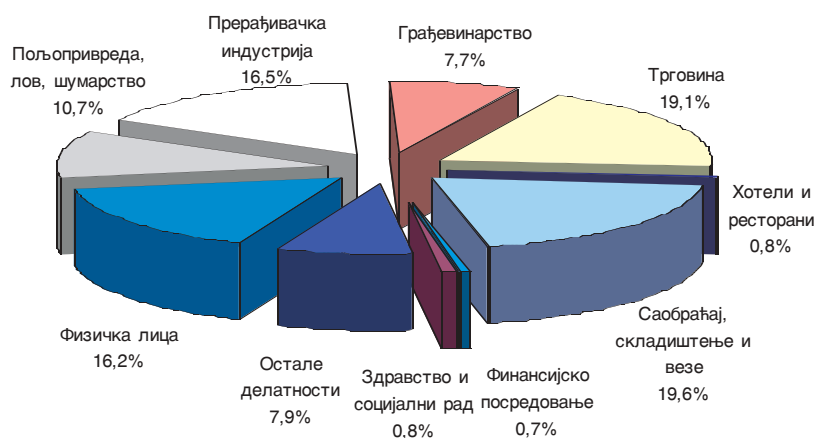
Несразмеран однос висине капитала и укупних обавеза давалаца лизинга последица је пре свега чињенице да су највећи повериоци давалаца лизинга њихови оснивачи или правна лица која послују у оквиру исте банкарске групе.

Структура пласмана по основу финансијског лизинга

Структура стања пласмана према примаоцу лизинга на дан 31. децембра 2005. године показује да су најзначајнији корисници финансијског лизинга правна лица, са учешћем од 74,2% у укупним пласманима, затим физичка лица, са 14,7%, и предузетници, са 6,8%. Према структури, највећи део пласмана односи се на сектор саобраћаја, складиштења и веза — 19,6%, сектор трговине — 19,1%, прерађивачку индустрију — 16,5% и физичка лица — 16,2%. Разлика учешћа физичких лица у секторској структури пласмана и структури према примаоцу лизинга указује да део предузетника није распоређен према њиховој основној делатности.

Посматрано према предмету финансирања, највећи део пласмана односи се на финансирање путничких возила — 34,6%, затим теретних возила, минибусева и аутобуса — 31,1%, као и пољопривредне опреме и машина — 12%.

Секторска структура пласмана

Извор: Народна банка Србије.

Биланс успеха

Укупан добитак пре опорезивања на нивоу тржишта финансијског лизинга у 2005. години износи 980 милиона динара и у односу на 2004. годину повећао се за два и по пута (када је износио 395 милиона динара).

Најзначајнија категорија прихода даваоца лизинга су позитивне курсне разлике – 56,6% (43,8% у 2004) и приходи од камата – 27,9% (28% у 2004).

Најзначајније категорије расхода представљају негативне курсне разлике – 66,9% укупних расхода (62,8% у 2004), пословни, тј. оперативни расходи – 13,5% (20,1% у 2004), и расходи камата – 13,1% (12,3% у 2004).

Високо учешће курсних разлика у приходима и расходима давалаца лизинга последица су наведене структуре извора финансирања (највећи део се односи на кредите из иностранства), због чега је целокупан износ пласмана по основу финансијског лизинга уговорен са валутном клаузулом.

Планови за 2006. годину

Активности у 2006. години биће усмерене на:

- континуирано праћење и анализу пословања давалаца финансијског лизинга,
- унапређење законске регулативе и подзаконских аката из области финансијског лизинга ради стварања услова за ефикасније спровођење функције надзора и остваривања циљева тог надзора,

- почетак вршења непосредног надзора над пословањем давалаца лизинга,
- унапређивање кадровских ресурса, првенствено путем њихове едукације и оспособљавања,
- унапређивање техничких ресурса, дефинисањем електронског начина достављања података и креирањем апликативне подршке за активности из надлежности сектора,
- унапређивање организације рада сектора, дефинисањем адекватних процедура и изработом приручника за вршење надзора,
- дефинисање система размене информација са другим организационим јединицама Народне банке Србије које извршавају активности надзора учесника у финансијском сектору с циљем ефикаснијег спровођења консолидоване супервизије,
- побољшање комуникације са даваоцима лизинга ради постизања вишег степена разумевања функције супервизије, као и благовременог прибављања информација од значаја за активности сектора.

ПЛАТНИ ПРОМЕТ

ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПЛАТНОГ ПРОМЕТА
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ

150
152

Функционисање платног промета

У 2005. години, посредством RTGS и клиринг система Народне банке Србије, у домаћем међубанкарском платном промету реализовано је укупно 127,53 милиона плаћања, у вредности од 10.361,42 милијарде динара. Месечни просек реализоване вредности промета у RTGS и клиринг систему за 2005. годину износио је 863,45 милијарди динара, док је дневни просек износио 40,79 милијарди динара.

Од укупно реализованог броја плаћања у 2005. години, RTGS плаћања су учествовала са 32,48%, или 41,42 милиона плаћања, а плаћања у клирингу са 67,52%, или 86,11 милиона плаћања. Током године месечно је у просеку реализовано 10,63 милиона међубанкарских плаћања.

Од 1. јануара 2005. године Сектор за платни систем Народне банке Србије понудио је, у оквиру RTGS и клиринг система, банкама и Управи за трезор Министарства финансија Републике Србије нови сервис, којим је омогућено да се плаћања SWIFT порукама MT102, које су се до тада извршавале искључиво у клирингу, могу извршавати и у реалном времену. То решење омогућило је банкама да још више унапреде квалитет и брзину својих услуга које пружају клијентима. У 2005. години реализовано је око 35 милиона плаћања у порукама MT102 у реалном времену и њихово учешће у укупном броју међубанкарских плаћања реализованих током године износило је 28,79 %, уз испољену тенденцију пораста.

Резултате досадашњег рада RTGS и клиринг система Народне банке Србије најбоље илуструју подаци о истовременом тренду раста броја реализованих домаћих међубанкарских плаћања и расположивости RTGS система Народне банке Србије. У 2005. години је реализовано за 11,74% више међубанкарских плаћања у односу на 2004, а у 2004. години 10,08% више у поређењу са 2003. годином. Истовремено, расположивост продукције RTGS и клиринг система у 2003. години износила је 99,71%, у 2004. години 99,91%, а у 2005. години чак 99,96%.

У току године, у систему домаћег платног промета реализована су даља пословна и техничка унапређења, која су допринела бржем развоју тржишта финансијских услуга у земљи кроз повећање конкурентности

између банака и даље снижење трошкова и тарифа за обављање послова платног промета, уз истовремено повећање квалитета, поузданости и брзине услуга домаћег платног промета.

Укупно остварена вредност промета у RTGS и клиринг систему у 2005. (месечно и по тромесечјима)

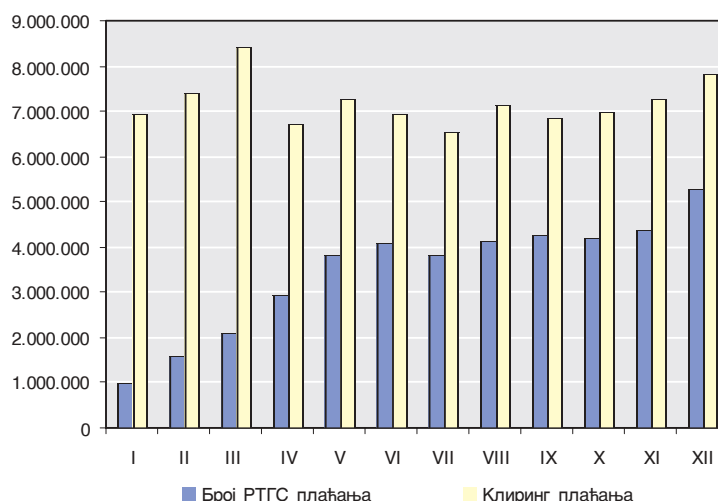
(у милијардама динара)

Период	Промет у RTGS-у	Радних дана	Дневни просек	Промет у клирингу	Дневни просек	Учешће клиринга
Јануар	570,55	19	30,03	51,23	2,70	8,98%
Фебруар	598,16	19	31,48	49,17	2,59	8,22%
Март	735,47	23	31,98	61,48	2,67	8,36%
I тромесечје	1.904,18	61	31,22	161,87	2,65	8,50%
Април	739,34	19	38,91	57,49	3,03	7,78%
Мај	835,96	20	41,80	62,20	3,11	7,44%
Јун	901,96	22	41,00	61,52	2,80	6,82%
II тромесечје	2.477,26	61	40,61	181,21	2,97	7,32%
Јул	906,13	21	43,15	61,20	2,91	6,75%
Август	985,53	23	42,85	65,52	2,85	6,65%
Септембар	1.000,54	22	45,48	64,82	2,95	6,48%
III тромесечје	2.892,20	66	43,82	191,54	2,90	6,62%
Октобар	961,57	21	45,79	66,47	3,17	6,91%
Новембар	992,91	22	45,13	67,26	3,06	6,77%
Децембар	1.133,32	23	49,27	74,04	3,22	6,53%
IV тромесечје	3.087,79	66	46,78	207,76	3,15	6,73%
Укупно	10.361,42	254	40,79	742,39	2,92	7,16%

Извор: Сектор за платни систем НБС.

Структура плаћања реализованих у 2005.

(по месецима у милионима трансакција)

Извор: Народна банка Србије.

Планови за 2006. годину

Приоритет у раду Сектора за платни систем Народне банке Србије и у 2006. години ће бити одржавање високих стандарда у раду платног система у Републици Србији. Функционисање платног система у нашој земљи засновано је на доследном поштовању и примени основних принципа за системски важне платне системе, при чему је посебно значајно одржавање достигнутог нивоа расположивости система, који је и у 2005. години био изнад светских стандарда.

У току 2006. године Сектор за платни систем планира завршетак започетих активности у вези са пресељењем у нову пословну зграду, чиме ће се омогућити знатно унапређење информатичке инфраструктуре и даље унапредити сегмент сигурности и заштите система.

ДИРЕКЦИЈА ЗА РЕГИСТРЕ И ПРИНУДНУ НАПЛАТУ

ПОСЛОВИ ОДЕЉЕЊА ЗА РЕГИСТРЕ	154
ПОСЛОВИ ОДЕЉЕЊА ЗА ПРИНУДНУ НАПЛАТУ	157

Послови Одељења за регистре

До 30. септембра 2005. године Одељење за регистре Дирекције за регистре и принудну наплату обављало је послове бонитета и финансијских извештаја у Седишту и 28 јединица у филијалама и експозитурама Народне банке Србије.

Доношењем Правилника о изменама и допунама Правилника о унутрашњој организацији Народне банке Србије и Правилника о изменама и допунама Правилника о систематизацији радних места и коефицијентима за вредновање радних места у Народној банци Србије, од 1. октобра 2005. године послови бонитета и финансијских извештаја обављају се само у Седишту. Послови у вези с развојем, припремом прописа, методологијом, упутствима и инструкцијама, технолошка решења и иновације извршавају се у Београду, а оперативни послови пријема и обраде финансијских извештаја и бонитета у Одсеку за пријем финансијских извештаја и бонитет у Новом Саду.

У току 2005. године Одељење за регистре обављало је следеће активности:

- Реализовани су обимни оперативни послови пријема и обраде годишњих, консолидованих и усвојених финансијских извештаја са мишљењем ревизора за 2004. годину, то јест:

- примљено је укупно 113.890 годишњих финансијских извештаја, 410 консолидованих и 2.163 усвојена финансијска извештаја, након чега је извршена њихова обрада;

- изворни подаци из финансијских извештаја, после извршених макроконтрола, унети су у Регистар финансијских извештаја;

- након обраде финансијских извештаја и израчунавања и контроле показатеља за све групе правних лица и предузетника, ти показатељи су унети у Регистар бонитета правних лица;

- на захтев државних органа и организација, достављен је, без накнаде, већи број података из финансијских извештаја, односно на захтев других корисника из Регистра бонитета издато 21.317 извештаја о бонитету правних лица и предузетника, укључујући специјалне аранжмане.

- Израђена су саопштења о резултатима пословања правних лица у Републици Србији (на основу прелиминарне обраде података из финансијских извештаја за 2004. годину) за предузећа и задруге, банке и

друге финансијске организације, друштва за осигурање, брокерско-дилерска друштва, предузетнике и друга правна лица.

- Поднете су пријаве за привредни преступ против правних лица која нису доставила финансијске извештаје за 2004. годину и одржан састанак са представницима тужилаштва и судова (договор о начину рада); израђене су инструкције и електронске апликације поднете пријаве.

- У сарадњи са Министарством финансија, припремани су прописи из области рачуноводства:

- извршено је истраживање европске праксе (Словенија и Белгија) у вези са ревизијом финансијских извештаја и роковима њиховог достављања;

- дате су примедбе и предлози на Нацрт закона о рачуноводству и ревизији;

- дате су примедбе и предлози на измене и допуне подзаконских аката (Правилник о контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за предузећа, задруге и предузетнике, Правилник о обрасцима и садржини позиција у обрасцима финансијског извештаја за предузећа, задруге и предузетнике).

- Реализација пројекта Мишљење о бонитету предузећа:

- извршена су истраживања везана за оцену ризика и начин исказивања мишљења о бонитету предузећа у окружењу (НБС – контрола банака, међународне рејтинг агенције Standard&Poor's, Moody's, Dun&Bradstreet и АЈПЕС – Словенија);

- дефинисани су принципи финансијске политике као основе за утврђивање мишљења о бонитету предузећа;

- започета је израда методологије и критеријума за исказивање мишљења о бонитету предузећа и др.

- У оквиру сарадње са Banque de France, размењена су искуства и информације у вези са применом модела финансијске анализе, оцене и рејтинга.

- Остварена је сарадња са Сектором за контролу и надзор пословања банака и других финансијских организација у методолошком дефинисању и изради специјализованог извештаја као подршка поступку *off site* контроле.

- израђен је специјализовани извештај – Финансијска анализа дужника (БОН-ФА) за анализу кредитног портфолија банака и класификацију наплате потраживања; у току 2005. године реализовано је 200 извештаја.

- Започета је сарадња са Raiffeisen bank-ом на изради специјализованог аранжмана, као подршка одлучивању у поступку одобравања кредита малим и средњим предузећима.

- У сарадњи са Министарством за економске односе Србије и Црне Горе, сачињен је специјализовани извештај о бонитету за регистрацију обављања спољне трговине контролисаном робом (БОН-СТ/КР);

- Одељење за регистре учествовало је у раду FSP мисије: одржани су састанци са представницима Светске банке и ММФ-а (о раду Одељења

за регистре, примени европских стандарда — класификације делатности ЕУРОСТАТ-а и МРС, обради и доступности података и сл.); припремљени су извештаји и обрађени подаци по посебним захтевима (методологији) Светске банке и ММФ-а о пословању предузећа; извршена је обрада података и извештавање о лизинг компанијама (појединачно, збирно, одређена серија показатеља).

- Одељење за регистре је учествовало у раду радне групе за реформу пензионог система у Републици Србији (Централни регистар осигураника — анализа решења у окружењу и избор модела и институције).

- Остварена је сарадња са највећим изворима података у земљи у контексту почетка рада новоосноване Агенције за привредне регистре (НБС, РЗС, ПУ): извршена је анализа података о регистрацији привредних субјеката (усаглашавање са постојећим изворима, сугестије за допуну решења од интереса за земљу) и обновљени стари и склопљени нови споразуми о сарадњи и размени података.

- Остварена је сарадња на нивоу референтне групе најзначајнијих корисника и произвођача економске статистике у Републици Србији и посета Централног статистичког бироа Шведске у оквиру мисије СИДА.

- Одељење за регистре обављало је активности везане за интегрисање Интернет стране Одељења у нову Интернет страну Народне банке Србије.

- Остварено је учешће у раду Call Centra Народне банке Србије, израђени су информатори о регистрима Одељења за регистре и о пријему финансијских извештаја за 2005. годину, чиме је реализован проток информација (питања и одговори) по правилима рада тог центра.

- Спроведене су измене и допуне одлука, процедура и упутстава Одељења за регистре.

- У поступку припрема за пријем и обраду финансијских извештаја за 2005. годину, а у складу са усвојеним Бизнис планом и у сарадњи са другим организационим деловима Народне банке, извршено је следеће:

- постављена је организација послова пријема финансијских извештаја за 2005. годину, дефинисани координација рада, одговорност и извршење;

- утврђене су потребе за простором, одређена пријемна места по градовима (регионима) за пријем финансијских извештаја;

- утврђен је потребан број радника за пријем и обраду финансијских извештаја;

- започето је опремање простора за обраду финансијских извештаја у Новом Саду;

- израђена су упутства за пријем, унос и контролу финансијских извештаја за 2005. годину;

- завршена је апликација за електронски пријем финансијских извештаја и припремљен материјал за промоцију таквог пријема (CD са апликацијом и упутствима, чланак за стручне публикације, учешће на

семинарима, презентације) и уговарање начина сарадње са Савезом рачуновођа и ревизора Србије, Привредним саветником, Цекосом и ИРС-ом.

Увођењем нове организације рада у Одељењу за регистре, започет је процес квалитативних промена које су имале за циљ да се обимни оперативни послови пријема и обраде годишњих финансијских извештаја и давања података из регистара, односно комуникација са корисницима, обављају применом технолошких решења, пријемом тих извештаја у електронској форми и давањем података и обавештења путем Интернета. Остварење планираних циљева резултат је ангажованости на реализацији послова у складу са утврђеним роковима.

Послови Одељења за принудну наплату

Принудну наплату основа и налога за принудну наплату на терет рачуна клијената банака Народна банка Србије спроводи на основу члана 57. Закона о платном промету.

Организационо, у оквиру Дирекције за регистре и принудну наплату, принудну наплату спроводи Одељење за принудну наплату. Одељење је те послове обављало преко 28 организационих јединица у филијалама и експозитурама Народне банке Србије до 30. септембра 2005. године. После реорганизације Народне банке, тј. од 1. октобра 2005, послови принудне наплате обављају се преко два одсека за принудну наплату, у Београду и Крагујевцу.

Од надлежних органа (пореска управа, судови, царина...) примљено је укупно 197.986 решења за принудну наплату са рачуна дужника (од чега је 38.167 враћено због недостатака), као и 111.362 налога за принудну наплату (налози повериоца по основу доспелих меница и овлашћења). С обзиром на то да се принудна наплата основа и налога на терет дужника клијента банака спроводи разменом електронских порука са банкама, у 2005. години је размењено укупно 3.849.954 порука.

Са стањем на дан 31. децембра 2005. године, у принудној наплати било је евидентирано укупно 51.233 дужника, од чега 36.185 има отворене текуће рачуне код банака, а 15.045 дужника, чија је блокада преузета од Народне банке Југославије ЗОП-а 1. јануара 2003. године, до данас није отворило рачуне у банкама. Будући да се за дужнике који немају отворен рачун код банке принудна наплата не спроводи, а брисање ових дужника могуће је законски спровести једино на основу решења о брисању привредног субјекта из регистра надлежног органа, односно отварањем стечајног поступка, Одељење је, преко Министарства финансија, иницирало решавање овог проблема предлогом доношења посебне законске регулативе, у смислу прописивања рока у коме ти дужници треба да отворе рачуне, а по истеку рока, покретања стечајног поступка по службеној дужности.

Давање мишљења, инструкција и одговора организационим јединицама, банкама, општинским и трговинским судовима, Пореској управи и др. свакодневно је рађено, а у 2005. години прослеђено је укупно 1.930 дописа. О свим уоченим неправилностима у пословању банака везано за спровођење

принудне наплате, односно слање и пријем електронских порука одмах је обавештаван Сектор контроле банака ради предузимања мера.

Одељење за принудну наплату у 2005. години било је ангажовано на изради Нацрта предлога за измене и допуне Одлуке о начину спровођења принудне наплате, нове Инструкције о поступању Народне банке Србије када је банка дужник, Упутства банкама о поступању са меницама када је банка авалиста и предлога за измене и допуне Закона о висини стопе затезне камате.

Са Пореском управом – Централом и судовима одржани су састанци и бројни контакти с циљем решавања конкретних проблема и договора око пријема и извршавања решења. Поред тога, свим организационим јединицама Пореске управе (укупно 154) достављени су подаци о дужницима блокираним дуже од 30 дана непрекидно по основу неплаћених јавних прихода према седишту дужника, ради предузимања мера.

Одељење је у 2005. години било значајно ангажовано и на изради презентације принудне наплате на сајту Народне банке Србије и омогућавању странкама да преко упита добију информацију о износу блокаде и броју дана неликвидности дужника евидентираних у принудној наплати.

Укупно наплаћена накнада за услуге принудне наплате у 2005. години износила је 274.792.975,17 динара.

НАЦИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА ПЛАТНЕ КАРТИЦЕ

РАЗВОЈ КАРТИЧАРСТВА У СРБИЈИ У ПЕРИОДУ 2000–2005. ГОДИНЕ	160
ОБИМ ПОСЛОВАЊА НА ТРЖИШТУ ПЛАТНИХ КАРТИЦА У ЗЕМЉИ ТОКОМ 2005. ГОДИНЕ	160
НАЦИОНАЛНА ПЛАТНА КАРТИЦА – DINACARD	162
ИСТОРИЈАТ	162
ОБИМ ПОСЛОВАЊА ТОКОМ 2005. ГОДИНЕ	163

Развој тржишта картичарства у Србији у периоду 2000–2005. године

Бивша Југославија била је најактивније тржиште платних картица у источној и југоисточној Европи, где су, уз локалне картице банака и трговинских кућа, били присутни светски картичарски системи. Након стагнације на тржишту платних картица током деведесетих година, нови зачетак тржишта картица у Србији отпочео је јула 2000, када је са радом кренуо YUBA систем. У 2001. години интернационални систем VISA враћа се на домаће тржиште, током 2002. са радом почиње и Master Card, а у октобру 2003. извршена је и прва трансакција у DinaCard систему. Почетком 2006. године на тржишту платних картица у Србији присутни су сви поменути системи банкарских картица.

На тржишту картица у земљи, уз поменуте системе, активна су и два система платних картица који функционишу ван пословних банака, а то су Diners Club International и American Express. Diners Club International се на домаћем тржишту поново појављује 1996. године, док је прихватање American Express картица у Србији омогућено тек крајем 2005. године. Неколико банака у Србији издаје и сопствене платне картице, а исто чине и неки велики трговачки ланци.

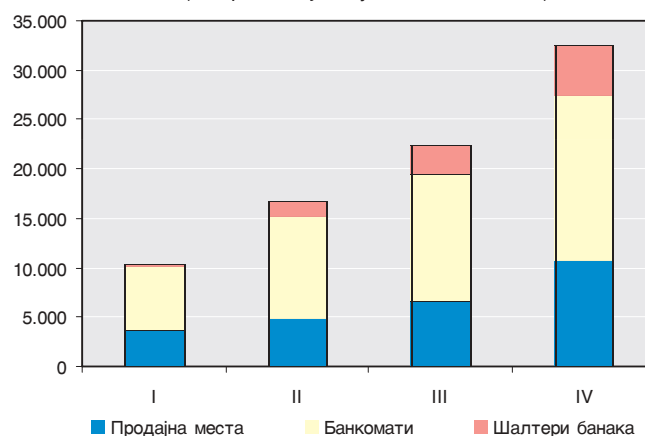
Током последње три године, тржиште платних картица у Србији доживело је интензиван развој, посебно у 2005. години. У децембру 2002. у земљи је било издато око 300.000 платних картица, док је тај број крајем 2005. чак 13 пута већи и износи близу 3,9 милиона. Број банкомата на којима се картицама може подићи готовина достигао је 837, и он је пет пута већи од податка с краја 2002, док је број инсталираних POS терминала око шест пута већи него у децембру 2002. године и износи близу 32.000. Тако интензиван развој картичарства у Србији 2005. године доживео је признање и у изјави VISA International-а да је српско тржиште платних картица имало највећи раст после кинеског.

Обим пословања на тржишту платних картица у земљи током 2005. године

У 2005. години, укупан број трансакција картицама издатим у земљи премашио је 25 милиона, што је два и по пута више у односу на број

транзакција у 2004, а укупан промет износи преко 80 милијарди динара, што је три пута више од промета оствареног у 2004. У укупном промету картицама издатим у земљи у 2005. години 57% промета остварено је на банкоматима, а 31% на продајним местима, с тенденцијом повећања удела промета на продајним местима почев од другог тромесечја 2005.

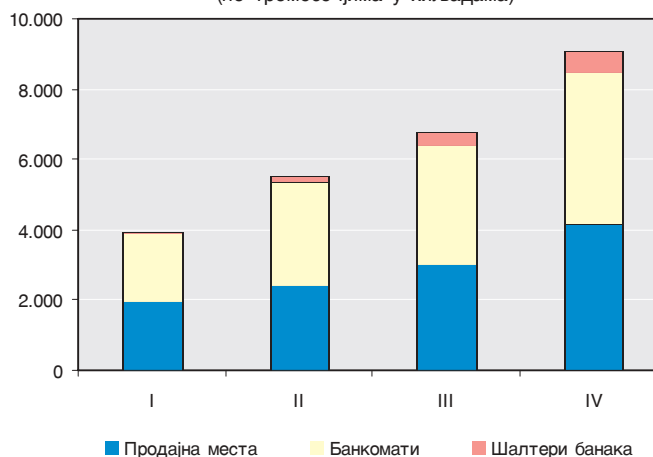
Промет платним картицама у 2005.
(по тромесечјима у милионима CSD)

Извор: Народна банка Србије.

У укупном броју трансакција ситуација је нешто другачија — 50% трансакција остварено је на банкоматима, а 46% на продајним местима, такође са тенденцијом повећања удела броја трансакција на продајним местима почев од другог тромесечја 2005.

Број трансакција платним картицама у 2005.
(по тромесечјима у хиљадама)

Извор: Народна банка Србије.

Од укупног броја издатих картица, у четвртном тромесечју 2005. било је активно њих 42%, што је и даље незадовољавајуће (иако се примећује значајан помак у односу на претходну годину, када је било активно 31% издатих картица) и представља један од највећих проблема картичарства

у Србији. У укупном промету платним картицама у 2005. години 83% промета остварно је дебитним картицама, 14% кредитним картицама и 3% пословним картицама. Кредитне картице, које представљају око 10% свих картица издатих у земљи, знатно су активније од дебитних, а проценат активних кредитних картица у односу на број издатих у четвртном тромесечју 2005. износио је 76%.

Промет у иностранству у 2005. години остварен картицама издатим у Србији износио је 74,84 милиона евра (раст од 59% у односу на 2004). Промет иностраним картицама у земљи био је преко 17 милијарди динара, што представља раст од 123% у односу на 2004. годину.

Основни показатељи пословања платним картицама у 2005. години

	2004.	2005.	Стопе раста (у %)
Број издатих картица (на крају периода)	2.157.952	3.858.302	79
Број трансакција	10.032.901	25.234.852	152
Промет (у хиљадама CSD)	81.793.696	26.614.033	225
Број банкомата (на крају периода)	450	837	86
Број POS терминала (на крају периода)	16.266	31.816	96
Промет домаћих картица у иностранству (у EUR)	47.150.000	74.836.000	59
Промет страних картица у земљи (у хиљадама CSD)	7.748.504	17.265.975	123

Извор: Пословне банке у Србији.

Национална платна картица – DinaCard

Историјат

DinaCard систем основан је 2003. године у сарадњи Народне банке Србије са пословним банкама. Циљ покретања система био је убрзани развој безготовинског плаћања, смањење готовине у новчаној маси и сузбијање сиве економије. Креирањем националне картице великом броју банака које нису укључене у интернационалне системе је омогућено да клијентима, без великих материјалних улагања, понуде платну картицу која се може користити на највећој прихватној мрежи у Србији. Истовремено, водило се рачуна о томе да национална картица буде приступачна грађанима, као и да трговачке провизије буду у складу са условима на српском тржишту. DinaCard систему постепено су се прикључивале нове банке, да би крајем 2005. године у систем биле укључене све банке које послују на територији Републике Србије.

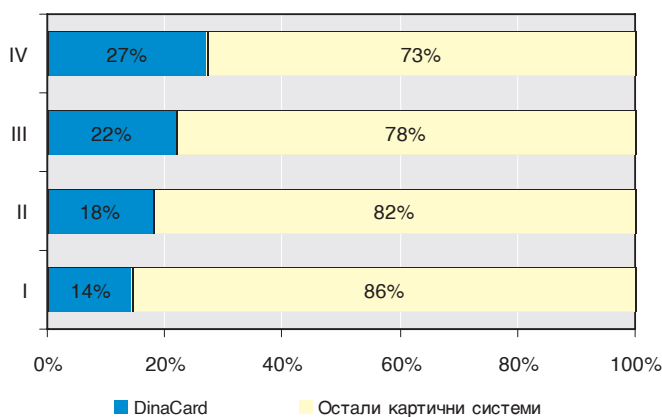
Прва трансакција у DinaCard систему остварена је у октобру 2003. године, а већ наредне године систем је постигао значајне резултате. За само 15 месеци пословања број издатих картица премашио је један милион, а прихватна мрежа банкомата и POS терминала увећала се чак

неколико пута. Удео промета на продајним местима у укупном промету већ је у првој години пословања био изнад просека у региону, где се у првим годинама развоја новог картичног система око 95% промета остваривао на банкомату.

Обим пословања током 2005. године

У 2005. години настављен је интензиван развој националне платне картице, а учешће DinaCard система у међубанкарском и укупном промету платним картицама у земљи непрекидно се увећава. У последњем тромесечју 2005. године удео DinaCard система у тржишту платних картица у земљи је удвостручен у односу на прво тромесечје. У четвртном тромесечју 2005. DinaCard картицама је остварено 27% укупног промета¹⁾ банкарским картицама издатим у Србији и чак 38% међубанкарског промета. Тренд све доминантнијег учешћа на тржишту очекује се и у 2006. години.

Учешће DinaCard система у укупном промету
платним картицама у 2005.
(по тромесечјима)

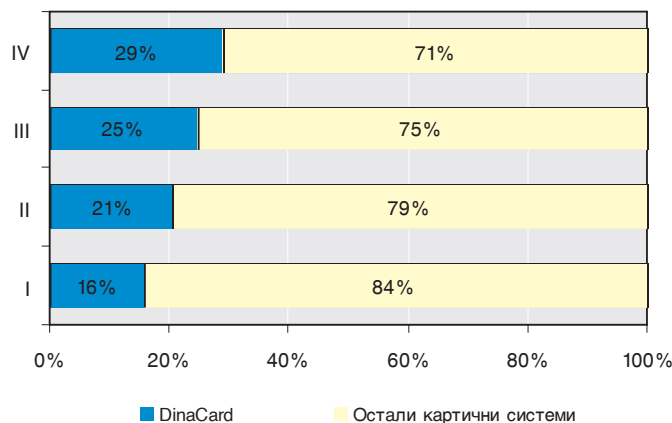
Извор: Народна банка Србије.

DinaCard систем дочекао је крај 2005. године са близу два милиона издатих картица, што представља више од половине свих издатих картица у Републици Србији. DinaCard картице издају 32 банке, од којих 26, поред дебитних, издају и кредитне картице. Од 900.000 картица издатих током 2005. године 150.000 су кредитне, а неколико хиљада пословне. Током 2005. остварен је значајан успех и на пољу активирања издатих DinaCard картица. Крајем 2004. године било је активно 7% издатих картица, док је тај показатељ крајем 2005. био четири пута већи и износи 27%. Сталном порасту процента активних картица допринело је увођење платне функције за преко милион PostCard-DinaCard картица Поштанске штедионице, које су се до 1. марта 2005. могле користити само за

¹⁾ Из промета је изузет "on-us" промет, тј. промет на шалтерима банака у сопственој мрежи.

подизање готовине на банкоматима, и чија је активност до тада износила око 1%. Још значајнији успех постигнут је код кредитних картица — крајем 2005. године било је активно близу 60% свих издатих кредитних картица, и поред веома интензивног и убрзаног издавања од стране већине пословних банака.

Учешће DinaCard система у укупном броју трансакција платним картицама у 2005.
(по тромесечјима)

Извор: Народна банка Србије.

Током 2005. прихватна мрежа у DinaCard систему доживела је снажан развој. DinaCard картицу су крајем године прихватале 34 банке — од тога 32 банке на банкоматима, а 30 на продајним местима. Број банкомата у систему готово је удвостручен у односу на податак с краја 2004. године, те се DinaCard сада прихвата на 683 банкомата на територији Србије. Од укупно 27.000 POS терминала, 13.000 је постављено током 2005. године. Тако интензиван развој у великој мери је резултат све већег интересовања грађана да картицом плаћају робу и услуге, као и потребе трговаца да након укидања функције одложеног плаћања коју је имао чек омогуће купцима одговарајућу алтернативу, тј. употребу кредитних картица. Ниже трговачке провизије у односу на друге картице такође су допринеле да систем DinaCard има највећу прихватну мрежу у Србији.

У 2005. години у DinaCard систему остварено је укупно 15,9 милијарди динара промета²⁾, што је скоро девет пута више од промета оствареног у 2004. Само у четвртм тромесечју остварено је 47% укупног промета у тој години. Промет плаћања робе и услуга на продајним местима представља 31% укупног промета, што је велики напредак у односу на 2004, када је чак 82% промета у систему представљало промет подизања готовине на банкоматима.

У току 2005. године остварено је укупно 5,8 милиона трансакција, што је седам пута више у односу на претходну годину. И у броју трансакција уочава се тенденција све чешћег коришћења картица на

²⁾ Укупан промет остварен на банкоматима и POS терминалима на продајним местима и промет по основу "off-us" трансакција на шалтерима.

продајним местима у односу на претходну годину — у 2005. години 43% трансакција представљају трансакције плаћања робе и услуга, док је у 2004. тај показатељ износио 30%.

Поред константног раста броја издатих и активних картица, броја трансакција у систему и промета, од посебног значаја у 2005. години је и успешан развој два нова производа — кредитне и пословне DinaCard картице, као и увођење платне функције за преко милион PostCard-DinaCard картица Поштанске штедионице, које су се до 1. марта 2005. могле користити само за подизање готовине на банкоматима. У марту исте године издате су и прве кредитне картице по моделу DinaCard 3, 6, 12, а крајем године било их је око 150.000. Узимајући у обзир податке за период септембар-децембар, 29% укупног промета остварено је кредитним картицама, што је значајно учешће, имајући у виду да су кредитне картице крајем године чиниле свега 8% укупног броја издатих картица. Од самог почетка издавања кредитне картице имају висок степен активности и остварују значајан ефекат на убрзани раст промета у систему. Кредитне картице су најзаслужније за континуиран пораст удела промета и трансакција које се остварују на продајним местима у односу на трансакције подизања готовине: у децембру 2005. године на продајним местима је остварено 41% промета и чак 52% броја трансакција. Тенденција све чешће употребе картица за плаћање робе и услуга на продајним местима указује на чињеницу да је становништво у Србији прихватило овај једноставан и комфоран вид безговотинског плаћања, као и на то да су трговци све спремнији да на својим продајним местима инсталирају POS терминале и робу или услуге наплаћују путем платних картица.

Поред развоја нових производа, активности Националног центра за платне картице биле су усмерене и на увођење нових сервиса за кориснике DinaCard. Током 2005. успешно су завршене све припреме за омогућавање допуне кредита за мобилне телефоне слањем SMS порука. Такође, у току године започет је пројекат омогућавања плаћања путем интернета, чија се реализација очекује средином 2006. године.

Због све већег броја корисника DinaCard картица, као и све чешћег увођења нових сервиса и производа у систем, почетком 2005. године отворен је сајт DinaCard (www.dinacard.nbs.yu), на коме се могу наћи све актуелне информације о дебитним и кредитним картицама, новинама у систему, локацијама банкомата, као и друге информације везане за DinaCard систем и његове чланове.

У априлу 2005. године, у сарадњи Националног центра за платне картице са Академијом за банкарство и финансије, организован је семинар на тему платних картица, чији су учесници имали прилике да се упознају са резултатима и корисним искуствима у развоју пословања са платним картицама у Словенији и Хрватској, са посебним освртом на кредитну картицу. Представници MasterCard-а упознали су учеснике семинара са својим историјатом и искуствима у земљама у транзицији.

У октобру 2005. године обележена је двогодишњица пословања DinaCard система. Том приликом, члановима система су презентовани

остварени резултати рада DinaCard система, аспекти пословања које треба унапредити, као и развојни планови за наредни период.

Резултати рада DinaCard система у 2004. и 2005. години			
	2004.	2005.	Стопа раста (у %)
Број издатих картица (на крају периода)	1.081.310	1.982.152	83
Проценат активних картица	7%	27%	
Број трансакција	778.184	5.772.688	642
Промет (у хиљадама CSD)	1.775.302	15.939.473	798
Број банкомата (на крају периода)	367	683	86
Број POS терминала (на крају периода)	13.900	27.000	94
Извор: Пословне банке у Србији.			

Национални центар за платне картице ће и у 2006. години настојати да, у сарадњи са пословним банкама, пронађе најбоље начине мотивисања грађана за коришћење платних картица. Истраживање спроведено за потребе Народне банке Србије, на узорку који су чинили корисници банкарских услуга из различитих крајева Србије, показало је да је за активацију картица потребно уложити додатне напоре како би се корисници едуковали за њихову употребу, као и наставити развијање прихватне мреже на територији целе Србије.

ЗАКОНОДАВНА ДЕЛАТНОСТ

ТЕКУЋА ЗАКОНОДАВНА ДЕЛАТНОСТ
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ

168
170

Текућа законодавна делатност

Дирекција за законодавно-правне послове је у 2005. години учествовала у изради нацрта следећих републичких закона, односно давала мишљења на те нацрте: Нацрт закона о банкама, Нацрт закона о осигурању депозита, Нацрт закона о Агенцији за осигурање депозита, Нацрт закона о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање, Нацрт закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, Нацрт закона о јавном дугу, Нацрт закона о девизном пословању, Нацрт закона о спољнотрговинском пословању, Нацрт закона о имовини државне заједнице Србија и Црна Гора, Нацрт закона о преузимању акционарских друштава, Нацрт закона о Агенцији за осигурање и финансирања извоза Републике Србије, Нацрт закона о инвестиционим фондовима, Нацрт закона о обавезном осигурању у саобраћају, Нацрт закона о Државној ревизорској институцији, Нацрт закона о хипотеци, Нацрт закона о рачуноводству и ревизији, Нацрт закона о факторингу, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о банкама и другим финансијским организацијама, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о финансијском лизингу, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о осигурању, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о платном промету, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената, Нацрт закона о изменама и допунама Закона о висини стопе затезне камате и Нацрт закона о изменама и допунама Закона о пореском поступку и пореској администрацији.

Народна банка Србије је у 2005. години донела 119 општих аката у чијој је изради учествовала Дирекција за законодавно-правне послове, и то 98 одлука, 15 упутстава и шест правилника – који су објављени у "Службеном гласнику РС". Овим прописима обухваћени су следећи послови Народне банке Србије:

- *послови монетарног система и политике* (услови и начин одобравања краткорочних кредита за одржавање ликвидности банака, услови и начин одобравања кредита банкама на основу залоге хартија од вредности, каматне стопе Народне банке Србије, програм монетарне политике Народне банке Србије у 2006. години, начин обрачуна, наплате и плаћања камате Народне банке Србије, обавезна резерва, услови и начин на који Народна банка Србије издаје краткорочне хартије од вредности, спровођење операција на отвореном тржишту, услови и начин издавања штедних записа, минимални услови кредитне способности банака и др.);

- *девизни послови и односи са иностранством* (услови и начин рада девизног тржишта, услови и начин обезбеђења ликвидности исплате девизних депозита физичких лица код банака, обим и начин коришћења финансијских кредита из члана 2. став 2. Закона о кредитним односима са иностранством, давање сагласности за оснивање банке у иностранству, отварање филијале, пословне јединице или представништва у иностранству, начин личних и физичких преноса средстава плаћања у иностранство и из иностранства, услови за упис и начин вођења регистра банака, представништва и других облика финансијске делатности у иностранству и др.);

- *послови контроле* (јединствени начин обрачуна и исказивања каматне стопе на кредите и депозите, начин спровођења чл. 8, 9, 10а, 12, 15, 19б, 19е, 28, 29. и 59. Закона о банкама и другим финансијским организацијама, ближи услови примене чл. 26. и 27. Закона о банкама и другим финансијским организацијама, поступак одобравања и наплате потраживања банака и других финансијских организација, критеријуми за класификацију билансне активе и ванбилансних ставки према степену наплативости, давање сагласности на улагање капитала банке у иностранству, ближи услови вршења контролне функције Народне банке Србије и др.);

- *послови трезора* (издавање, основна обележја и пуштање у оптицај новчаница апоена од 50 и од 200 динара и кованог новца апоена од 1, 5 и 10 динара, повлачење из оптицаја новчанице апоена од 5.000 динара и кованог новца апоена од 50 пара и др.);

- *рачуноводствено-финансијски послови* (контни оквир и садржина рачуна у контном оквиру за Народну банку Србије, за банке и друге финансијске организације, као и за друштва за осигурање, аналитички рачуни у контном оквиру за Народну банку Србије, као и за банке и друге финансијске организације, евидентирање, прикупљање, обрада и достављање података о књиговодственом стању рачуна банака и других финансијских организација и др.);

- *послови платног промета* (начин на који Народна банка Србије прима финансијске извештаје и обрађује податке из тих извештаја, подаци који банке достављају Народној банци Србије и начин и рокови достављања тих података, начин и услови вођења регистра података о бонитету правних лица и давању података и мишљења о том бонитету, агент, лиценца за обављање платног промета, поступање с меницама издатим до 31. децембра 2002. године, отварање, вођење и гашење рачуна код банке, плаћање у готовом новцу у динарима за правна и физичка лица која обављају делатност, начин и услови праћења ликвидности правних лица, спровођење принудне наплате с рачуна клијента, управљање токовима готовине снабдевањем банака новчаницама и кованим новцем и др.);

- *послови осигурања* (услови за стицање звања овлашћеног актуара, садржина мишљења овлашћеног актуара, садржина и начин полагања стручног испита за обављање послова посредовања, односно заступања у осигурању, начин процењивања билансних и ванбилансних позиција

друштва за осигурање, начин утврђивања и праћење ликвидности друштва за осигурање, ближи критеријуми и начин обрачунавања резерви за изравнање ризика, ближи критеријуми и начин обрачунавања математичке резерве и резерве за учешће у добити, ближи критеријуми и начин обрачунавања преносних премија и резервисаних штета, садржина извештаја о обављеној ревизији финансијских извештаја друштва за осигурање, достављање Народној банци Србије статистичких и других података друштва за осигурање, начин утврђивања висине маргине солвентности, садржина података које друштво за осигурање доставља Народној банци Србије и начин и рокови достављања тих података, заштита права и интереса осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица и поступак посредовања ради мирног решавања спорних односа насталих из основа осигурања, затим ограничења појединих облика депоновања и улагања техничких резерви и највиши износи појединих депоновања и улагања гарантне резерве друштва за осигурање и др.);

- *послови финансијског лизинга* (издавање дозвола и сагласности Народне банке Србије, обавеза давалаца лизинга да држе средства резерве, ближи услови и начин вршења надзора над обављањем послова даваоца лизинга и др.).

У току 2005. године, пред Уставним судом Републике Србије водило се (и још се води) шест поступака. Пред трговинским судовима воде се 54 парнична предмета, 37 поступака ликвидације, 27 поступака стечаја, шест извршних поступака и четири поступка по основу привредних преступа. Пред Врховним судом Србије у току су 73 управна спора, док се пред општинским судовима води 79 парничних спорова, два ванпарнична спора и 56 кривичних предмета. Пред иностраним судовима воде се два парнична поступка и један кривични поступак.

Планови за 2006. годину

Дирекција за законодавно-правне послове ће у току 2006. године учествовати у изради прописа којима ће се уредити област банкарског и финансијског система, а учествоваће и у изради уставних одредаба о положају Народне банке Србије — настојећи да се јача њена независност и самосталност. У том ће смислу учествовати и у изради одредаба које се буду предлагале ради измена и допуна Закона о Народној банци Србије, као и свих других закона који се односе на остваривање циљева и функција Народне банке Србије.

ИНТЕРНА РЕВИЗИЈА

ОСНОВНЕ АКТИВНОСТИ У 2005. ГОДИНИ	172
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ	174

Ради стандардизације и усклађивања банкарског права са прописима Европске уније, правилима Базелског комитета за надзор над пословањем банке (Базел II), као и усаглашавања са већ извршеном реформом привредног законодавства, донет је нови Закон о банкама, који ће се примењивати од 1. октобра 2006. године. Са аспекта интерне ревизије, међу најзначајнијим променама које тај закон уноси јесу и оне које се односе на корпоративно управљање и ефикасније управљање ризицима. За разлику од раније важећег закона, који је својим одредбама банке индиректно упућивао на формирање интерне ревизије, нови закон о банкама, поред осталог, прописује и обавезно успостављање функције унутрашње ревизије, као и одбора за ревизију у банкама. Сасвим нова област коју тај закон уређује јесте и идентификовање, процена и управљање ризицима којима су изложени пословни процеси банке.

С обзиром на то да су банке дужне да своје пословање, организацију и акте са одредбама новог закона о банкама ускладе најкасније до почетка примене тог закона, за новом законском регулативом неминовно ће уследити интензивирање активности на стандардизацији ревизорских поступака и промовисању најбоље праксе професије интерних ревизора кроз које би се омогућила примена законских одредаба.

И поред тога што су изменама у привредном и банкарском законодавству створени веома важни предуслови за унапређење интерне ревизије, правни оквир развоја те професије код нас биће заокружен тек усвајањем свеобухватних решења новог закона о рачуноводству и ревизији, чија је припрема у току. И током 2005. године Интерна ревизија Народне банке је учествовала у процесу израде нацрта наведеног закона, предлажући решења којима би се, за разлику од важеће регулативе, прецизније и на свеобухватан начин прописали основни принципи интерне ревизије у нашој земљи.

Основне активности у 2005. години

Послови интерне ревизије у Народној банци Србије извршавају се у оквиру самосталне организационе јединице, чији су положај, улога, циљеви, одговорност и овлашћења прописани правилником. Основни циљ Интерне ревизије јесте да својом активношћу допринесе што ефикаснијем пословању Народне банке.

Интерна ревизија наведени циљ остварује пре свега кроз извршавање Годишњег плана, тако што приликом обављања сваке појединачне ревизије сагледава да ли је систем интерних контрола који је руководство Народне банке успоставило ради управљања ризицима, контроле и руковођења тим процесима адекватан и да ли функционише на одговарајући начин. Поред тога, Интерна ревизија обавља и консултантску активност ради пружања подршке остваривању стратешких циљева Народне банке, са акцентом на управљању ризицима и интерним контролама.

У складу са Правилником, приликом обављања сваке појединачне ревизије Интерна ревизија је идентификовала и проценила ризике којима су изложене пословне активности Народне банке обухваћене ревизијом, вредновала успостављени систем интерних контрола и у објективном и независном извештају, сачињеном након обављене ревизије, уколико је било потребно, дала препоруке за отклањање уочених недостатака како би се идентификовани ризици умањили и унапредили пословни процеси.

Интерна ревизија је, путем *follow up* ревизија, периодично пратила активности организационих јединица на примени препорука датих у извештајима о обављеним ревизијама.

Поред редовних активности, Интерна ревизија је и током 2005. године координирала активности организационих јединица на документовању пословних процеса у Народној банци.

Имајући у виду све већи значај који информациона технологија има у пословним активностима Народне банке, у циљу идентификовања и процене специфичних ризика којима је изложен њен информациони систем, као и вредновања интерних контрола успостављених ради управљања тим ризицима – у оквиру Интерне ревизије формиран је посебан организациони део у чијем делокругу је обављање ревизије информационог система Народне банке.

Поред обављања основних активности, запослени у Интерној ревизији су континуирано радили на професионалном усавршавању, што је императив за сваког интерног ревизора. Обука је била усмерена пре свега на област интерне ревизије и међународних стандарда финансијског извештавања.

Тежећи да се још више приближи међународним стандардима, Интерна ревизија је настојала да својим запосленима обезбеди адекватну професионалну обуку у оквиру међународно признатих институција. У складу с тим, три запослена су започела процес полагања испита за стицање звања Certified Internal Auditor (CIA) у оквиру The Institute of Internal Auditors, док један запослени већ поседује звање Certified Information System Auditor (CISA) стечено у оквиру The Information System Audit and Control Association (ISACA).

Планови за 2006. годину

Деловање Интерне ревизије Народне банке ће и током 2006. године бити усмерено првенствено на реализацију Годишњег плана.

Интерна ревизија ће, радећи на даљем развоју методологије рада и примењујући знања усвојена кроз разне видове обуке (семинаре, студијске посете и сл.), настојати да се још више приближи међународним стандардима и пракси развијених земаља.

Интерна ревизија ће, у тежњи да континуирано подиже квалитет резултата рада, и даље велику пажњу поклањати професионалном усавршавању својих запослених, пре свега, посредством различитих видова сертификације у складу са међународним стандардима.

ОРГАНИЗАЦИОНЕ И КАДРОВСКЕ ПРОМЕНЕ

ОРГАНИЗАЦИОНЕ ПРОМЕНЕ	176
КРЕТАЊЕ БРОЈА ЗАПОСЛЕНИХ	176
КВАЛИФИКАЦИОНА СТРУКТУРА ЗАПОСЛЕНИХ	177
СТАРОСНА СТРУКТУРА ЗАПОСЛЕНИХ	178
СПРОВОЂЕЊЕ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА	179
АКТИВНОСТИ ЗА ЗАПОСЛЕНЕ	180
АКТИВНОСТИ ЗА ЈАВНОСТ	181
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ	181

Организационе промене

Изменама и допунама Правилника о унутрашњој организацији Народне банке Србије од 17. марта 2005. године у Народној банци су извршене следеће организационе промене:

- од Сектора за девизне послове и односе са иностранством формиран су Сектор за девизне послове и Сектор за међународну сарадњу;
- укинута је Дирекција за контролу мењачких послова и формирано Одељење за контролу и надзор платног промета и мењачких послова у оквиру Сектора за контролу и надзор послова банака и других финансијских организација;
- у оквиру Генералног секретаријата укинута је Дирекција за опште послове и формиран су Општи послови;
- формирано је Одељење за информисање, с циљем да обједини и унапреди информационе и комуникационе активности у складу са највишим стандардима у погледу доступности информација;
- формирана је Дирекција за регистре и принудну наплату;
- Главна републичка филијала у Београду променила је назив у Филијала у Београду.

Изменама и допунама Правилника о унутрашњој организацији Народне банке Србије у филијалама су са 1. октобром 2005. године укинуте експозитуре.

Кретање броја запослених

У Народној банци Србије (основне организационе јединице и специјализована организација) на дан 31. децембра 2005. године у радном односу је било 2.687 запослених, према 4.081 на дан 31. децембра 2004, што значи да је током 2005. године број запослених смањен за 1.394, или 34,16%.

Преглед укупног броја запослених у Народној банци Србије

Организац. део	31. децембар 2004.				31. децембар 2005.				% смањ. (9-5):5
	Неодређено време	Нераспоређени и радници на располагању	Одређ. време	Укупно (2+3+4)	Неодређено време	Нераспоређени и радници на располагању	Одређ. време	Укупно (6+7+8)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
НБС – Седиште	1.196	8	120	1.324	1.242	–	36	1.278	3,47
Филијала у Београду	537	124	7	668	247	–	–	247	63,02
Филијала у Новом Саду	492	55	10	557	198	–	–	198	64,45
Филијала у Приштини	4	–	–	4	4	–	–	4	–
Филијала у Нишу	267	29	8	304	121	–	–	121	60,20
Филијала у Крагујевцу	262	17	11	290	117	–	2	119	58,97
Филијала у Ужицу	207	19	5	231	72	–	–	72	68,83
ЗИН	703	–	–	703	647	–	1	648	7,82
Укупно у НБС:	3.668	252	161	4.081	2.648	–	39	2.687	34,16

Извор: Народна банка Србије – Одељење за кадровске послове.

Смањење броја запослених током године извршено је првенствено по основу организационог реструктурирања и рационализације послова. Знатан број тих запослених закључио је са Народном банком споразумни престанак радног односа уз исплату одговарајуће отпремнине.

Квалификациона структура запослених

Преглед броја запослених по квалификационој структури на дан 31. децембра 2005.

Организациони део	Др	Мр	ВСС	ВШС	ВКВ	ССС	КВ	ПК	НСС	Укупно (2-10)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
НБС – Седиште	7	36	551	137	17	432	51	4	43	1.278
Филијала у Београду	–	–	22	23	4	158	12	1	27	247
Филијала у Новом Саду	–	–	38	25	1	111	10	–	13	198
Филијала у Приштини	–	–	2	1	–	1	–	–	–	4
Филијала у Нишу	–	–	27	7	1	69	8	–	9	121
Филијала у Крагујевцу	–	1	20	6	–	75	4	–	13	119
Филијала у Ужицу	–	–	6	7	1	48	3	1	6	72
ЗИН	–	5	75	53	214	189	41	5	66	648
Укупно у НБС:	7	42	741	259	238	1.083	129	11	177	2.687

Извор: Народна банка Србије – Одељење за кадровске послове.

Преглед броја запослених по квалификационој структури у 2005. у односу на 2004. (у %)

Датум	Стручна спрема									Укупно (2–10)
	Др	Мр	ВСС	ВШС	ВКВ	ССС	КВ	ПК	НСС	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
31. децембар 2004.	8	33	894	355	261	1.975	186	15	354	4.081
%	0,20	0,81	21,91	8,70	6,39	48,39	4,56	0,37	8,67	100,00
31. децембар 2005.	7	42	741	259	238	1.083	129	11	177	2.687
%	0,26	1,56	27,58	9,64	8,86	40,31	4,80	0,41	6,59	100,00

Извор: Народна банка Србије – Одељење за кадровске послове.

Када се упореди квалификациона структура запослених у 2005. са квалификационом структуром у 2004. години, као најизраженија промена уочава се готово двоструко смањење броја запослених са средњом стручном спремом (ССС) – са 1.975 на 1.083 запослена.

Старосна структура запослених

Преглед броја запослених по старосној структури

Организ. део	31. децембар 2005.							Просек година старости
	До 20	20 до 30	30 до 40	40 до 50	50 до 60	Преко 60	Укупно (2–7)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
НБС – Седиште	–	108	383	455	322	10	1.278	42,59
Филијала у Београду	–	15	49	112	69	2	247	44,12
Филијала у Новом Саду	–	6	49	96	46	1	198	44,37
Филијала у Приштини	–	–	–	2	2	–	4	51,50
Филијала у Нишу	–	4	22	50	45	–	121	46,02
Филијала у Крагујевцу	–	3	10	61	43	2	119	47,92
Филијала у Ужицу	–	1	8	40	23	–	72	47,50
ЗИН	–	19	175	317	136	1	648	43,56
Укупно НБС	–	156	696	1.133	686	16	2.687	43,63
%	–	5,81	25,90	42,17	25,53	0,60	100,00	

Извор: Народна банка Србије – Одељење за кадровске послове.

Спровођење стручног образовања

Преглед броја запослених који су користили стручно усавршавање у 2004–2005.

Врста стручног усавршавања	Број запослених	
	2004.	2005.
Докторат	0	1
Магистратура, правосудни испит и специјализација	24	47
Дошколовање	3	12
Стручна обука за стицање звања брокера	0	2
Стручна обука за стицање звања актуара	0	2
Настава страних језика (од почетног до потпуног знања, као и специјалистички пословно–банкарски)	294	216
Испит ради стицања сертификата Британског савета	12	0
Стручни испит за приправника	4	23
Обука за рад на персоналном рачунару	209	100
Курсеви, семинари и саветовања у земљи и иностранству	185	229

Извор: Народна банка Србије – Одсек за обуку и развој запослених.

Број запослених који су у току 2005. године похађали курсеве, семинаре и саветовања у земљи и иностранству повећан је за 23,78% у поређењу са 2004.

Број запослених обухваћених курсевима страних језика смањен је за 36% у односу на 2004. годину.

Обуку за рад на персоналном рачунару за запослене у Седишту спроводили су током године запослени из Информационе технологије.

Стручни испит за приправника у току 2005, по истеку приправничког стажа од једне године, полагала су 23 приправника.

Радни однос на одређено време у својству приправника са високом стручном спремом засновао је један приправник у Генералном секретаријату.

У току 2005. године Народна банка је наставила са усавршавањем кадрова из сектора банкарства кроз стручне програме Академије за банкарство и финансије.

Академија за банкарство и финансије током године је организовала 23 тродневна семинара, на којима је присуствовало 350 полазника из Народне банке и пословних банака.

У оквиру успостављања сарадње са Бундесбанком, централном банком Немачке, у периоду од 24. јула до 7. августа организована је за 20 запослених двонедељна посета тој банци.

Током године, у сарадњи са Бундесбанком, организована су за запослене четири стручна семинара.

Двадесет петог маја организован је први пут "Отворени дан" у Народној банци Србије с циљем да се што већи број студената и дипломаца упозна са активностима и функцијама централне банке.

У периоду од 14. до 16. априла, у организацији међународне студентске асоцијације "AIESEC" Економског факултета у Београду, одржан је сајам кадровских потенцијала "Career Days 2005". Том приликом прикупљено је преко 600 радних биографија посетилаца заинтересованих за рад у Народној банци.

По трећи пут узастопно, организована је двомесечна Летња пракса у Народној банци Србије у 2005. години (јул–август) за најбоље студенте завршних година економског, правног, математичког, електротехничког факултета и факултета организационих наука.

Активности за запослене

У току 2005. године, у складу са Правилником о решавању стамбених потреба запослених у Народној банци Србије, одобрена су 73 кредита за решавање стамбених потреба запослених који су без стана. Тој категорији запослених из средстава Народне банке припадало је 30% тржишне вредности одговарајућег стана, док су остатак (70%) вредности стана запослени финансирали средствима кредита пословних банака са којима је Народна банка закључила споразум о међусобној сарадњи.

Према том споразуму, пословне банке су кредите одобриле и запосленима који су користили неодговарајући стан за разлику између тржишне вредности припадајућег стана и стана у власништву (девет запослених), као и запосленима који су стамбену потребу решавали побољшавањем услова становања (седам запослених).

* * *

Народна банка је у 2005. години посебну пажњу посветила бризи о својим пензионерима окупљеним у Удружењу пензионера Народне банке Србије, које броји око 400 чланова.

То, између осталог, подразумева и доделу средстава у износу од 120.000 динара на име материјалне помоћи члановима Удружења, као и средстава Удружењу за репрезентацију до 3.000 месечно и за Годишњу скупштину у висини стварних трошкова.

Удружењу пензионера је у 2005. години приступило 30 нових чланова, што је наметнуло потребу да се обезбеди већи простор у Булевару краља Александра за одржавање састанака Удружења.

С обзиром на то да су нови чланови показали интерес за обуку на рачунарима, Народна банка им је изашла у сусрет обезбеђујући им опрему и инструкторе за те потребе.

На крају, Народна банка је својим пензионерима омогућила да као и запослени користе капацитете Одмаришта "Лептерија" у Сокобањи.

Активности за јавност

У мају 2005. године, Народна банка Србије била је активни учесник Годишње скупштине Европске банке за обнову и развој, која је одржана у Београду, за коју прилику је припремљена публикација "The Banking Sector of Serbia – Engine of Transition 2001–2004".

Сходно Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, на вебсајту Народне банке је објављен Информатор о раду Народне банке Србије и одређено овлашћено лице за поступање по упитима грађана који се позивају на Закон.

Током 2005. године у Народној банци су организовани округли столови: "Инфлација: узроци и последице" и "Стварна прекретница у транзицији", као и међународни форум на тему "The Future Stability and Growth Pact of the EU". Одржани су брифинзи за новинаре о монетарној и девизној политици у 2005. години, власничкој структури банака, улози Народне банке Србије у супервизији банкарског сектора, ефектима мера у области осигурања, одлукама Монетарног одбора, кретању индустријске производње, Предлогу закона о добровољним пензијским фондовима и Нацрту закона о банкама. Организован је дводневни семинар за новинаре на Палићу са темом "Нови закон о банкама и финансијским организацијама". Припремљено је и штампано 17 редовних стручних публикација Народне банке на српском и енглеском језику.

Новоформирано Одељење за информисање нарочиту пажњу је посветило увођењу и развоју посебних едукативних активности за децу школског узраста и ширу јавност, које се одвијају у склопу посета изложбеним поставкама Народне банке Србије. Поред стручног вођења индивидуалних и групних посета сталним и тематским изложбеним поставкама, постављена је тематска изложба о фалсификатима домаћих и страних новчаница, за коју је припремљена промотивна публикација "Динар – наш новац" на српском и енглеском језику.

Планови за 2006. годину

За 2006. годину планиран је пријем приправника у два циклуса, и то у пролеће и јесен, у складу са исказаним потребама организационих јединица.

У вези са пријемом нових кадрова и интерном регрутацијом, у наредном периоду у Народној банци успоставиће се нови приступ процесу селекције.

Као и у претходне три године, у периоду јул–август организоваће се Летња пракса за најбоље студенте завршних година факултета.

Поред тога, наставиће се са стручним усавршавањем запослених (страни језици, стручни испити за стицање звања брокера, овлашћеног рачуновође, ревизора, овлашћеног актуара, актуара и сл.).

У области стручног усавршавања посебна пажња ће се посветити едукацији запослених који се баве људским ресурсима.

У плану је такође интензивирање стручно-техничке сарадње са међународним организацијама ради размене искустава и професионалног развоја запослених.

Поред тога, у јулу ће се поново организовати посета Дојче Бундесбанци за 20 запослених.

Академија за банкарство и финансије ће у 2006. години, кроз интерактивне семинаре, наставити са едукацијом запослених у банкарском сектору, и круг својих полазника проширити на запослене у осигуравајућим друштвима и лизинг компанијама.

ИНФОРМАЦИОНА ТЕХНОЛОГИЈА

ПОДРШКА БАНКАМА И НАРОДНОЈ БАНЦИ	184
РАЗВОЈ АПЛИКАТИВНОГ СОФТВЕРА	184
ПОДРШКА БАНКАМА И ОСИГУРАВАЈУЋИМ ДРУШТВИМА	185
ОПЕРАЦИЈЕ ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ	186
ПЛАНОВИ ЗА 2006. ГОДИНУ	186

Подршка банкама и Народној банци

Током 2005. године Информациона технологија активно је учествовала у процесу реорганизације рада филијала Народне банке.

Континуирано је спровођена обука запослених у Народној банци за пословно коришћење рачунара.

Запослени у Информационој технологији активно су током године учествовали у припреми документације за спровођење поступака јавних набавки.

Руководство Информационе технологије било је активно ангажовано на стручном надзору и опремању информатичком опремом новог пословног објекта на Славији.

Развој апликативног софтвера

Увођењем нових апликативних решења, унапређено је пословање у следећим областима:

Послови монетарног сектора

- Иницирање пројекта експертског система за монетарно пословање и активности на дефинисању пословног захтева
- Кредитне олакшице
- Аукцијске репо трансакције
- Обавезна резерва у складу са изменом прописа

Кредитни односи са иностранством

- Израда новог пројекта за имплементацију Споразума између СЦГ и Владе Републике Италије, којим је, преко система домаћих банака, одобрен концесионални кредит Републици Србији ради реализације Програма развоја приватног сектора, као подршке малим и средњим предузећима.

Послови девизног сектора

- Развој и тестирање подпројеката – дознаке и девизно тржиште
- Обрачун извозних стимулација и извозних подстицаја

Мењачки послови

- Имплементирање побољшања која усаглашавају све три верзије апликације са Одлуком Народне банке о измени и допуни Одлуке о обављању мењачких послова (ступила на снагу 1. октобра 2005)

Послови Генералног секретаријата

- Формирање и праћење плана набавки

Послови Дирекције трезора

- Реализација функција, модула и извештаја везаних за отварање и рад шалтерских места Народне банке

Остали послови

- Прерада сајта Народне банке са новим сетом функционалности
- Дефинисање јединствених шифарника за све пројекте у Народној банци
- Рад на имплементацији електронског система за управљање документима

Поред тога, у области развоја апликативног софтвера реализован је већи број активности на изменама постојећих софтверских решења по захтеву корисника или по основу редефинисања приоритета у обезбеђивању софтверске подршке пословним процесима.

Подршка банкама и осигуравајућим друштвима

- Електронско достављање података од стране банака и других финансијских организација

Све промене у оквиру овог система, настале услед увођења нових електронских извештаја банака или укидања неких постојећих извештаја, у сарадњи са пословним банкама су успешно реализоване.

- Електронско достављање података од стране друштава за осигурање и реосигурање

Пројекат пријема и обраде електронских извештаја, које та друштва шаљу Народној банци за потребе надзора над пословима осигурања, у потпуности је реализован. У оквиру овог система, развијени су и имплементирани подсистеми за пријем и контролу статистичких података, финансијских и билансних показатеља, података о техничким резервама, гарантним резервама, маргини солвентности, резервама за изравнавање ризика и др. Све те податке друштва за осигурање шаљу у месечној, тромесечној и годишњој динамици.

Поред тога, развијен је и подсистем за накнадну *cross-check* контролу података у централној извештајној бази, као и интерактивни систем за генерисање извештаја из централне базе података осигурања преко интранет мреже Народне банке, који даје могућност за израду око 150 различитих типова извештаја.

Крајем године, започет је и пројекат израде аналитичког алата за праћење финансијске стабилности друштава за осигурање (CARMEL) по узору на сличан систем (CAEL), који је 2004. године развијен за потребе Сектора за контролу банака.

- FSAP програм процене финансијског сектора земље

У сарадњи са ММФ-ом и по његовој методологији, реализован је FSAP програм процене финансијског сектора земље. У оквиру овог пакета израђени су модули за агрегацију и припрему улазних података у FSAP пакет из извештаја које Сектору за контролу банака електронски достављају пословне банке.

- Регистар ималаца рачуна у платном промету

Крајем 2005. године у регистру (бази података) ималаца рачуна у платном промету било је евидентирано око 700.000 рачуна (од тога око 600.000 активних) правних лица и предузетника.

Током целе године није било ниједног озбиљнијег застоја у раду на пријему и слању електронских порука и у том периоду је укупно прихваћено и обрађено око 300.000 електронских извештаја са око 11.000.000 трансакција.

Операције Информационе технологије

Активни директоријум

- Увођење активног директоријума
- Консолидација сервера

Реорганизација рада филијала

- Сеоба опреме (ИТ) принудне наплате из филијала и експозитура у Крагујевац

- Припрема локалне мреже радних станица и др. за послове бонитета, који од 1. октобра 2005. са радом наставља у Филијали Нови Сад

- Припрема шалтерских места Народне банке.

Планови за 2006. годину

У складу са стратегијом развоја Информационе технологије, планови за 2006. годину обухватају:

- Сигурност информација:

- Дефинисање и спровођење политике сигурности информација. Имплементација и одржавање система за управљање сигурношћу информација, по правилу, спада у домен одговорности стручњака за информациону технологију, иако се мере контроле сигурности информација примењују у целој институцији. Целокупан програм сигурности информација у Народној банци заснован је на одговарајућим међународним стандардима ISO 17799:2005 и ISO 27001:2005.

- Развој апликативног портфолија:

У области монетарног сектора:

- Пројекат подршке даљем развоју инструмената монетарне политике — успостављање међубанкарског тржишта новца и даљи развој трговине хартијама од вредности (кредитне и депозитне олакшице и развој репо операција),

- Даљи развој експертског система за потребе монетарног сектора — праћење, анализе и предвиђања заснована на информацијама из базе података с циљем подизања ефикасности постојећих инструмената монетарне политике.

У области контроле банака и осигуравајућих друштава:

- Контрола је базирана на електронској размени свих података које су пословне банке обавезне да достављају Народној банци и развоју апликација за *on site* контролу банака,

- Даљи развој контролне функције подразумева укључивање контроле осигуравајућих друштава, добровољних пензионих фондова и финансијског лизинга.

У области девизних послова:

- праћење девизних резерви и управљање њима, управљање ризиком и подршка међубанкарском тржишту девиза.

Стратешко опредељење је да се применом концепта *data warehouse*-а створе услови за извршавање квалитетнијих анализа и генерално побољшавање система одлучивања.

Стратегија развоја операција Информационе технологије предвиђа да се успостави и софтверски подржи процес управљања системом у целини, тј. да се омогући располагање информацијама о статусу свих битних ресурса (сервера, мреже, база података, апликација). Да би се то постигло, потребно је имплементирати процес управљања променама (*Change Management*). За сада је на нивоу Народне банке имплементирана *Help Desk* апликација, која запосленима омогућава да пријаве било какав проблем у вези с рачунаром. Следећи корак је списак свих информатичких ресурса, хардверских и софтверских, и примена нове апликације која би евидентирала све инциденте, начин њиховог решавања (база знања могућих проблема), с циљем да се предупредe или бар минимизирају застоји у раду.

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ ЗА 2005. ГОДИНУ

ИЗВЕШТАЈ РЕВИЗОРА	191
БИЛАНС УСПЕХА	192
БИЛАНС СТАЊА	193

KPMG d.o.o. Beograd

Studentski trg 4
11000 Beograd
Serbia & Montenegro

Telephone: +381 11 328 28 82

Fax: +381 11 328 11 93

E-mail: info@kpmg.co.yu

Internet: www.kpmg.co.yu

Trgovinski sud u Beogradu

broj reg. ul. 1-77748-00

Matični broj 17148636

Račun 265-1100310001180-61

PIB 100058593

**GUVERNERU I SAVETU
NARODNE BANKE SRBIJE**

Mišljenje nezavisnog revizora

Izvršili smo reviziju priloženog bilansa stanja Narodne banke Srbije (u daljem tekstu: Banka) na dan 31. decembra 2005. godine i odgovarajućeg bilansa uspeha, bilansa tokova gotovine i izveštaja o promenama na kapitalu Banke za godinu koja se završava na taj dan. Rukovodstvo Banke je odgovorno za sastavljanje i prikazivanje finansijskih izveštaja. Naša odgovornost je da, na osnovu izvršene revizije, izrazimo mišljenje o prikazanim finansijskim izveštajima.

Reviziju smo izvršili u skladu sa Međunarodnim standardima revizije koji zahtevaju da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se u razumnoj meri uverimo da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne greške. Revizija uključuje ispitivanje dokaza na bazi provere uzoraka, kojima se potkrepljuju iznosi i informacije obelodanjene u finansijskim izveštajima. Revizija takođe uključuje ocenu primenjenih računovodstvenih politika, procena koje je izvršilo rukovodstvo, kao i opštu ocenu prezentiranih finansijskih izveštaja. Smatramo da izvršena revizija obezbeđuje razumnu osnovu za izražavanje našeg mišljenja.

Prema našem mišljenju finansijski izveštaji prikazuju istinito i objektivno po svim bitnim pitanjima finansijsko stanje Banke na dan 31. decembra 2005. godine, rezultate poslovanja, tokove gotovine i promene na kapitalu i rezervama za godinu koja se završava na taj dan i sastavljeni su u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja.

Beograd, 14. jun 2006. godine

KPMG d.o.o. Beograd

Nina Bulatović
Nina Bulatović
Ovlašteni revizor

Narodna banka Srbije
Financijski izveštaji

BILANS USPEHA
ZA GODINU KOJA SE ZAVRŠAVA 31. DECEMBRA 2005. GODINE

U milionima CSD	2005.	2004.
Prihodi od kamata	11.301	8.067
Rashodi kamata	(8.506)	(4.824)
Neto prihodi od kamata	2.795	3.243
Prihodi od naknada i provizija	4.086	3.841
Rashodi naknada i provizija	(1.666)	(1.268)
Neto prihodi od naknada i provizija	2.420	2.573
Neto prihodi od trgovanja	14.391	8.092
Prihodi od dividendi	69	30
Ostali prihodi	3.719	1.206
Ukupno poslovni prihodi	23.394	15.144
Neto obezvređenje sredstava i rezervisanja	355	(2.391)
Ostali poslovni rashodi	(8.919)	(5.931)
Dobit	14.830	6.822

Narodna banka Srbije
Finansijski izveštaji

BILANS STANJA NA DAN 31. DECEMBRA 2005. GODINE

U milionima CSD	2005.	2004.
Aktiva		
Gotovina i tekući računi kod banaka	16.424	12.895
Depoziti kod banaka u inostranstvu	206.803	103.829
Zlato i ostali plemeniti metali	16.023	8.871
Finansijska imovina po fer vrednosti kroz bilans uspeha	186.172	125.334
Hartije od vrednosti raspoložive za prodaju	14.701	15.825
Kredit	875	2.549
Članska kvota u Međunarodnom monetarnom fondu i sredstva u specijalnim pravima vučenja	50.468	42.007
Osnovna sredstva i nematerijalna ulaganja	15.526	16.986
Ostala sredstva	2.040	1.334
Ukupno aktiva	509.033	329.630
Pasiva		
Obaveze		
Obaveze prema bankama i drugim fin. organizacijama	227.189	116.066
Obaveze prema državi i drugim deponentima	65.418	37.979
Obaveze prema Međunarodnom monetarnom fondu	117.187	103.087
Izdane hartije od vrednosti	176	1.765
Gotov novac u opticaju	53.650	45.165
Ostale obaveze	8.017	3.028
Ukupno obaveze	471.637	307.090
Kapital		
Državni kapital	8.608	3.319
Revalorizacione rezerve	12.645	13.932
Akumulirani dobitak	16.143	5.289
Ukupno kapital	37.396	22.540
Ukupno pasiva	509.033	329.630

Beograd, 14. jun 2006. godine

NARODNA BANKA SRBIJE

Ivan Rangelov

Ivan Rangelov
 Generalni direktor Direkcije za
 računovodstveno finansijske poslove

Rudovan Jelasić
 Rudovan Jelasić
 Gvernern

1.6p. 58909
23.6.2006.

